

บทที่ 2

แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการวิจัย

เป็นการศึกษาสาระสำคัญของทฤษฎี และแนวความคิดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างกรอบแนวความคิดและกำหนดตัวแปร สำหรับใช้ในการดำเนินงานตามระเบียบวิธีการศึกษาของวิทยานิพนธ์ การทบทวนวรรณกรรมมีสาระสำคัญ 3 ส่วน ในส่วนแรกเป็นการศึกษาเพื่อทฤษฎีที่ศึกษาถึงสาเหตุของการเกิดอาชญากรรม ประกอบไปด้วยแนวความคิดเกี่ยวกับความหมายของอาชญากรรมและสาเหตุของการเกิดอาชญากรรม จากการทบทวนวรรณกรรมในส่วนนี้พบว่าปัจจัยหรือตัวแปรที่เกิดขึ้นภายใต้ระบบพลวัตของสังคมเมือง ได้แก่ ปัจจัยทางสังคมและปัจจัยทางกายภาพ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลในทางจิตวิทยา ซึ่งบีบคั้นหรือกระตุ้นให้บุคคลเกิดพฤติกรรมอาชญากรรมเมื่อเกิดอาชญากรรมขึ้นมาทำลายความสงบสุขของสังคม มนุษย์จึงคิดหาวิธีป้องกันอาชญากรรมซึ่งสาระสำคัญในส่วนที่ 2 นี้ เป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับแนวทฤษฎีว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรม เนื่องจากมีปัจจัยหลายประการที่เป็นสาเหตุของการเกิดอาชญากรรม การแก้ปัญหาอาชญากรรมให้ได้ผล ต้องใช้ยุทธวิธีหลายประการและเกี่ยวข้องกับหลายสถาบันเริ่มจากครอบครัว การศึกษา ศาสนา การเมืองการปกครอง เป็นต้น ซึ่งต้องใช้ระยะเวลายาวนานต่อเนื่องตลอดชั่วอายุของแต่ละบุคคล ดังนั้น จึงเกิดแนวทฤษฎีว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมขึ้นมาเป็นแผนเร่งด่วนและต่อเนื่องเพื่อควบคุมอาชญากรรม โดยมุ่งเน้นที่การจัดสภาพแวดล้อมให้มีความเหมาะสม เพื่อลดช่องโอกาสของการประกอบอาชญากรรม และการสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีในชุมชน เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการป้องกันอาชญากรรม โดยสอดคล้องกับการปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งเรียกทฤษฎีว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมนี้ว่า “แนวทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม” ในส่วนที่ 3 เป็นการศึกษาลักษณะของสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมมนุษย์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับแนวทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อมให้ได้ผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า การออกแบบสถาปัตยกรรมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมมนุษย์ในการสร้างสัมพันธ์ภาพภายในชุมชน ซึ่งสิ่งที่นักผังเมืองและสถาปนิกควรคำนึงถึงในการกำหนดลักษณะกายภาพของชุมชน คือ 1) ความใกล้ชิด (Proximity) 2) การมองเห็นกัน (Visibility) 3) ขนาดของกลุ่มที่เหมาะสม (Compositional) ปัจจัยเหล่านี้มีผลต่อการรู้จักกัน อันจะนำไปสู่ความเป็นเพื่อนบ้านในโอกาสต่อไป ซึ่งประโยชน์ของการนำแนวความคิดในส่วนนี้มาปรับใช้กับแนวทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม จะช่วยให้ประสิทธิภาพในการควบคุมอาชญากรรมเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

2.1 ความหมายของอาชญากรรม

การศึกษาความหมายของอาชญากรรม เป็นจุดเริ่มต้นในการทำความเข้าใจกับอาชญากรรม ก่อนการศึกษาอาชญากรรมในประเด็นอื่นๆ ที่เป็นสาระสำคัญของวิทยานิพนธ์ จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า อาชญาวิทยาเป็นสาระการศึกษาเรื่องอาชญากรรม ซึ่งเป็นเสมือนปรากฏการณ์ทางสังคม รวมถึงขอบเขตที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการการร่างกฎหมาย และการฝ่าฝืนกฎหมาย และปฏิกิริยาที่มีต่อการฝ่าฝืนกฎหมาย โดยกระบวนการเหล่านี้เป็นผลที่เกิดจากการกระทำทั้งสิ้น อาชญาวิทยาจึงเป็นแนวทางเพื่อใช้ศึกษาสาเหตุของอาชญากรรม การป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของอาชญาวิทยาแตกต่างกันไปตามทัศนะของแต่ละคน พอสรุปได้ดังนี้

ซัทเทอร์แลนด์ (Sutherland) กล่าวว่า อาชญาวิทยาเป็นการศึกษาอาชญากรรมในฐานะที่เป็นปรากฏการณ์ทางสังคม ซึ่งจะต้องศึกษาแนวทางการบัญญัติกฎหมาย การละเมิดกฎหมาย และการดำเนินการของสังคมต่อผู้ละเมิดกฎหมาย

ไมเคิล (Michael) และเอดเลอร์ (Adlers) ได้กล่าวว่า อาชญาวิทยาเป็นการศึกษาพฤติกรรม ลักษณะของอาชญากรและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งวิธีการแก้ไขของสถานแก้ไขฟื้นฟูทางสังคมทั้งของรัฐและเอกชน

แมนเฮล์ม (Herman Mannheim) กล่าวว่า อาชญาวิทยาคือการศึกษาถึงปัญหาอาชญากรรมและลักษณะของอาชญากรรม ซึ่งเป็นงานของนักกฎหมาย นักจิตวิทยา นักสังคมวิทยา จิตแพทย์ ผู้พิพากษาและพนักงานคุมประพฤติ และการศึกษาเกี่ยวกับการสืบสวนอาชญากรรม ซึ่งเป็นงานของตำรวจ แพทย์ และนักเคมี

อดุลย์ เอี่ยมเกื้อกุล (2519) ให้ความเห็นว่าอาชญาวิทยาเป็นระบบการศึกษาถึงอาชญากรรม การวิเคราะห์กระบวนการควบคุมทางสังคม การกระทำผิดต่อกฎหมาย และตลอดจนการที่ประชาชนเข้าไปพัวพันกับอาชญากรรม

ผจงจิตต์ อธิคมนันท์ (2529 : 6) กล่าวว่าการศึกษาอาชญาวิทยาประกอบด้วยหลักที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. สังคมวิทยากฎหมาย เป็นการศึกษากฎหมายในทัศนะของสังคมวิทยาที่ถือเสมือนกฎหมายได้ใช้เกี่ยวข้องกับผูกพัน ควบคุมสมาชิกของสังคมโดยศึกษาดำเน่งและหน้าที่ของสถาบันภายใต้กระบวนการยุติธรรมเริ่มตั้งแต่การร่างและออกกฎหมาย การบังคับใช้และการดำเนินงานเพื่อความยุติธรรม

2. สาเหตุของอาชญากรรมโดยวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุของอาชญากรรมตามหลักวิทยาศาสตร์

3. การลงโทษ เป็นการศึกษาถึงมาตรการเพื่อการควบคุมอาชญากรรม ซึ่งการใช้รูปศัพท์ "การลงโทษ" นักสังคมวิทยาเห็นว่าไม่เหมาะสมนัก เพราะในงานประเภทนี้มีวิธีการควบคุมการปฏิบัติซึ่งไม่ใช่ลักษณะของการลงโทษ

จากการนิยามของนักวิชาการดังกล่าวพอสรุปได้ว่า ขอบเขตของการศึกษาทางด้านอาชญาวิทยามีความเกี่ยวข้องกับ

1. วิธีทางที่สังคมตีความอาชญากรรม การแบ่งกลุ่ม และการปฏิบัติต่อปัญหาอาชญากรรม
2. ประวัติของอาชญากรรมและอาชญาวิทยา
3. การเข้าถึงปัญหาอาชญากรรม
4. แนวโน้มของอาชญากรรม
5. การลงโทษผู้กระทำผิด และการป้องกันอาชญากรรม

ส่วนความหมายของอาชญากรรมตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 นั้น คำว่า “อาชญา” หมายถึงอำนาจ โทษ ซึ่งมักใช้กับพระเจ้าแผ่นดิน หรือเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ เช่น พระราชอาญา เป็นต้น ส่วนคำว่า “กรรม” หมายถึงการกระทำที่สนองผลร้ายซึ่งทำไว้แต่ปางก่อน ดังนั้นคำว่า “อาชญากรรม” จึงควรให้คำจำกัดความว่า “เป็นปรากฏการณ์หนึ่งทางสังคมที่เกิดขึ้นโดยการกระทำของบุคคล ซึ่งการกระทำนั้นกฎหมายได้บัญญัติเป็นข้อห้าม และถือว่าเป็นความผิด ซึ่งผู้กระทำผิดจะต้องได้รับการลงโทษ”

สำหรับภาษาอังกฤษนั้นคำว่า “Crime” มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า “Crimen” หรือ “Criminis” ซึ่งความหมายดั้งเดิมหมายถึงการตัดสินคำพิพากษา การจับกุมหรือลงโทษ ต่อมาความหมายได้เปลี่ยนแปลงไปโดยหมายถึงความผิด หรือการร้องทุกข์จากผลของความผิด

เมื่อพิจารณาความหมายของคำแล้วจะเห็นได้ว่าคำว่า อาชญากรรมในภาษาไทยหมายความรวมถึง “การกระทำและความประพฤติที่ถือว่าเป็นความผิดและผู้กระทำความผิดจะต้องได้รับโทษตามกฎหมาย” ส่วนคำว่า “Crime” ในภาษาอังกฤษนั้นมิได้เน้นถึงความหมายและขอบเขตของการกระทำหรือความประพฤติที่ไม่พึงปรารถนาของคนในสังคมไว้ ด้วยเหตุนี้ความประพฤติของบุคคลใดก็ตามจะเป็นที่ยอมรับหรือไม่ยอมรับของสังคม น่าจะขึ้นอยู่กับความคิดคำนึงของสมาชิกในสังคมนั้นๆ นั่นเอง

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า คำว่าอาชญากรรม (Crime) นี้ อาจแยกพิจารณาได้ 2 ประการ ซึ่งกล่าวได้โดยสรุป ดังนี้คือ (ชาย เสวิกุล 2517 : 14-15)

1. ทางด้านกฎหมาย (Legal Approach) ซึ่งอาจให้คำนิยามของอาชญากรรมได้ว่าเป็นการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนหรือขัดกับกฎหมายที่วางไว้ และผู้กระทำนั้นจะต้องได้รับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้ตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ 2500 มาตรา 2 ได้บัญญัติไว้ว่า “บุคคลจะต้องได้รับโทษทางอาญา ต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำผิดนั้นจะต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย”

2. ทางด้านสังคม (Sociological Approach) ในส่วนนี้ได้พุ่งเล็งถึงความขัดแย้งระหว่างบุคคลกับสังคมเป็นหลัก และพิจารณาว่าการกระทำที่ฝ่าฝืนหรือขัดแย้งนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร อะไรเป็นปัจจัยที่มีส่วนทำให้บุคคลนั้นไม่สามารถปรับปรุง หรือปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับกฎหมาย ซึ่งเป็นมาตรฐานอย่างหนึ่งของสังคม

2.2 ทฤษฎีสาเหตุของการเกิดอาชญากรรม

การศึกษาสาเหตุของการเกิดอาชญากรรมนั้นได้มีมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 ในกลุ่มนักวิชาการด้านอาชญาวิทยา สังคมวิทยา และจิตวิทยาเป็นส่วนใหญ่ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์หาความเป็นเหตุเป็นผล เพื่ออธิบายสาเหตุของการเกิดอาชญากรรม แต่ก็ไม่สามารถหาข้อสรุปที่ชัดเจนได้ นักอาชญาวิทยาที่ศึกษาสาเหตุของการเกิดอาชญากรรมในยุคแรกมี ลอมโบโรโซ (Lombroso) กาโรเฟโร (Garofalo) และเฟอรรี่ (Ferri) (อ้างถึงในญาณพล ยั่งยืน : 2524) เป็นผู้ริเริ่มศึกษาสาเหตุจากสภาพความบกพร่องทางด้านกายภาพและการถ่ายทอดทางกรรมพันธุ์ ต่อมาเมื่อการศึกษาทางด้านสังคมวิทยาได้ขยายกว้างขวางออกไป นักสังคมวิทยาผู้ติดตามผลงานของ เดอร์ไคม์ (Durkeim) ได้ให้ความสนใจต่อสาเหตุแห่งอาชญากรรมในแง่ของสังคมวิทยา และพร้อมๆ กันนั้น ทฤษฎีทางด้านจิตวิเคราะห์ของ ฟรอยด์ (Freud) ก็ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญ ในการวิเคราะห์สาเหตุของอาชญากรรมอีกสาขาหนึ่ง นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 20

เป็นต้นมา

จากแนวความคิดของนักวิชาการต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ได้ศึกษาสภาพความบกพร่องทางร่างกาย กรรมพันธุ์ พร้อมทั้งการศึกษาสภาพจิตใจ รวมถึงสภาพแวดล้อมทางสังคม ซึ่งเป็นผลพวงสรุปความเพื่อใช้อธิบายสาเหตุของการประกอบอาชญากรรมจากปัจจัยต่างๆ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกัน มีดังนี้

1. ปัจจัยทางสังคม
2. ปัจจัยทางกายภาพ
3. ปัจจัยทางจิตวิทยา

ในการศึกษาสาเหตุของการกระทำผิด เป็นสิ่งที่กระทำได้ค่อนข้างยาก ซึ่งแกร์สัน (Karl Garrison) (อ้างถึงในญาณพล ยั่งยืน : 2524) เห็นว่าพฤติกรรมเหล่านี้เป็นผลของตัวแปรทั้งทางด้านบุคคลและสิ่งแวดล้อมหลายประการ การที่จะเข้าใจสาเหตุของพฤติกรรมเหล่านี้ได้โดยการศึกษาความเกี่ยวข้องระหว่าง ลักษณะพฤติกรรม สภาพชีวิตความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนลักษณะนิสัยประจำตัวของผู้กระทำผิด ซึ่งได้แก่ ภาวะทางร่างกายหรือสมองของผู้กระทำผิด และรวมทั้งพิจารณาถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วย

การพิจารณาสาเหตุของอาชญากรรมในช่วงแรกนั้น นักวิชาการมุ่งศึกษาปัจจัยทางกายภาพเป็นสำคัญ ซึ่งในปัจจุบันนี้มีผู้ศึกษาไว้หลายประเด็น เช่น สาเหตุของอาชญากรรมและสภาพทางภูมิศาสตร์ อาชญากรรมในเขตพื้นที่ต่างๆ อัตราอาชญากรรมเปรียบเทียบระหว่างเมืองกับชนบทและสภาพนิเวศน์วิทยา รวมถึงสาเหตุของอาชญากรรมกับสภาพสรีระ และผลานา มัยของบุคคล และยังได้ศึกษาความผิดปกติของต่อมกับอาชญากรรม และการถ่ายทอดพฤติกรรมทางกรรมพันธุ์ นักวิชาการพยายามที่จะอธิบายว่าสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมอาชญากรรม โดยได้รายงานถึงว่าอาชญากรรมต่อทรัพย์สินเพิ่มขึ้นในช่วงฤดูหนาวและอาชญากรรมที่กระทำต่อบุคคลจะมีบ่อยในช่วงฤดูร้อน และยังได้รายงานต่อไปว่าอัตราอาชญากรรมแปรเปลี่ยนไปตามการเปลี่ยนแปลงของความกดอากาศและทิศทางลม นักวิชาการอื่นๆ ได้

รายงานว่าอาชญากรรมเกิดขึ้นบ่อยๆ ในบริเวณพื้นที่ที่เป็นภูเขาและน้อยลงในที่ราบ โดยอธิบายว่าอาชญากรรมที่กระทำต่อบุคคลมีมากในช่วงฤดูร้อน เป็นเพราะในระยะนี้คนมีการติดต่อเดินทางกันมากกว่าในฤดูหนาว หรืออาจจะเกิดจากอารมณ์หงุดหงิด ชุนมัว โมโหง่าย อาชญากรรมที่เกิดขึ้นเป็นประเภทประทุษร้ายต่อชีวิต ส่วนอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในฤดูหนาวจะเป็นประเภทประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน (ผจญจิตต์ย 2529 : 67) ปัจจุบันยังไม่มียุทธศาสตร์ที่แสดงให้เห็นความเกี่ยวพันระหว่างสภาพภูมิอากาศกับอาชญากรรม ซึ่งขึ้นกับปัจจัยอื่นๆ อีกที่เป็นผลผลักดันให้เกิดอาชญากรรม

ได้มีนักวิชาการพยายามศึกษาอาชญากรรมในเขตพื้นที่ต่างๆ เช่น ลอมโบโซ (Lomboso) (อ้างถึงในญาณพล : 2524) ได้กล่าวถึงหมู่บ้านที่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในอาชญากรรมบางประเภทที่เกิดขึ้นในทุกจังหวัดในอิตาลี เช่น เมืองอาทีนา (Artena) มีอัตราการปล้นทรัพย์บนทางหลวงสูงกว่าที่เกิดขึ้นในที่อื่นๆ โดยเฉลี่ย 30 เท่า ไพค์ (Pike) ได้รายงานให้ทราบว่อาชญากรรมที่ตำรวจดำเนินคดีมีอัตราสูงในพื้นที่ติดต่อลอนดอน และรองลงมาได้แก่ พื้นที่แถบเมืองท่าชายทะเลที่สำคัญ ย่านเกษตรกรรมและเหมืองแร่เป็นเขตที่มีอาชญากรรมต่ำ โดยทั่วไปแล้ว การประกอบอาชญากรรมเกือบทุกประเภทมักจะมีอัตราสูงในเมืองใหญ่ เช่น สหรัฐอเมริกา ในเมืองสำคัญจะมีอาชญากรรมที่เป็นการประทุษร้ายต่อบุคคลมากกว่าอาชญากรรมประเภทอื่น อัตราอาชญากรรมในแถบชานเมืองจะใกล้เคียงกับอัตราของเมืองเล็กๆ แต่อาชญากรรมประเภทข่มขืนในแถบชานเมืองมีอัตราสูง ซึ่งงานวิจัยของไพค์ (Pike) มีผลสรุปตรงกับงานวิจัยของ ร.ต.ท.ญาณพล ยิ่งย็น ในสหสัมพันธ์ด้านความเป็นเมืองกับจำนวนคดีอาชญากรรม ร.ต.ท.ญาณพล พบว่าอาชญากรรมในเขตเมืองจะสูงกว่าเขตชานเมือง โดยมีความสัมพันธ์แบบแปรผันตามกับจำนวนคดีอาชญากรรม คือถ้ามีความเป็นเมืองมากขึ้น หรือเมืองมีขนาดใหญ่ขึ้น จำนวนคดีอาชญากรรมก็จะเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย

อัตราอาชญากรรมในเมืองและชนบท ถ้าพิจารณาความแตกต่างในอัตราอาชญากรรมในเขตเมืองและชนบท ที่จะต้องกล่าวถึงเรื่องโอกาสที่ทำให้อาชญากรรมเกิดขึ้นด้วย โดยที่ลักษณะกายภาพของเขตเมืองมีองค์ประกอบอันซับซ้อน มีแบบแผนพฤติกรรมมากมายที่บุคคลติดต่อเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน ความเจริญทางวัตถุมีอยู่มากมาย ธุรกิจการค้ามีอยู่อย่างกว้างขวาง ระบบความสัมพันธ์ในเมืองเป็นแบบค่อนข้างผิวเผิน ฟังพาอาศัยกันน้อย เป็นช่องเอื้ออำนวยให้มีจลาจลมีโอกากระทำผิดได้มากกว่าในชนบท การอธิบายปัญหาอาชญากรรมโดยหลักนิเวศน์วิทยา ได้กล่าวถึงถิ่นที่อยู่อาศัยของประชากรในพื้นที่ต่างๆ ซึ่งมีความหนาแน่นแตกต่างกัน มีผลถึงการกระทำผิดที่แตกต่างกันด้วย โดยในถิ่นที่มีประชากรหนาแน่นจะมีปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นมากมายหลายรูปแบบ

จากการศึกษาแนวความคิดของนักวิชาการหลายๆ ท่านที่ผ่านมา พบว่า การศึกษาสาเหตุของอาชญากรรมให้ได้ถูกต้องจริงๆ นั้นเป็นสิ่งที่กระทำได้ค่อนข้างยาก เพราะพฤติกรรมเหล่านี้เป็นผลของปัจจัยหลายประการที่ร่วมกันผลักดันให้มีการประกอบอาชญากรรมขึ้น ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าสาเหตุที่แท้จริงของอาชญากรรมนั้น จึงหาข้อยุติที่ชัดเจนไม่ได้ นักอาชญาวิทยาและนักสังคมวิทยาจึงได้พยายามหลีกเลี่ยงไม่ใช้คำว่าสาเหตุ (Cause) แต่หันไปใช้คำว่าปัจจัย (Factor) อันมี

ส่วนสัมพันธ์กับการประกอบอาชญากรรมแทน ซึ่งพอสรุปได้ว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับอาชญากรรมแบ่งออกได้ 2 ประเภทใหญ่ๆ คือปัจจัยภายในตัวบุคคลและปัจจัยภายนอกตัวบุคคล หรือปัจจัยจากสภาพแวดล้อม

ก. ปัจจัยภายในตัวบุคคล แบ่งได้เป็น 2 ประการคือ

1. ปัจจัยในทางสรีรวิทยา ได้แก่ ความผิดปกติของร่างกายหรือรูปผลภาพ เป็นต้น
2. ปัจจัยในทางจิตวิทยา ได้แก่ ความผิดปกติของจิตใจ และอารมณ์ หรือได้รับการถ่ายทอดพันธุกรรมจากบรรพบุรุษ เป็นต้น

ข. ปัจจัยภายนอกตัวบุคคลหรือปัจจัยจากสภาพแวดล้อม แบ่งได้เป็น 2 ประการคือ

1. ปัจจัยในทางสังคม เป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความคิดจิตใจของบุคคลโดยตรงทำให้ขาดความยับยั้งชั่งใจ ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญของการเกิดอาชญากรรม
2. ปัจจัยทางกายภาพ เป็นปัจจัยซึ่งทำให้เกิดสิ่งจูงใจหรือโอกาสในการประกอบอาชญากรรมแม้จะไม่ใช่สาเหตุโดยตรงก็ตามแต่ก็เป็นปัจจัยแฝงอย่างหนึ่ง เมื่อปัจจัยทางสังคมบีบคั้นให้บุคคลมีความคิดประกอบอาชญากรรม เมื่อสบโอกาสบุคคลนั้นก็ประกอบอาชญากรรมทันที

ปัจจัยทางกายภาพ (Physical Factors Related to Crime)

ปัจจัยทางกายภาพเป็นปัจจัยจากสภาพแวดล้อมหรือปัจจัยภายนอกตัวบุคคล ที่มีส่วนสัมพันธ์กับอาชญากรรม ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่ปัจจัยที่เป็นสาเหตุโดยตรงของการเกิดอาชญากรรมก็ตาม แต่ก็ยังเป็นปัจจัยแฝงอย่างหนึ่งที่สำคัญ ซึ่งอาชญากรจะสามารถประกอบอาชญากรรมได้ต้องอาศัยสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เหมาะสม เช่น ในซอยที่เปลี่ยวและมีด โอกาสที่จะถูกจี้ชิงทรัพย์หรือข่มขืนจะเป็นไปได้สูง หรือหมู่บ้านที่อยู่ใกล้กับชุมชนแออัด โอกาสที่จะถูกขโมยทรัพย์สินจะเป็นไปได้สูง นักวิชาการที่ศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยจากสภาพแวดล้อมทางกายภาพกับการเกิดอาชญากรรม เรียกความรู้ในด้านนี้ว่า "ทฤษฎีทางด้านนิเวศวิทยาอาชญากรรม" ซึ่งทฤษฎีนี้เกิดจากแนวความคิดที่ว่า อาชญากรรมเกิดขึ้นเพราะอิทธิพลของสภาพแวดล้อมกายภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในย่านที่มีชุมชนหนาแน่นและมีอัตราการเพิ่มของจำนวนประชากรค่อนข้างสูง

การศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่และอาชญากรรมได้เริ่มต้นครั้งแรกอย่างจริงจังในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 โดย คลิฟฟอร์ด ชอร์ (Clifford Shaw) และเฮนรี แมคเคย์ (Henry McKay) (อ้างถึงในญาณพลย : 2524) ได้สำรวจหาข้อมูลเกี่ยวกับอัตราการกระทำผิดของเด็กพบว่า ประเภทการกระทำผิดของเด็กมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมในแต่ละเขตและมีอัตราการกระทำผิดแตกต่างกันออกไป สรุปได้ว่า การกระทำผิดของเด็กจะมีจำนวนมากในท้องที่ที่เป็นย่านสลัมและย่านธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในย่านที่มีการเปลี่ยนแปลงของประชากรสูง ได้แก่ ย่านที่มีการอพยพ พื้นที่ที่เป็นกิจการอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม ซึ่งประกอบด้วย โรงงาน ท่าเรือ สถานีรถไฟ ศูนย์การค้า การศึกษาทางด้านนี้ในเวลาต่อมาโดย เฮนรี เมย์ฮิว (Henry Mayhew) ได้ใช้วิธีการศึกษาโดยการจุดลงบนแผนที่ตรงที่มีอาชญากรรมเกิดขึ้นแต่ละครั้ง และพิจารณาว่าในเมืองนั้นมีย่านใดบ้างที่มีอาชญากรรมเกิดขึ้นหนาแน่นกว่าย่านอื่นๆ หลังจากที่ได้กระทำเช่นนั้นอยู่

นานถึง 9 ปี ก็พบว่าอาชญากรรมเกิดขึ้นในย่านธุรกิจ หรือย่านการค้า และในย่านที่มีโรงงานอุตสาหกรรมมากกว่าในย่านอื่น และ การ์เบรียล ทาร์ด (Gabrielle Tarde) กล่าวว่า คนในเมืองมีโอกาสลอกเลียนแบบมากกว่าคนในชนบท เพราะคนในเมืองมีจำนวนมากและอยู่กันอย่างหนาแน่น อาชญากรรมก็เป็นสิ่งหนึ่งที่มีการลอกเลียนแบบให้มีการขยายตัวมากขึ้น และได้รับการปรับปรุงให้มีเทคนิคหรือการกระทำที่หลักแหลมยิ่งขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมืองใหญ่ นอกจากนี้ อาชญากรรมบางอย่างซึ่งในชั้นแรกได้เริ่มขึ้นในเมืองใหญ่ๆ ที่มีคนอยู่อย่างหนาแน่น แต่ต่อมาก็ค่อยๆ ระบายออกไปสู่ชนบท วูล์ฟแกง (Wolf gang) และคณะ ได้ศึกษาในเมืองฟิลาเดลเฟียและชี้ให้เห็นว่า เด็กและเยาวชนที่เหลือขอจำนวนเพียง 6.3% กระทำผิดรวมกันแล้วมากกว่าครึ่งหนึ่งของการกระทำผิดทั้งหมด ที่ปรากฏเป็นหลักฐานทางราชการ ส่วน เลนเดอร์ (Lander) ได้ศึกษาเรื่องนี้ใน บัลติมอร์ แต่ไปพบหลักเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างทางด้านกายภาพของพื้นที่กับอัตราการกระทำผิด ซึ่งต่อมาได้มีผู้นำเอาวิธีนี้ไปทดสอบในเมืองดีทรอยต์และอินเดียนาโพลิส พบว่า สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมซึ่งมีส่วนถูกกำหนด โดยองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน มีความสัมพันธ์กับสถิติปัญหาของเด็กกระทำผิดและความสัมพันธ์ดังกล่าวจะเด่นชัดยิ่งขึ้น ถ้าใช้สภาพความแออัดยัดเยียดและบ้านที่มีสภาพที่เลวจนไม่น่าอยู่อาศัยมาเป็นตัวชี้ รวมทั้งสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

เมื่อนำแนวความคิดของ ซอร์และแมคเคย์ มาวิเคราะห์แล้วเราอาจพบว่าสภาพสังคมเมืองของกรุงเทพมหานคร น่าจะมีความคล้ายกับ "เขตเปลี่ยนแปลง" ที่บุคคลทั้งสองกล่าว คือ กรุงเทพมหานครเป็นแหล่งที่ประชากรจากต่างจังหวัด อพยพเข้ามาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดปัญหาด้านที่อยู่อาศัยและแหล่งเสื่อมโทรม ตลอดจนแหล่งมั่วสุมอบายมุข สภาพของกรุงเทพมหานครที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ จึงมีส่วนผลักดันให้มีอัตราการเกิดอาชญากรรมค่อนข้างสูง จะพบว่ามอดิตลักทรัพย์เพิ่มสูงขึ้นในย่านชุมชนที่มีการเติบโตขึ้นมาใหม่ ได้แก่ บริเวณหมู่บ้านจัดสรร และชุมชนแถบชานเมือง เป็นต้น

สำหรับนักวิชาการไทยที่ทำการศึกษาวิจัยตามแนวทฤษฎีนิเวศน์วิทยาอาชญากรรม คือ ร.ต.ท. ญาณพล ยั่งยืน ได้ทำการศึกษาการเกิดอาชญากรรมในเขตกรุงเทพมหานคร (ฝั่งพระนคร) พบว่า - คดีอาชญากรรมแปรผันตามกับความหนาแน่นของประชากรคือถ้าพื้นที่ใดมีความหนาแน่นมากขึ้นคดีอาชญากรรมก็จะเพิ่มขึ้นตามไปด้วย และพบว่าคดีอาชญากรรมในเขตเมืองจะสูงกว่าแถบชานเมือง

การทบทวนวรรณกรรมตามแนวทฤษฎีนิเวศน์วิทยาอาชญากรรมที่ผ่านมา เป็นการศึกษาผลงานของนักวิชาการในแนวทางกว้างๆ จากการตั้งข้อสังเกตระหว่างคดีอาชญากรรมกับลักษณะทางกายภาพ เช่น ความหนาแน่นของประชากร การย้ายถิ่นฐาน การใช้ที่ดิน เป็นต้น แท้จริงแล้วสาเหตุที่ทำให้ลักษณะทางกายภาพเอื้ออำนวยต่อการเกิดอาชญากรรม เป็นผลมาจากระบบพลวัตของสังคมเมืองนั่นเอง ดังเช่น

1. การย้ายถิ่นฐานของประชากร

การพัฒนาที่ไม่สมดุลระหว่างเมืองและชนบท ทำให้เกิดความแตกต่างกันมาก ในขณะที่เมืองจะดึงดูดทรัพยากรจากชนบทไปใช้เพื่อประโยชน์ของตน เมืองจึงมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ประชากรเมืองอยู่กันอย่างสุขสบาย แต่ประชากรในชนบทต้องต่อสู้กับความยากจน การว่างงาน ราคาพืชผลทางการเกษตรตกต่ำซ้ำซาก เป็นต้น ประชาชนต้องละทิ้งอาชีพของตนเอง คือเกษตรกรรมแล้วอพยพเข้าสู่เมืองหรือไปขายแรงงานยังต่างประเทศเพื่อแสวงหาชีวิตที่ดีขึ้น จากการอพยพเข้าสู่เมืองจำนวนมาก ทำให้ประชากรเมืองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และเป็นประชากรที่มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ตามการเปลี่ยนแปลงของแหล่งงาน เช่น พื้นที่ได้มีการก่อสร้าง ก็จะมีประชากรจากแรงงานมากขึ้น ประชากรประเภทนี้เป็นประชากรแฝงที่ยากจะตรวจสอบ เพราะไม่มีการย้ายทะเบียนบ้านอย่างถูกต้อง เป็นที่น่าสังเกตว่าพื้นที่ใดมีประชากรแฝงมากจะเกิดคดีอาชญากรรมประเภทลักทรัพย์สูงขึ้นตามไปด้วย (แผนกสถิติและข้อมูล กองบัญชาการตำรวจนครบาล)

การอพยพเข้าสู่เมืองไม่สามารถแก้ไขได้ トラบใดที่ปัญหาของเกษตรกรยังไม่ได้รับการแก้ไขและยังมีความแตกต่างระหว่างเมืองและชนบท นอกจากนี้ทัศนคติบางประการที่ทำให้เกิดการอพยพเข้าสู่เมืองไม่สิ้นสุดคือการถูกรวบงำจากระบบทุนนิยม ทำให้ประชาชนต้องแสวงหาวัตถุเพื่อความสุขสบายในชีวิตนอกเหนือจากปัจจัยพื้นฐาน ซึ่งรายได้จากภาคเกษตรกรรมไม่สามารถตอบสนองได้ ผู้ที่ใช้ชีวิตในเมืองหรือไปขายแรงงานต่างประเทศ เมื่อกลับมาเยี่ยมญาติแล้วมีชีวิตที่ทันสมัยขึ้น มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นตัวอย่างเชิงประจักษ์แก่เพื่อนบ้านหรือญาติพี่น้องจึงเกิดพฤติกรรมเลียนแบบ (ตามแนวทฤษฎีความสัมพันธ์ของความแตกต่างของซัทเทอร์แลนด์) อยากไปทำงานในเมืองหรือขายแรงงานต่างประเทศซึ่งอาจถูกหลอกลวงโดยชายที่เดินทำกินเพื่อเสียค่านายหน้า โดยเฉพาะผู้ต้องการไปขายแรงงานยังต่างประเทศ จนเกิดสภาวะจิตใจผู้ใช้แรงงานให้ไต่ยืนอยู่เสมอว่า "ก่อนไปเสียนา กลับมาเสียเมีย" เป็นสภาวะจิตใจที่ไม่เคยประสพอาจจะเห็นเป็นเรื่องตลกขบขัน แต่สำหรับผู้ที่เคยประสบเหตุการณ์เช่นนี้แล้วย่อมเกิดความขมขื่น และได้ก่อปัญหาให้แก่ครอบครัวญาติพี่น้อง เกิดบ้านแตกสาแหรกขาด บุตรหลานมีปมด้อยขาดการดูแล เกิดความยากจน และเกิดการย้ายถิ่นฐานเข้าสู่เมือง จนกลายเป็นปัญหาสังคมในที่สุด

2. ความหนาแน่นของประชากร

การย้ายถิ่นฐานเข้าสู่เมืองทำให้ประชากรเมืองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เมืองจึงมีความหนาแน่นมากขึ้นจนเกิดความแออัดยัดเยียด ซึ่งความหนาแน่นของประชากรเมืองขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการอพยพเข้าไปในเมือง เช่น ในกรณีแรงงานอพยพเข้าไปในเมืองเพื่อรับจ้าง ความหนาแน่นของประชากรจะเพิ่มขึ้นในย่านอุตสาหกรรมพาณิชยกรรม หรือสถานที่ที่มีการก่อสร้าง ซึ่งโดยทั่วไปผู้โยกย้ายถิ่นฐานมักจะพักอาศัยบริเวณที่ตนรับจ้างอยู่ หรือในกรณีที่คนหนุ่มสาวอพยพเข้าเมืองเพื่อการศึกษาถ้าหากไม่มีญาติมิตรให้ที่พักพิงอาศัย ก็จะเข้าอยู่ในบริเวณสถานศึกษาในรูปแบบของ หอพัก แฟลต อพาร์ทเมนท์ เป็นต้น ทำให้ในย่านนั้นมีความหนาแน่นมากขึ้น

ความหนาแน่นของผู้โยกย้ายถิ่นฐานก่อให้เกิดสภาพแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงทางด้านปัจจัยต่างๆ ไปจากเดิม ประชากรเมืองมีพฤติกรรมเปลี่ยนไป เกิดความเห็นแก่ตัวมากขึ้น เนื่องจากต้องแย่งชิงปัจจัยในการดำรงชีวิตที่มีอยู่อย่างจำกัด ซึ่งสังคมเมืองเป็นสังคมวัตถุนิยม ประชากรเมืองต่างแข่งขันกันแสวงหาเงินทองเพื่อควมมีหน้ามีตาในสังคม จนบางครั้งละเลยศีลธรรมขาดการอบรมดูแลบุตรหลาน จนอาจทำให้บุตรหลานมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนติดยาเสพติด และกลายเป็นอาชญากรในที่สุด

3. แหล่งเสื่อมโทรมในเมือง

จากปัจจัยสนับสนุนต่างๆ ที่ทำให้เกิดการโยกย้ายถิ่นฐานเข้าสู่เมือง ทั้งการย้ายถิ่นฐานคนเดียวหรือทั้งครอบครัวก็ตามที่ ส่วนมากจะเข้าไปพักพิงในสถานที่ก่อสร้างแบบง่าย ๆ และมีเนื้อที่คับแคบโดยอยู่รวมกันเป็นกลุ่มก้อนในที่สาธารณะ หรือที่รกร้างว่างเปล่าจนกลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรมในที่สุด ซึ่งมีสภาพที่แตกต่างไปจากความเป็นอยู่ในชนบทโดยสิ้นเชิง เพราะการที่ต้องอยู่อย่างคับแคบ และไม่ถูกสุขลักษณะก่อให้เกิดปัญหาทั้งทางด้านกายภาพ และปัญหาสังคมที่สะท้อนให้เห็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่แตกต่างกันออกไป เช่น การมั่วสุมเพื่อเสพยาเสพติด ประกอบอาชีพโสเภณี เล่นการพนัน และลงท้ายด้วยการประกอบอาชญากรรม ในแหล่งเสื่อมโทรมจึงเป็นศูนย์รวมของบุคคลที่มีพฤติกรรมอาชญากรจำนวนมาก และเป็นพื้นที่ที่มีการเกิดอาชญากรรมเสมอๆ เนื่องจากมีลักษณะทางกายภาพที่เอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชญากรรม เช่น มีตรอกซอกซอยที่วกวนมากมายและบ้านเรือนที่ไร้ระเบียบ ทำให้ง่ายต่อการหลบหนีการจับกุมของเจ้าหน้าที่

จากรายงานคดีอาชญากรรมของประเทศต่างๆ พบว่า ผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่เป็นผู้อาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรม และมีเป็นจำนวนมากเกิดเหตุในเขตพื้นที่แหล่งเสื่อมโทรม ทั้งนี้เพราะพ่อและแม่ต่างก็ต้องพยายามที่จะทำงาน ทำให้ขาดการอบรมสั่งสอนดังที่เคยปฏิบัติมาสมัยอยู่ในชนบท จึงทำให้เด็กถูกทอดทิ้ง ปล่อยปละละเลย หรือเด็กที่อดอยากต้องตกเป็นเหยื่อที่อาจจะถูกชักจูงให้มีพฤติกรรมต่อต้านสังคม และประกอบอาชญากรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความอยู่รอดของตนเอง กล่าวได้ว่าแหล่งเสื่อมโทรมเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดอาชญากรรม

4. แหล่งอบายมุข

แหล่งอบายมุขในสังคมวิทยาหรือทางอาชญาวิทยานั้นหมายถึง บ่อนการพนัน ซ่องโสเภณี สถานจำหน่ายสุรายาเสพติด และสถานบันเทิงเรีงรมย์ต่างๆ แหล่งอบายมุขเป็นสถานที่มั่วสุมของเหล่าอาชญากร และเพาะเลี้ยงอาชญากร เป็นแหล่งที่ทำให้เกิดความคะนอง ขาดสติ และยั่วยุให้เกิดการประกอบอาชญากรรม ทั้งในแง่พฤติกรรมและความเหมาะสมทางกายภาพ

จากสถิติข้อมูลอาชญากรรมในเขตกรุงเทพมหานครชั้นใน (ญาณพลข 2524 : 56) ซึ่งเป็นย่านพาณิชย์กรรมที่มีแหล่งอบายมุขจำนวนมาก จะมีคดีอาชญากรรมเกิดขึ้นสูงเกือบทุกประเภท โดยเฉพาะคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ โดยมีคดีการพนันและคดีโสเภณี เป็นคดีที่เกิดขึ้นตามไปด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในย่านที่มีแหล่งอบายมุข เป็นย่านที่ล่อแหลมต่อการเกิดคดีอาชญากรรมประเภท

ประทุษร้ายต่อทรัพย์สินมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากย่านพาณิชยกรรมเป็นศูนย์รวมของธุรกิจประเภทต่าง ๆ มีแหล่งงานและมีประชากรอยู่อาศัยอย่างหนาแน่น จึงเหมาะในการประกอบกิจการประเภทอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งทำให้เป็นย่านที่มีการใช้ที่ดินสลับส่นปะปน เช่น มีบาร์ในที่พักติดกับอาคารบ้านเรือน มีคนมากหน้าหลายตาผ่านไปมาอยู่เสมอ ทำให้ยากในการแยกแยะคนดี-คนร้าย เป็นโอกาสให้อาชญากรแอบแฝงเข้ามาสังเกตุการณ์เพื่อประกอบอาชญากรรมได้ง่ายขึ้น

5. การพัฒนาทางด้านการคมนาคม

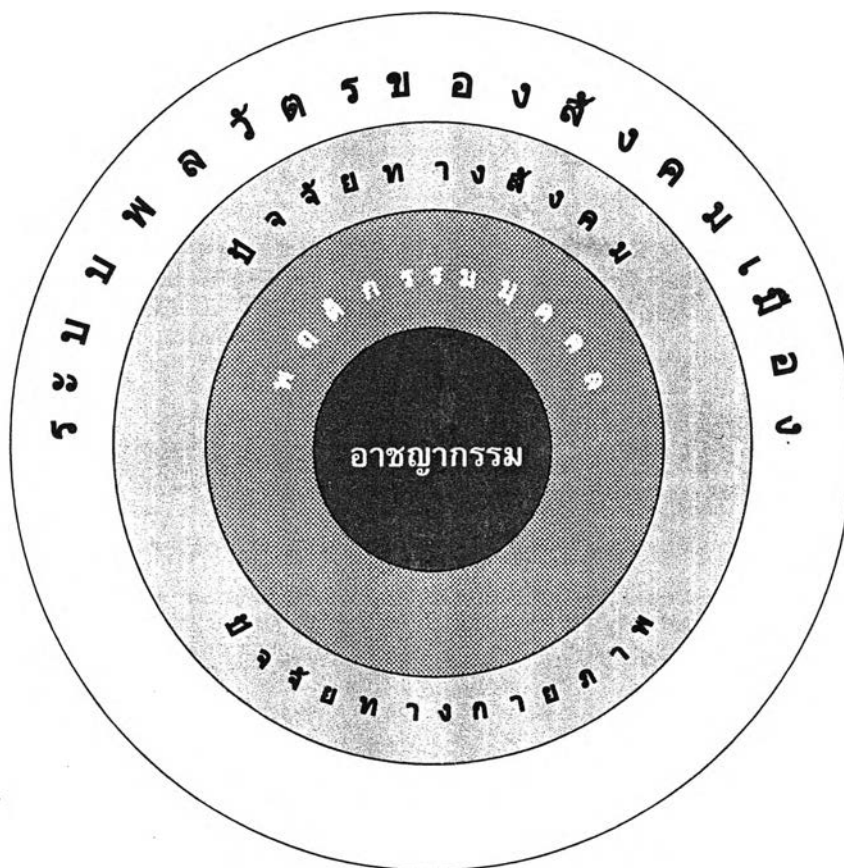
ในอดีตอาชญากรรมมีลักษณะเป็นการเฉพาะถิ่น ทำให้ง่ายแก่การสืบสวนติดตามจับกุมคนร้าย แต่ในปัจจุบันมีการคมนาคมที่สะดวกมากขึ้น มีการสัญจรไปมาติดต่อกันได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากมีการตัดถนนหนทางให้เชื่อมต่อกันอย่างมากมาย และมียานพาหนะที่สามารถเคลื่อนตัวด้วยความเร็วสูง จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้บรรดาอาชญากรจากต่างจังหวัดสามารถเข้ามาประกอบอาชญากรรมในกรุงเทพมหานครได้อย่างง่ายดายและรวดเร็วยิ่งขึ้น เมื่อประกอบอาชญากรรมแล้ว ก็ใช้เส้นทางคมนาคมต่างๆ ดังกล่าวเป็นเส้นทางหลบหนี ทำให้ยากต่อการติดตามของเจ้าหน้าที่ตำรวจอาชญากรจึงมีช่องโอกาสมากขึ้น เนื่องจากทราบดีว่าการประกอบอาชญากรรมในแต่ละครั้งนั้น มีโอกาสรอดจากการถูกจับกุมจากเจ้าหน้าที่ตำรวจมากขึ้น โดยเฉพาะคดีเกี่ยวกับมือปืนรับจ้างและการปล้นร้านทองนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นอาชญากรจากต่างจังหวัดแทบทั้งสิ้น

6. การใช้ที่ดินไร้ระเบียบ

ในเมืองใหญ่ที่มีมาตรการทางผังเมืองควบคุมการใช้ที่ดินไม่ได้ผล เช่น กรุงเทพมหานครนี้ ทำให้การใช้ที่ดินเกิดความสับสนไร้ระเบียบ เมื่อประชากรเพิ่มจำนวนมากขึ้น เมืองจึงมีการขยายตัวอย่างไร้ขอบเขต โดยมีชุมชนประเภทหมู่บ้านจัดสรรเป็นตัวชี้นำการพัฒนาแล้วจึงมีการประกอบธุรกิจประเภทต่างๆ เกิดขึ้นมาเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับชุมชนนั้นๆ จะเห็นได้ว่าเกิดศูนย์การค้า แหล่งเสื่อมโทรม สถานอสังหาริมทรัพย์ ฯลฯ แทบทุกหนแห่งของมุมเมืองโดยอยู่ปะปนกับชุมชนซึ่งทำให้ชุมชนมีการเคลื่อนไหวทางสังคมสูงขึ้น มีผู้คนมากหน้าหลายตาผ่านไปมาอยู่เสมอนอกจากนี้ ชุมชนบางแห่งยังถูกรุกรานจากภายนอก โดยการตัดถนนทะลุเป็นทางลัด ทำให้ชุมชนสูญเสียพื้นที่ป้องกันตนเอง (Defensible space) ความเป็นเอกภาพของชุมชนและความสัมพันธ์ในชุมชนเปลี่ยนไปไม่มีการสนใจกันเหมือนก่อน สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นช่องโอกาสให้อาชญากรแฝงตัวเข้ามาสังเกตุการณ์และทำการประกอบอาชญากรรมได้ง่ายยิ่งขึ้น อีกทั้งยังทำให้การควบคุมอาชญากรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นไปได้ยากขึ้น

ในส่วนที่กล่าวมาทั้งหมดถึงปัจจัยหรือตัวแปรต่างๆ ที่มีผลต่อการเกิดอาชญากรรมนั้นพบว่า เป็นเรื่องพยากรณ์ได้ยากว่าปัจจัยหรือตัวแปรใดที่เป็นสาเหตุที่แท้จริง เนื่องจากประกอบไปด้วยปัจจัยต่างๆ หลายประการ และแปรผันไปตามระบบพลวัตของสังคมเมืองอยู่ตลอดเวลา ตัวแปรหรือปัจจัยต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น จึงมีความสำคัญในตัวของมันเองแทบทั้งสิ้น

ภาพที่ 2.1
แสดงการเกิดอาชญากรรมภายใต้ระบบพลวัตรของสังคมเมือง

ซึ่งถ้าหากสามารถค้นพบสาเหตุการเกิดอาชญากรรมที่แท้จริงได้แล้ว ก็ย่อมที่จะสามารถกำจัดหรือควบคุมอาชญากรรมไว้ได้ทั้งหมด ดังนั้น แนวทางในการศึกษาปัจจัยที่มีส่วนสัมพันธ์กับอาชญากรรม จึงใช้วิธีการศึกษาแนวความคิดของนักวิชาการด้านต่างๆ แล้วนำมาประมวลเข้าด้วยกันตามหลักการศึกษาแบบมโนทัศน์ยึดหยุ่น (Sensitizing Concept) ซึ่งแนวความคิดของนักวิชาการต่างๆ ล้วนพยายามศึกษาสาเหตุของการเกิดอาชญากรรมตามความรู้ในสาขาวิชาของตนเอง เช่น นักสังคมศาสตร์และนักรัฐศาสตร์ ก็พยายามอธิบายว่าเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม วัฒนธรรม หรือการเมือง การปกครอง นักนิเวศวิทยาอาชญากรรม ก็พยายามอธิบายว่าเกิดจากข้อบกพร่องของสภาพแวดล้อม นักจิตวิทยา ก็พยายามอธิบายว่าเกิดจากสภาพบกพร่องทางจิตประสาท เป็นต้น แท้จริงแล้วตัวแปรหรือปัจจัยต่างๆ ตามแนวความคิดของนักวิชาการที่กล่าวมาข้างต้นล้วนมีความสัมพันธ์กันภายใต้ระบบพลวัตของสังคมเมืองและมีความสำคัญในตัวเองทั้งสิ้น

อาชญากรรมเกิดขึ้นพร้อมกับสังคมตั้งแต่สมัยโบราณกาลมาแล้ว ซึ่งอาชญากรรมเป็นสิ่งที่ทำลายความสงบสุขของสังคม ดังนั้นสังคมจึงต้องมีกฎเกณฑ์ให้คนในสังคมได้ปฏิบัติตามเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข หากมีผู้กระทำความผิดจะต้องได้รับการลงโทษ เราเรียกกฎเกณฑ์ของสังคมนั้นว่า "กฎหมาย (Statute)" กฎหมายในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันและโทษของกฎหมายก็หนักเบาต่างกันตามลักษณะของการกระทำความผิด กฎหมายในสมัยโบราณจะมีความรุนแรงมาก ทั้งนี้เพื่อเป็นการแก้แค้นและปรามผู้อื่นมิให้เป็นเยี่ยงอย่าง จึงถือว่ากฎหมายเป็นจุดเริ่มต้นของการป้องกันอาชญากรรมและต่อมาได้รับการพัฒนาให้มีความทันสมัยมากขึ้นจนเกิด "แนวทฤษฎีว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรม" ขึ้นมาในปัจจุบัน โดยรายละเอียดจะได้กล่าวถึงในส่วนต่อไป

2.3 แนวทฤษฎีว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรม (ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ 2526 : 7-82)

แนวความคิดในการป้องกันอาชญากรรมได้มีมาตั้งแต่โบราณในราว 1800 ปี ก่อนคริสตกาล กล่าวคือได้มีประมวลกฎหมายฮัมมูราบี (Hammurabi's Code) ได้บัญญัติว่า "ผู้ใดก่อสร้างเคหะสถานสำหรับบุคคลอยู่อาศัยมีลักษณะไม่มั่นคงแข็งแรง และเคหะสถานที่สร้างขึ้นเกิดพังทลายลงเป็นสาเหตุให้เจ้าของบ้านถึงแก่ความตาย ผู้ก่อสร้างนั้นต้องระวางโทษประหารชีวิต" ประมวลกฎหมายนี้จึงถือได้ว่าเป็นต้นกำเนิดของการป้องกันอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อมนับตั้งแต่กลางศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา

ทฤษฎีว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมสามารถพิจารณาออกได้เป็นสองแนว คือ แนวทฤษฎีบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement Approach) และแนวทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์ (Community Relation Approach) อันที่จริงวิวัฒนาการของแนวทฤษฎีทั้งสองเริ่มในช่วงเวลาใกล้เคียงกันเพียงแต่แนวความนิยมในแต่ละยุคสมัยแตกต่างกัน จึงทำให้แนวทฤษฎีทั้งสองเป็นที่รู้จักมากน้อยต่างกันไปตามกาลเวลา กล่าวได้ว่า แม้แนวทฤษฎีแรกจะได้รับการพัฒนาอย่างมากในช่วงต้นและกลางศตวรรษที่ 20 ก็ตาม แต่แนวทฤษฎีที่สองกลับได้รับความนิยมมากขึ้นในปัจจุบันจนมีแนวโน้มว่าอาจเข้าแทนที่แนวทฤษฎีแรก

2.3.1 แนวทฤษฎีบังคับใช้กฎหมาย

ยุทธวิธีหลักของตำรวจในการป้องกันอาชญากรรมตามแนวทฤษฎีบังคับใช้กฎหมายก็คือ การตรวจท้องที่ ซึ่งการปรากฏตัวของตำรวจย่อมมีผลในการยับยั้งผู้ที่มีแนวโน้มจะประกอบอาชญากรรมเพราะความเกรงกลัวการจับกุม ฉะนั้นตำรวจสายตรวจจึงต้องแต่งเครื่องแบบและรถวิทยุตรวจควรมีลักษณะเด่นชัดเห็นได้ง่ายเพื่อเป็นการข่มขวัญยับยั้งอาชญากร นอกจากนี้การตรวจท้องที่โดยสม่ำเสมอต่อเนื่อง จะทำให้สมาชิกในชุมชนเกิดความรู้สึกว่ามีตำรวจอยู่ทั่วไปทุกแห่งหนด้วยเหตุนี้ตามแนวทฤษฎีบังคับใช้กฎหมาย การปรากฏตัวของตำรวจและการกระจายกำลังตำรวจให้ครอบคลุมทั่วทั้งชุมชน จะช่วยป้องกันอาชญากรรมโดยลดช่องโอกาสสำหรับผู้ที่ตั้งใจจะละเมิดกฎหมาย

จากการวิจัยถึงผลกระทบของตำรวจสายตรวจเดินเท้า ต่อการลดอาชญากรรมทั้งในสหรัฐอเมริกาและในอังกฤษ พบว่า การเพิ่มกำลังสายตรวจเดินเท้า มีส่วนช่วยให้คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินบนท้องถนนและในพื้นที่สาธารณะอื่นๆ ลดลงได้อย่างชัดเจน แต่มาตรการดังกล่าวไม่ได้ทำให้คดีอาญาที่เกิดขึ้นในที่เรือนหรือในอาคารบ้านเรือนลดลงแต่อย่างใด

ข้อสรุปของการค้นคว้าวิจัยในสหรัฐอเมริกาและในอังกฤษ ได้ทำให้นักอาชญาวิทยาและนักบริหารงานตำรวจจำนวนไม่น้อยเกิดความคลางแคลงใจในประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของการป้องกันอาชญากรรมตามแนวทฤษฎีบังคับใช้กฎหมาย กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ตำรวจสายตรวจรถวิทยุและตำรวจเดินเท้าต่างไม่สามารถลดคดีอาชญากรรมประเภทประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน หรือไม่อาจลดความหวาดกลัวอาชญากรรมในชุมชนที่อยู่อาศัย แม้ตำรวจสายตรวจเดินเท้าจะมีสมรรถภาพในการลดอาชญากรรมบนท้องถนนและพื้นที่สาธารณะก็ตาม และคำถามที่ควรพิจารณาเพิ่มเติมก็คือแนวทฤษฎีบังคับใช้กฎหมายและมาตรการต่างๆ ที่สร้างขึ้นภายในกรอบทฤษฎีนี้จะมีขอบเขตและข้อจำกัดในการประยุกต์ใช้เพื่อป้องกันอาชญากรรมเพียงใด

2.3.2 แนวทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์

แนวทฤษฎีนี้กำลังได้รับความนิยมสูงขึ้น ในขณะที่ความนิยมในมาตรการและทฤษฎีบังคับใช้กฎหมายค่อยๆ เสื่อมคลายลง แนวทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์นี้ มีรากฐานมาจากแนวความคิดและผลการวิจัยของนักอาชญาวิทยากลุ่มชิคาโกภายใต้การนำของ พาร์ค (Robert E. Park) โดยพาร์ค ได้พยายามจูงใจให้นักอาชญาวิทยาทั้งหลายเห็นความสำคัญของปัจจัยต่างๆ ในสภาพแวดล้อมของเมืองว่ามีผลกระทบต่อพฤติกรรมอาชญากร และเบอร์เกส (Burgess) นักอาชญาวิทยาในกลุ่มชิคาโกอีกท่านหนึ่งได้เสนอทฤษฎีวงรอบ (Concentric Circles Theory) ซึ่งผลการวิจัยพบว่า อาชญากรรมมักมีสถิติสูงมากในบริเวณใจกลางของมหานคร ซึ่งเป็นย่านธุรกิจและย่านที่อยู่อาศัยลักษณะชั่วคราว เนื่องจากมีการย้ายเข้าออกเสมอและสถิติอาชญากรรมรวมทั้งปัญหาต่างๆ ของชุมชนจะลดลงทุกขณะเมื่อถอยห่างจากใจกลางเมืองออกไป ในเวลาต่อมาทฤษฎีวงรอบได้ถูก

นำไปทดสอบและประยุกต์ใช้ในเมืองใหญ่ๆ อีกหลายแห่งทั่วสหรัฐอเมริกา ซึ่งปรากฏผลการวิจัยในลักษณะใกล้เคียงกับทฤษฎีนี้

จากผลการค้นคว้าวิจัยของนักอาชญาวิทยากลุ่มชิคาโก พอสรุปได้ว่า อาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์ถาวรตามลักษณะพื้นที่ บริเวณใดที่เกิดอาชญากรรมขึ้นบ่อยครั้งก็จะเกิดขึ้นซ้ำอีก แต่อย่างไรก็ดีนักอาชญาวิทยากลุ่มชิคาโกไม่ได้กล่าวว่า บริเวณพื้นที่คือสาเหตุของอาชญากรรม แต่ปัจจัยส่งเสริมอาชญากรรมน่าจะแอบแฝงอยู่ในสภาพแวดล้อมดังกล่าว เพราะพื้นที่ที่มีสถิติอาชญากรรมสูงนั้นมีความแตกต่างไปจากพื้นที่ที่มีอาชญากรรมต่ำ ทั้งในสภาวะทางกายภาพทางเศรษฐกิจและทางสังคม กลุ่มชิคาโกจึงสรุปว่า "การขาดระเบียบของสังคม" (Social Disorganization) อันสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพของชุมชนในยุคก่อนความเจริญทางอุตสาหกรรมเข้าสู่ชุมชนในยุคอุตสาหกรรม นำมาซึ่งปัญหาอาชญากรรมและปัญหาทางสังคมอื่นๆ กล่าวอีกนัยหนึ่งการขาดระเบียบของสังคมซึ่งตามแนวทฤษฎีของกลุ่มชิคาโกจัดเป็นสาเหตุเบื้องต้นของอาชญากรรม หมายถึงสภาวะแตกสลายของกลไกทางสังคมที่มีหน้าที่ค้ำจุนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความร่วมแรงร่วมใจ และขวัญกำลังใจของสมาชิกในสังคม

เฮร์เบิร์ต แกนท์ (Herbert Gans) เป็นนักวิชาการผู้หนึ่งซึ่งได้อาศัยหลักทฤษฎีของกลุ่มชิคาโกเป็นพื้นฐานในการสร้างแนวความคิดต่อเนื้อที่เรียกว่า "หมู่บ้านในเมือง" (Urban Village) จากแบบจำลองหมู่บ้านในเมือง แกนท์ ได้แสดงให้เห็นว่าปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการรักษาความปลอดภัย การก่อให้เกิดความสมัครสมานกลมเกลียวและความร่วมมือร่วมใจในการป้องกันอาชญากรรมภายในชุมชน อย่างไรก็ตามในทัศนะของแกนท์ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อมีการจัดสภาพพื้นที่ในชุมชนให้อื้ออำนวยต่อการพบปะสังสรรค์ให้มีลักษณะง่ายต่อการสังเกตตรวจตรา รวมทั้งจัดให้มีที่สำหรับสมาชิกในชุมชนได้ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เช่น สโมสรสำหรับการศึกษา ห้องโถงสำหรับการพักผ่อน ห้องอาหาร และร้านค้าสำหรับร่วมรับประทานอาหารและพูดคุยกัน เป็นต้น ส่วน เจคอบส์ (Jane Jacobs) และ วูด (Elizabeth Wood) ต่างก็มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างแนวการป้องกันอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม โดยเสนอให้มีการจัดพื้นที่ชุมชนและเมืองให้มีลักษณะสะดวกและง่ายต่อการสังเกตติดตาม รวมทั้งสร้างความรับผิดชอบต่อส่วนรวมแก่สมาชิกในชุมชน โดย เจคอบส์ ได้พยายามแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมกายภาพ เช่น สวนสาธารณะ ถนน ทางเท้า และอาคารสถานที่ต่างๆ กับปัญหาอาชญากรรม เจคอบส์ เสนอแนะว่าถนนที่ว่างเปล่าขาดผู้สัญจรไปมาย่อมเป็นเส้นทางที่ไม่ปลอดภัย ในทางตรงข้ามถนนที่มีผู้คนอาศัยหรือมีการประกอบธุรกิจการค้าตลอด 24 ชั่วโมง ย่อมเป็นเส้นทางที่ปลอดภัยกว่า ถนนที่มีผู้สัญจรไปมาโดยตลอดย่อมมี "สายตา" ที่เฝ้ามองการเคลื่อนไหวของกันและกัน ซึ่งเป็นการยับยั้งและตัดช่องโอกาสอาชญากรรมที่มุ่งประกอบอาชญากรรมลงไปบ้าง แต่ การ์ดเนอร์ (Gardiner) ได้แสดงความเห็นแย้งว่าสายตาที่เฝ้าสังเกตโดยปราศจากมารับผิดชอบต่อส่วนรวมย่อมไร้ความหมาย เพราะการเฝ้าสอดส่องสังเกตเพียงอย่างเดียวย่อมไม่มีส่วนในการยับยั้งอาชญากรรมแต่อย่างใด ดังนั้นสายตาที่เฝ้ามองจะต้องมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมด้วย โดยผู้ประสบเหตุอาจแจ้งแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้รักษาความสงบเรียบร้อย

สรุปได้ว่า แนวของทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์เพื่อป้องกันอาชญากรรมก็คือ การจัดสภาพแวดล้อมทั่วไปไม่ว่าในระดับเมือง ชุมชน หรือละแวกบ้าน ให้มีลักษณะเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ง่ายต่อการควบคุมและสังเกตตรวจตรา โดยไม่ล่วงล้ำสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลรวมทั้งมุ่งสนับสนุนส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชน มีส่วนร่วมในการป้องกันชีวิตร่างกายและทรัพย์สินของตนเอง และบุคคลอื่นให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม

2.3.3 แนวทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม

นักวิชาการส่วนใหญ่ในปัจจุบันซึ่งมุ่งความสนใจศึกษาการป้องกันอาชญากรรม ต่างมีความเชื่อว่าแนวทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์ จะสามารถแทนที่แนวทฤษฎีบังคับใช้กฎหมายได้ทั้งหมดหรือเกือบทั้งหมด แต่ในความเป็นจริงแล้วมาตรการหลายประเภท ภายใต้แนวทฤษฎีบังคับใช้กฎหมาย ยังคงมีประโยชน์ ถ้าปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ดังนั้นแนวทฤษฎีที่สามจึงเกิดขึ้นโดยใช้ชื่อว่า "ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม" (Theory of Crime Control Through Environmental Design-CED) หรือใช้ชื่อย่อว่า "ทฤษฎี ค.อ.ส." ซึ่งทฤษฎีนี้มีลักษณะเป็นความคิดรวมระหว่างทฤษฎีบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งเป็นแนวความคิดเริ่ม (Thesis) และทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์ ซึ่งเป็นแนวความคิดแย้ง (Antithesis) ทฤษฎี ค.อ.ส.เสนอว่า แนวทฤษฎีทั้งสองต่างมีคุณประโยชน์ทั้งทางทฤษฎี (Theoretical Utilities) และทางปฏิบัติ (Pragmatic Utilities) แต่ในสถานการณ์และสภาพพื้นที่ที่ต่างกัน จึงสมควรที่จะนำกรอบทฤษฎีและมาตรการภายใต้แนวทฤษฎีทั้งสองมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลกัน ซึ่งสาระสำคัญของทฤษฎี ค.อ.ส.สามารถพิจารณาเป็น 4 ทฤษฎีบทคือ

ทฤษฎีบทที่ 1 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสำนึกไม่ละเมิดกฎหมาย (O^+) กับสภาพแวดล้อมขัดขวางการละเมิดกฎหมาย (E^+) ก่อให้เกิดพฤติกรรมไม่ละเมิดกฎหมาย (B^+)

$$O^+ \times E^+ = B^+$$

ทฤษฎีบทที่ 2 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสำนึกละเมิดกฎหมาย (O^-) กับสภาพแวดล้อมขัดขวางการละเมิดกฎหมาย (E^+) ก่อให้เกิดพฤติกรรมพยายามละเมิดกฎหมาย (B^\mp)

$$O^- \times E^+ = B^\mp$$

ทฤษฎีบทที่ 3 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสำนึกไม่ละเมิดกฎหมาย (O^+) กับสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการละเมิดกฎหมาย (E^-) ก่อให้เกิดพฤติกรรมไม่ละเมิดกฎหมายแฝง (B^\pm)

$$O^+ \times E^- = B^\pm$$

ทฤษฎีบทที่ 4 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสำนักละเมิดกฎหมาย (O^-) กับสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวยต่อการละเมิดกฎหมาย (E^-) ก่อให้เกิดพฤติกรรมละเมิดกฎหมาย (B^-)

$$O^- \times E^- = B^-$$

O^- คือ สำนักของบุคคลในการที่จะละเมิดกฎหมายหรือไม่ละเมิดกฎหมาย

E^- คือ สภาพแวดล้อมบุคคลในทางเอื้ออำนวย หรือขัดขวางต่อแนวโน้มละเมิด หรือไม่ละเมิดกฎหมาย

B^- คือ พฤติกรรมพยายามละเมิดกฎหมาย กล่าวคือ บุคคลมีความสำนึกหรือแนวโน้มที่จะละเมิดกฎหมายในช่วงเวลาหนึ่ง แต่เนื่องจากสภาพแวดล้อมขัดขวางหรือไม่เอื้ออำนวยจึงทำให้การกระทำนั้นเป็นไปได้เพียงการพยายามกระทำผิด กรณีนี้แสดงถึง "ความแกร่งของสภาพแวดล้อม"

B^+ คือ พฤติกรรมไม่ละเมิดกฎหมายแฝง กล่าวคือ ในสภาวะปกติบุคคลประเภทนี้จะมีความสำนึกไม่ละเมิดกฎหมาย ทั้งที่สภาพแวดล้อมเปิดโอกาสให้หรือแฝงไว้ด้วยโอกาส แต่เมื่อบุคคลเหล่านั้นประสบปัญหาทางการเงินในลักษณะไม่สามารถให้ผู้อื่นล่วงรู้ได้ จึงมักเปลี่ยนสำนึกไม่ละเมิดกฎหมายมาเป็นสำนักละเมิดกฎหมาย พฤติกรรมจึงเปลี่ยนจาก B^+ เป็น B^- ได้

ตามหลักทฤษฎี ค.อ.ส. การกล่อมเกลาและปลูกฝังแนวโน้มไม่ละเมิดกฎหมายสำหรับบุคคลจัดเป็นแผนระยะยาว ซึ่งเกี่ยวข้องกับหลายสถาบันทางสังคมเริ่มจากครอบครัว สถานศึกษา ศาสนา และการเมือง เป็นต้น และจำเป็นต้องใช้ระยะเวลายาวนานต่อเนื่องตลอดชั่วอายุของบุคคลแต่ละคน สำหรับการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อขัดขวางการละเมิดกฎหมายถือเป็นแผนเร่งด่วนและต่อเนื่อง ซึ่ง ดร.ประจักษ์ เปี่ยมสมบูรณ์ ได้เสนอมาตรการที่จะนำไปสู่เป้าหมายของการควบคุมอาชญากรรมโดยแยกพิจารณาออกเป็น 2 มิติ คือสภาพแวดล้อมรูปธรรมและสภาพแวดล้อมนามธรรมซึ่งมีสาระสำคัญโดยย่อ ดังนี้

2.3.3.1 สภาพแวดล้อมรูปธรรม หมายถึงสภาพแวดล้อมรอบบุคคลที่มีรูปร่างตัวตนสัมผัสได้ และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการลดโอกาสของการประกอบอาชญากรรม โดยมุ่งขัดขวางพฤติกรรมของอาชญากรจากการควบคุมสภาพแวดล้อม นักวิชาการที่ศึกษาในเรื่องนี้คือ เบคเคอร์และมาโย (Becker & Mayo) , ซันสตรอมและอัลทแมน (Sunstrom & Altman) ได้แบ่งพื้นที่ตามลักษณะการครอบครองของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลได้เป็น 3 ประเภท คือ พื้นที่ปฐมภูมิ (Primary space) พื้นที่ทุติยภูมิ (Semi-public space) และพื้นที่สาธารณะ (Public space)

พื้นที่ปฐมภูมิ หมายถึง อาณาบริเวณที่ครอบครองโดยกลุ่มบุคคลจำกัดจำนวน หรือเป็นอาณาบริเวณส่วนบุคคลที่จำกัดสิทธิการใช้ประโยชน์ จากบุคคลภายนอกหรือบุคคลแปลกหน้า ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวความเป็นเจ้าของปรากฏได้อย่างชัดเจน เช่น ในห้องพักอาศัย ห้องทำงาน บริเวณอาคารบ้านเรือน เป็นต้น

พื้นที่ทุติยภูมิ หมายถึง อาณาบริเวณซึ่งบุคคลหรือกลุ่มบุคคลสามารถแสดงสิทธิการครอบครอง รวมทั้งควบคุมการใช้ประโยชน์พื้นที่ของบุคคลแปลกหน้าได้ในระดับหนึ่ง แม้จะไม่

สามารถควบคุมได้เท่ากับพื้นที่ปฐมภูมิก็ตาม กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ พื้นที่ทุติยภูมิเป็นพื้นที่กั้นชนระหว่างปฐมภูมิกับพื้นที่สาธารณะ ตัวอย่างของพื้นที่ทุติยภูมิก็เช่น ถนนในหมู่บ้านจัดสรร, ตรอกชอกชอยของย่านพักอาศัย, ทางเดินร่วมหน้าห้องตามแฟลต เป็นต้น

พื้นที่สาธารณะ หมายถึง อาณาบริเวณที่บุคคลทั่วไปสามารถเข้าไปได้โดยชอบธรรม เรียกพื้นที่เช่นนี้ว่า "พื้นที่ครอบครองโดยสังคม (Occupy by Society)" เช่น สวนสาธารณะ, สถานีรถไฟ, ทางหลวง เป็นต้น

ลักษณะสำคัญของการจัดสภาพแวดล้อมรูปธรรมในการป้องกันอาชญากรรม คือ การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ในอันที่จะส่งเสริมและรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชนนั้นๆ เพื่อให้คนในชุมชนพึงพาอาศัยซึ่งกันและกัน ซึ่งจะนำไปสู่การร่วมมือกันในการป้องกันอาชญากรรมจากบุคคลภายนอก

สภาพแวดล้อมรูปธรรมแบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ ระดับชุมชนและระดับบ้านเรือนซึ่งพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมรูปธรรมระดับชุมชน แบ่งตามลักษณะการครอบครองของบุคคลคือ พื้นที่ทุติยภูมิและพื้นที่สาธารณะ ส่วนพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมรูปธรรมระดับบ้านเรือนคือพื้นที่ปฐมภูมิ

1. มาตรการระดับชุมชน ให้ความสำคัญกับการวางผังชุมชนเพื่อจัดโอกาสในการเกิดอาชญากรรม เพื่อให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนนั้นจะเกิดความรู้สึกอบอุ่นปลอดภัยมากขึ้น ทั้งนี้เพราะผังเมืองและชุมชนย่อมมีอิทธิพลต่อวิถีทางดำเนินชีวิตและพฤติกรรมของประชาชนอย่างมาก โดยเฉพาะพฤติกรรมอาชญากร ซึ่งต้องอาศัยโอกาสของสภาพแวดล้อมในการประกอบอาชญากรรม มาตรการในการป้องกันอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อมระดับชุมชนแบ่ง ออกได้เป็น 4 หัวข้อย่อยๆ ดังนี้ (ก) การวางผังเมืองและชุมชน (ข) การให้แสงสว่างตามท้องถนน (ค) การออกแบบอาคาร (ง) การสลักหมายเลขบนทรัพย์สิน

(ก) การวางผังเมืองและชุมชน

มีการวางแผนอย่างรอบคอบให้ทันกับการขยายตัวของเมือง มีการใช้ที่ดินเป็นสัดส่วนไม่สับสนปะปนกัน เช่น ไม่มีศูนย์การค้าขนาดใหญ่ติดกับอาคารบ้านเรือน โรงเรียน หรือบาร์ไนท์คลับติดกับวัดวาอาราม เป็นต้น เพราะก่อให้เกิดการแก่งแย่งใช้พื้นที่ถนน ทางเท้า น้ำประปา และบริการสาธารณะต่างๆ ที่มีอยู่อย่างจำกัด หรือได้รับการขยายตัวแต่ไม่ได้สัดส่วนกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ซึ่งการขยายตัวของชุมชนและการเพิ่มจำนวนของประชากรในลักษณะขาดระบบดังกล่าวย่อมมีอิทธิพลในการกร่อนทำลายพื้นที่ทุติยภูมิของย่านที่อยู่อาศัย หรือในการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทุติยภูมิให้มีสภาพเป็นพื้นที่สาธารณะไปในที่สุด การย้ายถิ่นที่อยู่บ่อยครั้ง ประกอบกับความไม่สนใจซึ่งกันและกัน ทำให้ผู้ที่อาศัยเดิมขาดความรู้จักคุ้นเคยกับผู้อยู่อาศัยใหม่ สภาพชุมชนซึ่งเคยมีการติดต่อสัมพันธ์ในลักษณะใกล้ชิดเป็นกันเองค่อยๆ เปลี่ยนไปเป็นการติดต่อสัมพันธ์แบบเป็นทางการ จนกระทั่งอาจไม่มีการติดต่อสัมพันธ์ใดๆ ต่อกัน นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนทั้งขนาดและลักษณะ ทำให้บุคคลผู้เป็นเจ้าของชุมชนคลายความสามารถในการควบคุมและสังเกตติดตามบุคคลแปลกหน้าในละแวกบ้าน ตลอดจนความรู้สึกครอบครองพื้นที่

ทุติยภูมิลดลง นอกจากนี้การสัญจรไปมาโดยอิสระของบุคคลทั่วไปในย่านที่อยู่อาศัย นอกจากจะรบกวนความสงบสุขและเกิดการแก่งแย่งใช้พื้นที่สาธารณะและบริการต่างๆ ของสมาชิกในละแวกบ้านแล้ว ยังก่อให้เกิดโอกาสในการประกอบอาชญากรรมมากยิ่งขึ้นอีกด้วย ซึ่งการเลือกพื้นที่เป้าหมายสามารถกระทำได้อย่างกว้างขวางและง่ายดายปราศจากการระแวดระวังสงสัย เมื่อบุคคลผู้เป็นเจ้าของชุมชนต่างถอนตัวออกจากพื้นที่ทุติยภูมิ โดยต่างคนต่างตั้งแนวป้องกันอาชญากรรมเฉพาะภายในรั้วบ้านของตนเอง เท่ากับเป็นการทอดทิ้งพื้นที่ทุติยภูมิให้เปลี่ยนสภาพเป็นพื้นที่สาธารณะ ทำให้อาชญากรรมมีแนวโน้มที่จะประกอบอาชญากรรมสูงขึ้น เพราะอาชญากรเหล่านี้สามารถฉวยโอกาสเข้าครอบครอง และใช้ประโยชน์จากบริเวณซึ่งเคยเป็นพื้นที่ทุติยภูมิ เช่น ถนน ทางเท้า ซอย และร้านค้าแฟฟ เป็นต้น เพื่อเฝ้าสังเกตพฤติกรรมของบุคคลในบ้านโดยปราศจากการระแวดระวังสงสัยของเจ้าของบ้าน และจะหาโอกาสเข้าประทุษร้ายต่อทรัพย์สินในเคหะสถานได้ง่ายขึ้นและมากขึ้น

ภาพที่ 2.2

แสดงความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ปฐมภูมิ พื้นที่ทุติยภูมิ และพื้นที่สาธารณะ

ที่มา : ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์

จากการศึกษาปัญหาอาชญากรรมในย่านที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยในนครนิวยอร์กโดย นิวแมน (Newman) พบว่า การออกแบบพื้นที่ทุติยภูมิโดยขาดการครอบครองและควบคุมพื้นที่ดังกล่าวโดยผู้อยู่อาศัยร่วมกันในแต่ละอาคาร เช่น ทางเดินหน้าห้องพัก บริเวณห้องโถงและพื้นที่จอดรถ เป็นต้น ได้ทำให้พื้นที่ทุติยภูมิตกอยู่ในสภาพที่เรียกว่า "อาณาบริเวณที่ไม่สามารถป้องกันได้" ในทำนองเดียวกัน เลย์และไซเบอร์สกี (Ley & Cybrisky) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการลักขโมยทรัพย์สินที่จอดไว้ริมถนน พบว่า การขาดการสังเกตติดตาม ขาดการควบคุมพื้นที่และขาดสิทธิความเป็นเจ้าของพื้นที่ เป็นการเปิดช่องโอกาสสำหรับอาชญากรซึ่งมีเจตนาหลักหรือทำลายทรัพย์สินที่จอดไว้ในขณะที่เจ้าของไปประกอบธุรกิจ

สำหรับทฤษฎี ค.อ.ส ได้กล่าวไว้ว่า การวางผังเมืองและชุมชนจำเป็นต้องพิจารณาถึงการจัดเขตพื้นที่ให้เป็นสัดส่วนตามลักษณะการใช้ประโยชน์ สถานะเชิงมรรย ศูนย์การค้า และสวนสนุกต่างๆ ซึ่งเป็นแหล่งดึงดูดประชากรจากที่ต่างๆ เข้ามาหาความสำคัญไม่ควรอนุญาตให้ก่อตั้งในย่านที่ปะปนกับบริเวณที่อยู่อาศัยโดยทั่วไป และต้องมีการวางแผนโดยคำนึงถึงสถานที่จอดรถ การรักษาความปลอดภัย ขนาดของถนน การจัดการจราจร ตลอดจนบริการสาธารณะต่างๆ ให้สามารถรองรับความต้องการของประชาชนทั่วไป ตัวอย่างของการจัดสภาพแวดล้อมในการป้องกันอาชญากรรมอย่างได้ผลคือ เกาะแมนฮัตตัน ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถทราบได้ทันที เมื่อพบบุคคลต้องสงสัยเดินอยู่ตามท้องถนน แม้ยังไม่ทันประกอบอาชญากรรมก็ตามที่ เพราะสภาพแวดล้อมในเกาะแมนฮัตตัน มีลักษณะการจัดเป็นสัดส่วนตามสภาพการใช้ประโยชน์พื้นที่ เช่น ย่านสถานะเชิงมรรยซึ่งเปิดตลอดคืน ย่านสำนักงาน ซึ่งมีผู้ทำงานเฉพาะเวลากลางวัน และย่านที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้ในระดับต่างๆ กัน เป็นต้น แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าย่านพักอาศัยจะมีร้านค้าเข้าแทรกมิได้ แต่ร้านค้าในย่านพักอาศัยควรเป็นร้านค้าขนาดเล็กเพื่ออำนวยความสะดวกเฉพาะผู้อยู่อาศัยในละแวกบ้านหรือในหมู่บ้านจัดสรรนั้นๆ

สำหรับอุปสรรคที่เกิดขึ้นในเมืองและในชุมชนต่างๆ ของสังคมไทย ในการรักษาป้องกันพื้นที่ทุติยภูมิก็คือ การมองข้ามอาชญากรรมในฐานะที่เป็นปัญหาหนึ่ง ซึ่งได้รับผลกระทบจากการวางผังเมืองและชุมชน ตัวอย่างกรณีในกรุงเทพมหานครซึ่งนำไปสู่การทำลายพื้นที่ทุติยภูมิได้แก่

กรณีที่หนึ่ง สถานะประกอบธุรกิจส่วนใหญ่ไม่มีการวางแผนเกี่ยวกับบริเวณที่จอดรถสำหรับลูกค้า ประกอบกับการบังคับใช้ช่องทางเดินรถประจำทางตามถนนสายใหญ่ทั่วไป จึงทำให้ผู้ติดต่อบริษัทไม่ว่ากับ ห้างร้าน บริษัท ธนาคาร หรือสถานที่ราชการต่างๆ ต้องแสวงหาที่จอดรถโดยหลบเข้าตามถนน ซอย ซึ่งเป็นบริเวณที่อยู่อาศัย

กรณีที่สอง การเปิดถนนซอยให้เป็นเส้นทางลัดเชื่อมต่อระหว่างถนนสายใหญ่ต่างๆ เพื่อลดความคับคั่งของการจราจรทำให้เกิดความแออัด และการแก่งแย่งใช้พื้นที่ถนนซึ่งมีขนาดเล็ก ตลอดจนทำให้ผู้อยู่อาศัย ตามถนน ซอย เช่นนี้หมดโอกาสที่จะสงวนรักษาพื้นที่ทุติยภูมิไว้สำหรับป้องกันตนเองและเพื่อนบ้าน

กรณีที่สาม การอนุญาตให้โรงงานอุตสาหกรรม สำนักงาน รวมทั้งอาคาร ร้านค้า ประเภทต่างๆ เปิดดำเนินกิจการในย่านชุมชนที่อยู่อาศัย ย่อมเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลแปลก

หน้าจำนวนมากผ่านเข้าออกพื้นที่ทุติยภูมิได้โดยปราศจากข้อจำกัด ซึ่งเป็นการทำลายพื้นที่ทุติยภูมิโดยปริยาย

ทั้งสามกรณีที่กล่าวมานี้ ย่อมมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในชุมชนให้หมดไป เพราะการทำลายพื้นที่ทุติยภูมิ ซึ่งเคยเป็นที่ใช้เดินพักผ่อนหย่อนใจ พบปะสังสรรค์กับเพื่อนบ้าน ทำให้เด็ก ๆ ซึ่งเป็นสื่อสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวในละแวกบ้านเดียวกัน โดยการพบปะเล่นด้วยกัน ตามถนน ซอย ถูกจำกัดขอบเขตลงเนื่องจากถนน ซอย ไม่ใช่ที่เล่นที่ปลอดภัยสำหรับเด็กอีกต่อไป เมื่อเด็กซึ่งเปรียบเสมือนสายสัมพันธ์ในละแวกบ้านและชุมชน ไม่มีโอกาสทำความรู้จักและเล่นด้วยกัน ครอบครัวแต่ละครอบครัวก็มักมีลักษณะห่างเหินออกจากกันไปด้วย พื้นที่ทุติยภูมิซึ่งเคยอยู่ในความครอบครองร่วมกันของบุคคลในละแวกบ้านและในชุมชนก็กลายเป็นพื้นที่สาธารณะ ซึ่งไม่มีการจำกัดการสัญจรของสาธารณชน

การ์ดินเนอร์ (Gardiner) ได้ทดลองใช้พื้นที่ทุติยภูมิในการป้องกันอาชญากรรมในเมือง Hartford มลรัฐ Connecticut สหรัฐอเมริกา พบว่า สถิติอาชญากรรมประเภทต่างๆ ลดลงอย่างมาก ซึ่งเขาได้ให้ข้อเสนอแนะแนวทางการวางผังเมือง เพื่อป้องกันอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อมไว้ว่า การวางผังเมืองและสภาพแวดล้อมจะต้องตัดโอกาสที่จะก่อให้เกิดอาชญากรรม และต้องให้ความสำคัญกับความเป็นละแวกบ้านโดยรักษาการรวมตัวของละแวกบ้านไว้สำหรับถนน ซอย หรือพื้นที่ทุติยภูมิของบริเวณที่อยู่อาศัยควรมีการสงวนรักษาความเป็นเอกเทศและกำหนดการใช้ประโยชน์เฉพาะสำหรับบุคคลในละแวกบ้านนั้นๆ โดยสอดคล้องและจำกัดการสัญจรของบุคคลแปลกหน้า สภาพชุมชนย่านธุรกิจการค้าซึ่งมีลักษณะเป็นพื้นที่สาธารณะโดยสมบูรณ์ ควรมีการส่งเสริมให้ใช้ประโยชน์จากถนน ทางเท้า² (ประตูชัย 2526) อาคาร ร้านค้า และบริเวณที่จัดเป็นสาธารณสถานต่างๆ ให้มากที่สุดเพื่อกำจัดความโดดเดี่ยวและแยกตัวของชุมชน ซึ่งจะตกเป็นเป้าหมายของอาชญากรได้โดยง่าย เพื่อให้ทำบริเวณเหล่านี้มี "ดวงตาเฝ้ามอง" ซึ่งได้แก่สายตาของผู้ประกอบธุรกิจลูกค้าผู้ใช้บริการและบุคคลผู้สัญจรผ่านไปมานั่นเอง

โดยสรุป ปัจจัยที่ควรพิจารณาในการจัดสภาพแวดล้อมระดับชุมชนเพื่อป้องกันอาชญากรรมตามหลักทฤษฎี ค.อ.ส คือ

ประการที่หนึ่ง การจัดโครงสร้างและวางผังเมืองตลอดจนผังชุมชน ควรให้มีลักษณะเป็นสัดส่วนสอดคล้องประสานซึ่งกันและกัน เพื่อลดการแก่งแย่งแข่งขันในการใช้พื้นที่ถนน รวมทั้งบริการสาธารณะต่างๆ ลดจุดมุ่งหมายที่ขัดแย้งกันและเพิ่มอำนาจการสอดส่องตรวจตราอาคาร สถานที่ ทั้งของรัฐบาลและเอกชน

² เจคอบส์ (Jacobs) ได้ศึกษาพบว่า ทางเท้าขอบถนนมีความหมายมากกว่าทางเดิน แต่เป็นพื้นที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ในชุมชน โดยเปิดโอกาสสำหรับการพบปะสังสรรค์ ระหว่างสมาชิกในชุมชน ตลอดจนเป็นที่เล่นสำหรับเด็ก ซึ่งบริเวณที่เหมาะสมอย่างยิ่งกับความต้องการของเด็กๆ ก็คือทางเท้าหน้าที่พักอาศัย เจคอบส์ เห็นความจำเป็นที่จะปล่อยให้เด็กเล่นในบริเวณทางเท้าริมถนน เพราะเด็กจะอยู่ในสายตาของบิดา มารดา และเป็นการสอดคล้องกับสภาพความต้องการของเด็ก ซึ่งต้องการเล่นเป็นช่วงๆ ไม่นานนัก แต่เพื่อไม่ให้การเล่นของเด็กๆ กีดขวางการสัญจรไปมาของผู้ใช้ทางเท้า เจคอบส์ เสนอว่าควรขยายทางเท้าให้มีขนาดกว้างระหว่าง 25-30 ฟุต

ประการที่สอง การจัดสภาพแวดล้อมในละแวกบ้านย่านที่อยู่อาศัย ควรจะมีลักษณะ เพื่อส่งเสริมให้ผู้อยู่อาศัยในย่านนั้นได้ใช้ประโยชน์ ได้ควบคุมและพัฒนาความเป็นเจ้าของชุมชน หรือละแวกบ้าน กล่าวคือเป็นการมุ่งรักษาพื้นที่ทุติยภูมิให้คงอยู่และเพิ่มขนาดขึ้นในย่านที่อยู่อาศัย ลดจำนวนบุคคลแปลกหน้า ตลอดจนขจัดจรรยาจรไปมาโดยเสรีของบุคคลภายนอก

ประการที่สาม การจัดสภาพแวดล้อมในย่านธุรกิจการค้าและพื้นที่สาธารณะ ควร มีการวางแผนล่วงหน้าเกี่ยวกับระบบสนับสนุนต่างๆ เช่น ขนาดความกว้างของถนน การสร้าง บริเวณที่จอดรถ การจัดจราจร การรักษาความปลอดภัย และการขยายตัวของสาธารณูปโภคต่างๆ เป็นต้น รวมทั้งส่งเสริมให้สาธารณชนจำนวนมากที่สุดได้ใช้ประโยชน์สูงสุดจากพื้นที่สาธารณะโดยต่อเนื่องตามวัตถุประสงค์ที่มุ่งลดความโดดเดี่ยว และการแยกตัวอันจะทำให้ย่านธุรกิจการค้าและพื้นที่ สาธารณะต่างๆ ตกเป็นเป้าหมายของอาชญากรได้โดยง่าย

(ข) การให้แสงสว่างตามท้องถนนและบริเวณสาธารณะ

ควรมีการให้แสงสว่างตามท้องถนน บริเวณลับสายตา ทางเดินนอกอาคารสถานที่ ทางเท้าและพื้นที่สาธารณะอื่นๆ ซึ่งการให้แสงสว่างมีผลยับยั้งการประกอบอาชญากรรม เพราะ หากคนร้ายประกอบอาชญากรรม ก็จะทำให้สุจริตชนสามารถเห็นจดจำตำหนิรูปพรรณและพฤติกรรมของคนร้ายได้ชัดเจน ทำให้เป็นประโยชน์ต่อการสืบสวนจับกุมผู้กระทำผิด นอกจากนี้แสงสว่างยังเป็นสิ่งจูงใจให้สุจริตชนใช้พื้นที่สาธารณะในยามค่ำคืนมากขึ้น และเป็นประโยชน์ในการเพิ่ม อำนาจสอดส่องตรวจตราของเจ้าหน้าที่ตำรวจและสุจริตชนในละแวกบ้านหรือชุมชน ซึ่งมีจุดมุ่ง หมายร่วมกันในการป้องกันอาชญากรรม

(ค) การออกแบบอาคาร

การจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกอาคาร สถานที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม เป็นการช่วยเสริมสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ และเพิ่มความรับผิดชอบต่อชุมชนของผู้อาศัยใน อาคารเหล่านั้น เมื่อสามารถจัดสภาพแวดล้อมดังกล่าวได้ผู้อาศัยย่อมมีโอกาสควบคุมพื้นที่ทุติยภูมิ มากขึ้น การตรวจตราสังเกตการณ์ของผู้อยู่อาศัยในอาคารดังกล่าว ควรได้รับการสนับสนุนโดย ออกแบบลักษณะอาคารสถานที่ให้โปร่ง มีแสงสว่างเพียงพอและไม่ลับสายตา ซึ่งการออกแบบ อาคารสถานที่และบริเวณควรมีลักษณะ ดังนี้คือ

- ประตูทางเข้าออกจากตัวอาคาร ควรอยู่ในลักษณะหันออกสู่ถนนที่มีผู้สัญจรไปมา
- ห้องโถงสำหรับพบปะสังสรรค์ ควรออกแบบให้มีลักษณะโปร่ง และมีแสงสว่างพอ เพียงที่บุคคลภายนอกสามารถมองเห็นกิจกรรมภายในได้
- เฉลียงและทางเดินระหว่างห้องทำงานในสำนักงาน หรือห้องพักในแฟลตควรมี ลักษณะไม่อับสายตาและมองเห็นได้ชัดเจน
- ลิฟท์ขึ้นลงตามชั้นต่างๆ ของอาคาร ควรออกแบบในลักษณะโปร่งใส ประตู เหล็กที่นิยมใช้ในปัจจุบัน ควรเปลี่ยนเป็นประตูพลาสติกใส หรืออย่างน้อยให้มีช่องกระจกกว้างพอที่จะสามารถมองเห็นภายในลิฟท์ได้

- ถ้าจำเป็นต้องกันรั้วล้อมตัวอาคารสถานที่ ควรให้มีลักษณะโปร่ง ซึ่งมองสังเกตได้จากภายนอก โดยการหลีกเลี่ยงรั้วที่สูงและทึบ
- ต้นไม้และพุ่มไม้ประดับทั้งในและนอกอาคาร ควรตัดตกแต่งอยู่เสมอและไม่ควรปล่อยให้รกทึบในลักษณะที่คนร้ายแอบซ่อนอยู่ได้

(ง) การสลักหมายเลขบนทรัพย์สิน

การสลักหมายเลขลงบนทรัพย์สินจัดได้ว่าเป็นมาตรการที่เชื่อมการป้องกันอาชญากรรมในระดับชุมชนและในระดับครอบครัวเข้าด้วยกัน กล่าวคือ การจูงใจให้สาธารณชนตระหนักถึงความสำคัญของการสลักหมายเลข (อาจเป็นหมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน หมายเลขใบอนุญาตขับขี่ หรือหมายเลขทะเบียนรถยนต์ เป็นต้น) ลงบนทรัพย์สินที่มีราคาแพง เช่น โทรทัศน์ วิทยุ ไอ้ วิทยุเทป กล้องถ่ายรูป เป็นต้น แล้วบุคคลผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินเหล่านั้น ควรจัดทำบัญชีรายการสิ่งของเครื่องใช้เหล่านี้ไว้ ซึ่งการสลักหมายเลขลงบนทรัพย์สินจัดได้ว่าเป็นการป้องกันอาชญากรรมวิธีหนึ่งที่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายน้อยมาก และปากกาสลักหมายเลขทั้งแบบหัวเพชรและแบบไฟฟ้าก็สามารถใช้สลักได้ไม่จำกัดจำนวนครั้ง การสลักหมายเลขดังกล่าวจึงเป็นประโยชน์ในการแสดงความเป็นเจ้าของทรัพย์สินทั้งนี้เพื่อ

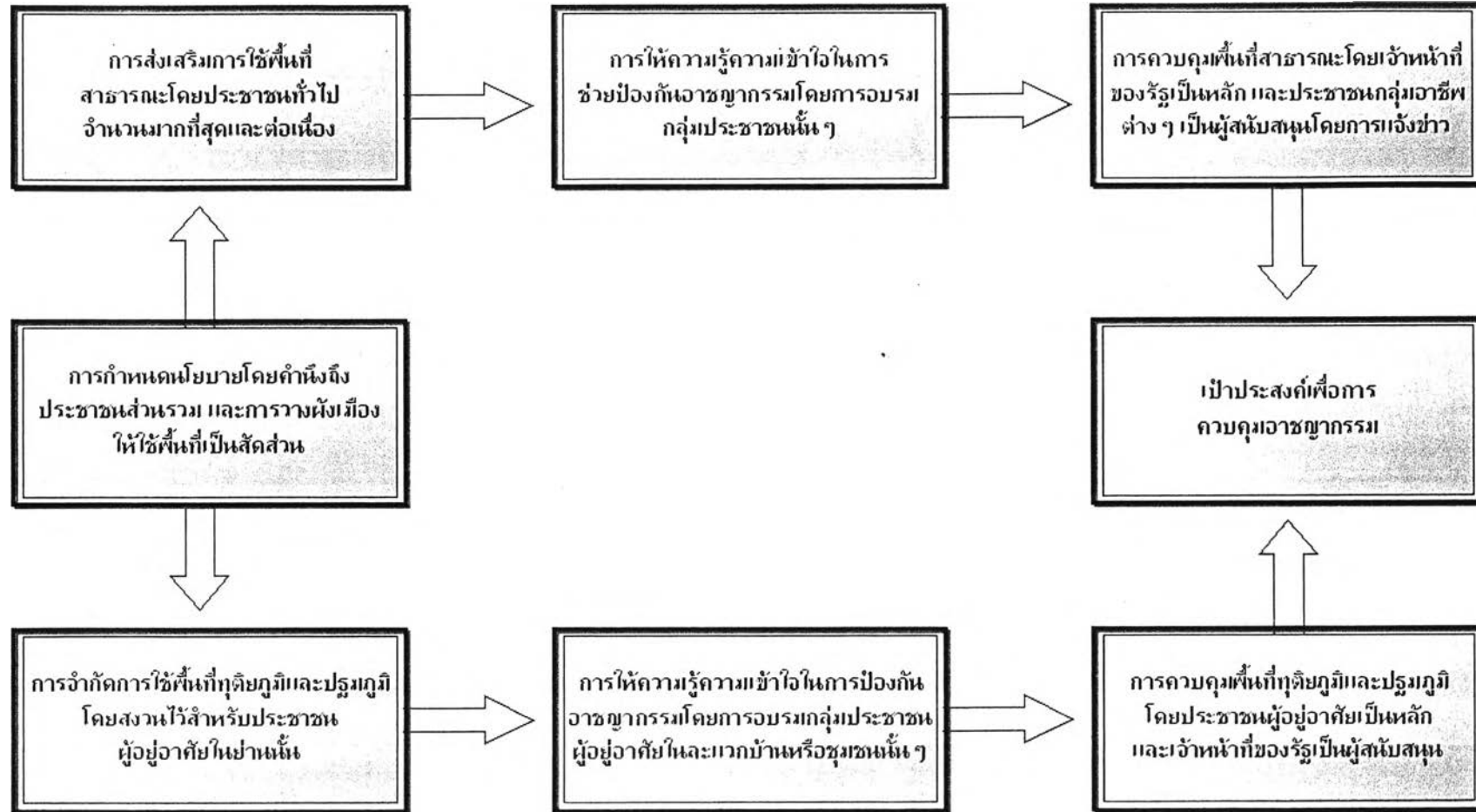
- ยับยั้งผู้ที่คิดจะประกอบอาชญากรรม โดยประกาศเตือนให้ทราบทั่วทรัพย์สินทั้งหลายในครัวเรือน มีหมายเลขสลักไว้พร้อมที่จะติดตามได้
- สร้างความหนักใจให้แก่ผู้รับขโมย
- ใช้เป็นหลักฐานในการจับกุมผู้กระทำผิด
- ช่วยในการสืบหาเจ้าของทรัพย์สินที่ถูกตรวจยึดได้จากผู้กระทำผิด

2. มาตรการระดับบ้านเรือน การจัดสภาพแวดล้อมในบ้านเรือนเพื่อลดช่องโอกาสสำหรับกระทำผิดของคนร้าย จัดเป็นพื้นฐานของการป้องกันอาชญากรรม ซึ่งจุดมุ่งหมายของการจัดสภาพแวดล้อมรูปธรรมระดับบ้านเรือนในที่นี้ จึงเป็นไปเพื่อส่งเสริมให้เคหสถานบ้านเรือนมีลักษณะน่าอยู่ อบอุ่น และปลอดภัยจากอาชญากรรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

- ประตูหน้าต่าง เจ้าของบ้านควรเลือกใช้วัสดุ อุปกรณ์สำหรับรักษาความปลอดภัย โดยเฉพาะกุญแจที่มีคุณภาพดี เพราะกุญแจที่มีคุณภาพสูงย่อมทำให้การทำลายหรือการสะเดาะกระทำได้ยากขึ้นและคนร้ายต้องใช้เวลาเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นการเสี่ยงต่อบุคคลที่จะพบเห็นขณะประกอบอาชญากรรมยิ่งขึ้น นอกจากนี้ลักษณะของบานประตูและกรอบประตูภายนอก ควรมีลักษณะคงทน และแข็งแรงพอที่จะรับแรงอัดกระแทกหรือการจัดแงะได้เป็นอย่างดี คือควรประกอบด้วยไม้เนื้อแข็งในลักษณะไม้แผ่น

ภาพที่ 2.3

กระบวนการควบคุมอาชญากรรมตามหลักทฤษฎี ค.อ.ส.

ที่มา : ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์

- ส่วนหน้าต่างนั้น ก็ต้องการความเอาใจใส่ดูแลเช่นเดียวกับประตูบ้าน/หน้าต่างที่จะเปิดไว้ประจำเพื่อการถ่ายเทอากาศ จะต้องอยู่ในตำแหน่งที่ไม่อับสายตา ส่วนหน้าต่างบานที่อับสายตา เช่น ด้านหลังอาคาร ใกล้เคียง หรือติดกับที่บังสายตาควรเปิดเป็นครั้งคราวในเวลากลางวันเมื่อมีผู้อยู่อาศัย และควรปิดเสมอในเวลากลางคืน ที่สำคัญคือหน้าต่างแบบบานเกล็ดควรติดตั้งไว้สำหรับหน้าต่างชั้นบนและอยู่ในทิศทางที่ไม่อับสายตา

- รั้วบ้าน ลักษณะรั้วที่ป้องกันขโมยได้ดีควรมีลักษณะเช่นใด แม้ว่ารั้วที่ทึบและสูงและมีเศษแก้วและลวดหนามจะช่วยป้องกันให้ขโมยปีนได้ยากก็ตาม แต่มีข้อเสียคือถ้าขโมยเข้าไปได้จะไม่มีเพื่อนบ้านข้างเคียงมองเห็นเลย นอกจากนี้ถ้าทุกบ้านทำรั้วที่ทึบเสียหมดบริเวณหน้าบ้านก็จะกลายเป็นถนนที่เปลี่ยว ปราศจากสายตาที่คอยมองดู เนื่องจากรั้วบ้านบังหมดอันตรายก็อาจเกิดแก่คนที่ใช้ถนนได้ เช่น อาจจะถูกจี้ ถูกวิ่งราว หรือถ้ามีคนแปลกหน้าผ่านเข้ามาก็ไม่มีการสังเกตเห็น ดังนั้น ลักษณะรั้วที่น่าจะเกิดประโยชน์แก่ผู้พักอาศัยและเพื่อนบ้านใกล้เคียงไปด้วย ก็น่าจะมีลักษณะที่ไม่ทึบจนเกินไปพอจะมองเห็นถนนหน้าบ้านได้บ้าง แต่ข้อสำคัญคือควรจะเป็นรั้วที่ปีนได้ยาก นอกจากนี้แล้วก็ควรจะมีรั้วบริเวณประตูรั้วด้วย เพราะเป็นส่วนหนึ่งของรั้ว

- ตัวอาคาร ควรมีลักษณะที่คนร้ายรुकล้ำเข้าไปได้ยาก เช่นอาคารชั้นเดียวข้างง่ายกว่าอาคาร 2 ชั้น หลังคาส่วนชั้นเดียว เช่น หลังคาครีว โรงรถ สามารถนำไปสู่ชั้นบนได้สะดวก ซึ่งความระมัดระวัง โดยการเสริมสร้างความแข็งแรงแก่ประตูหน้าต่าง เช่น ติดเหล็กตัด เพิ่มกลอนประตูหน้าต่าง หรือติดสัญญาณกันขโมย สนามหน้าบ้าน ประตูรั้ว ควรมีไฟเพราะจะได้มองเห็นขโมยได้ชัดเจน

- สัญญาณเตือนภัย ควรมีลักษณะที่มีการออกแบบเพื่อลดความผิดพลาดทางเทคนิคให้เหลือน้อยที่สุดและมีราคาที่เหมาะสมกับครอบครัว ไม่ควรมีราคาแพงจนเกินไป เครื่องกระตุ้นสัญญาณประเภทวงจรไฟฟ้าเป็นแบบที่นิยมใช้กันมากและมีความเหมาะสมกับเคหสถานบ้านเรือนมากที่สุด โดยเมื่อประตูหน้าต่างถูกเปิดออกจะทำให้เครื่องกระตุ้นสัญญาณทำงาน

2.3.3.2 สภาพแวดล้อมนามธรรม เป็นแนวทางป้องกันอาชญากรรมที่ใช้ดำเนินการควบคู่กับสภาพแวดล้อมรูปธรรม เพื่อให้การป้องกันอาชญากรรมเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนในชุมชนหรือละแวกบ้านนั้นๆ เข้ามามีบทบาท มีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม โดยให้สอดคล้องประสานกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีประเภทประทุษร้ายต่อทรัพย์สินในเคหสถาน ซึ่งเป็นความผิดที่กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงปลอดภัย ของสมาชิกส่วนใหญ่ในสังคม กล่าวอีกนัยหนึ่งความรับผิดชอบร่วมกันของประชาชนทุกคนในการช่วยสอดส่องดูแลความปลอดภัยในชุมชนที่อยู่อาศัยของตน ตลอดจนแจ้งเหตุด่วนเหตุร้ายแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ คือหัวใจของการป้องกันอาชญากรรม สำหรับมาตรการในการป้องกันอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อมนามธรรม สามารถแยกพิจารณาออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. มาตรการเพื่อนบ้านเตือนภัย ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในย่านที่อยู่อาศัยเดียวกัน โดยการร่วมมือสังเกตสอดส่องพฤติกรรมที่น่าสงสัยรวมทั้ง การแจ้งเหตุด่วน-เหตุร้ายต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจและต่อเพื่อนบ้านที่รับผิดชอบร่วมกัน

2. มาตรการสายตรวจประชาชน ส่งเสริมความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างสมาชิกในย่านที่อยู่อาศัยเดียวกัน โดยการจับสายตรวจผลัดเปลี่ยนกันสอดส่องตรวจตราพื้นที่ รวมทั้งการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างเพื่อนบ้านภายใต้ขอบเขตที่เหมาะสม

3. มาตรการตรวจตราบ้านเรือน เป็นการช่วยเป็นหูเป็นตาแทนกันในระหว่างที่เพื่อนบ้านใกล้เคียงไม่อยู่บ้าน ซึ่งนอกจากเพื่อนบ้านจะเป็นหลักในการช่วยเอาใจใส่ดูแลเคหะสถานแล้ว ก็ยังสามารถร้องขอให้ตำรวจสายตรวจช่วยตรวจตรา เพื่อเสริมการดูแลของเพื่อนบ้านได้ด้วย

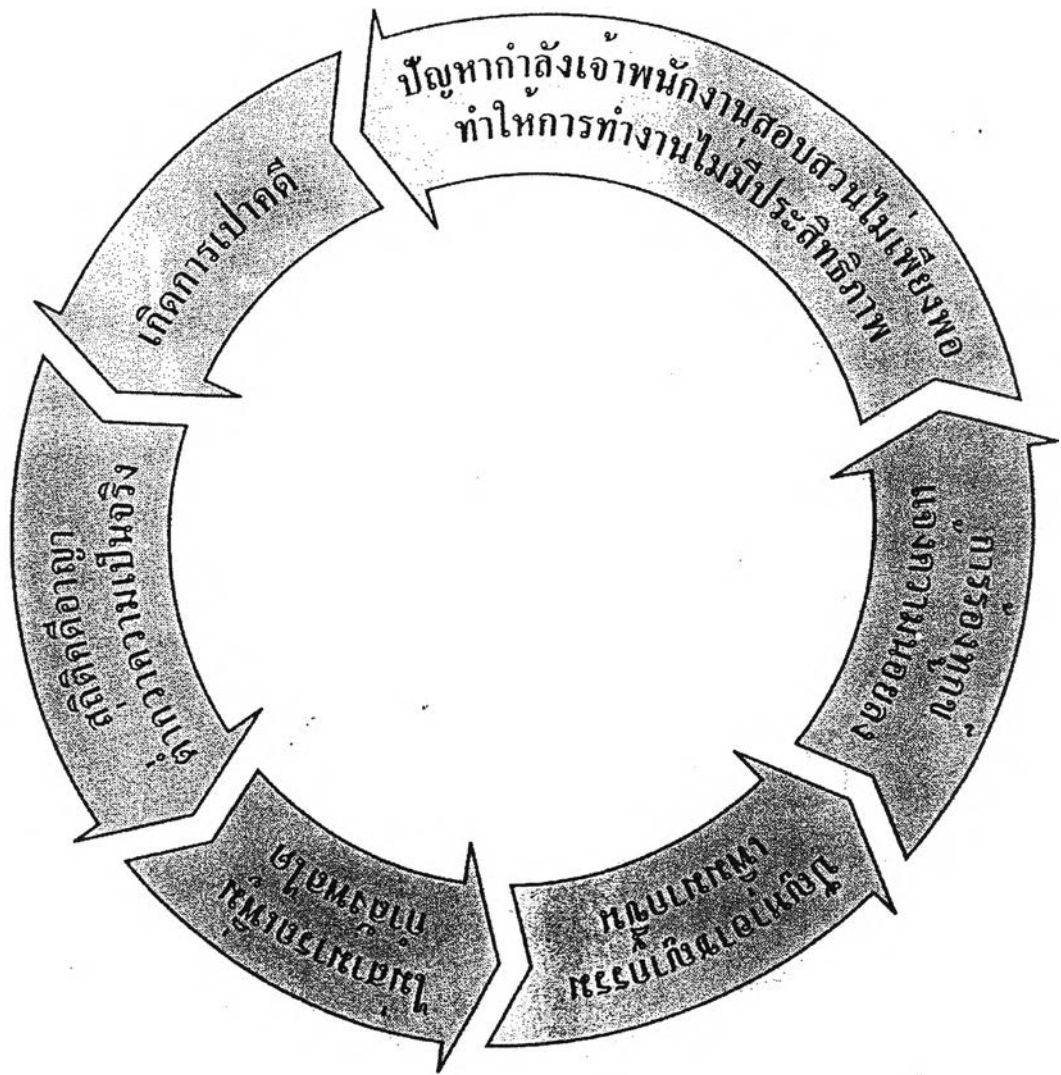
บทสรุปแนวทฤษฎีว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรม

จากสภาพความเป็นจริงของปัญหาอาชญากรรมของประเทศไทยในปัจจุบัน ยังไม่มีใครได้รับความสนใจจากผู้บริหารประเทศเท่าที่ควร และในระดับผู้ปฏิบัติการ ซึ่งได้แก่ บุคลากรในกระบวนการยุติธรรม (ตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์) ยังคงตกอยู่ในสภาวะไร้ระบบ โดยต่างฝ่ายต่างมีวัตถุประสงค์ในองค์การของตนเอง ไม่เหมือนกันจึงทำให้การแก้ไขปัญหาอาชญากรรมไม่ได้ผล และบุคลากรผู้รับผิดชอบกับอาชญากรรมด้านแรก คือเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ได้ให้ความสำคัญของการป้องกันอาชญากรรมเทียบเท่ากับการปราบปรามอาชญากรรม สำหรับหน่วยงานอื่นๆ ในกระบวนการยุติธรรม (อัยการ ศาล ราชทัณฑ์) ต่างก็มีลักษณะงานที่ส่งเสริมให้บุคลากรมีความสนใจเฉพาะสภาพภายหลังที่เกิดการกระทำผิดแล้วเท่านั้น ส่วนการป้องกันอาชญากรรมไม่ว่าการป้องกันก่อนกระทำผิดใดๆ หรือการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ จึงกลายเป็นนโยบายที่ปราศจากผลในทางปฏิบัติ จะเห็นได้ว่ามีผู้ร้ายหน้าเดิมกลับมาประกอบอาชญากรรมซ้ำอยู่เสมอๆ นอกจากนี้ข้อมูลทางด้านสถิติคดีอาญา¹ (ประชัยฯ 2526) ก็มีความผิดพลาดคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงอยู่มาก ซึ่งอาจทำให้แผนการป้องกันอาชญากรรมผิดพลาดได้ หรือการแก้ปัญหอาจเป็นแบบ "เกาไม่ถูกที่คัน" ด้วยเหตุนี้ ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม หรือทฤษฎี ค.อ.ส. จึงได้รับการพัฒนาขึ้น เพื่อประโยชน์ทั้งทางด้านวิชาการและด้านปฏิบัติการในการป้องกันอาชญากรรม ซึ่งแนวทฤษฎีว่าด้วยสาเหตุการเกิดอาชญากรรม และแนวทฤษฎีว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมต่างก็ยืนยันว่าสาเหตุหรือปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของอาชญากรรม คือสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

¹ ในทางปฏิบัติ สถิติคดีอาชญากรรม เริ่มผิดพลาดตั้งแต่หน่วยงานระดับต้น คือสถานีตำรวจ นอกจากคดีอาญาจำนวนมากที่ไม่มีกรแจ้งความแล้ว สภาพที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ก็คือคดีอาญาที่แจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ ก็อาจไม่มีการรับคดีอย่างเป็นทางการ ปัญหาใหญ่สืบเนื่องมาจาก พนักงานสอบสวนมีจำนวนจำกัดและด้อยคุณภาพ และเท่าที่มีอยู่พนักงานสอบสวนแต่ละคนก็ย่อมมีขีดความสามารถจำกัดในการที่จะรับคดีอาญาไว้ดำเนินการ เช่น ในนครบาลพนักงานสอบสวนหนึ่งคนมักรับได้ไม่เกิน 3 คดี ต่อการทำงาน 1 ผลัดหกชั่วโมง ดังนั้น คดีส่วนเกินจากนั้นย่อมไม่สามารถรับไว้ได้อีก วิธีการที่เรียกว่า "เป่าคดี" จึงตามมาเป็นวัฏจักรไม่รู้จบของการบริหารงานตำรวจ กล่าวคือ เมื่อคดีอาญาในแต่ละสถานีตำรวจไม่เพิ่ม หรือเพิ่มไม่มากเนื่องจากการ "เป่าคดี" การจะขอเพิ่มอัตรากำลังย่อมไม่สามารถกระทำได้ เมื่ออัตรากำลังของพนักงานสอบสวนไม่เพิ่ม แต่จำนวนคดีอาญาแท้จริงเพิ่มมากขึ้น ตำรวจก็อาจต้องเป่าคดีเพิ่มมากขึ้น ประชาชนก็ยิ่งแจ้งความในอัตราส่วนน้อยลงโดยเฉพาะความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน เพราะมักเกิดความเบื่อหน่ายต่อการที่ต้องเสียเวลากับกระบวนการสอบสวน ซึ่งอาจไม่เกิดประโยชน์ใดๆ

ภาพที่ 2.4

แสดงความสัมพันธ์ของปัญหาอาชญากรรมกับการบริหารงานตำรวจ

ที่มา : ประชัย เปี่ยมสมบุรณ์ , 2526

โดยเฉพาะในปัจจุบัน แนวทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์ได้รับความสนใจและการสนับสนุนเพิ่มมากขึ้นตลอดเวลา และทฤษฎี ค.อ.ส. ก็ได้เสนอแนวทางควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อมทั้งในสภาพแวดล้อมรูปธรรมและนามธรรม โดยมีข้อกำหนดเบื้องต้นของทฤษฎีที่สำคัญ ดังนี้

(1) หลักทฤษฎี ค.อ.ส. มุ่งที่การลดช่องโอกาสสำหรับการประกอบอาชญากรรมในสภาพแวดล้อม แต่ไม่ได้ละเลยความสำคัญของตัวบุคคล ซึ่งมีแนวโน้มที่จะละเมิดหรือไม่ละเมิดกฎหมาย

(2) หลักทฤษฎี ค.อ.ส. มีความพอใจเพียงในการควบคุมอาชญากรรมประเภทประทุษร้ายต่อทรัพย์สินให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม

(3) หลักทฤษฎี ค.อ.ส. มีคุณค่าทางปฏิบัติ (Pragmatic Utilities) ในระดับสูงรวมทั้งส่งเสริมหลักศีลธรรมและมนุษยธรรม

(4) หลักทฤษฎี ค.อ.ส. มุ่งสนับสนุนการรวมตัวและสัมพันธ์ภาพระหว่างสุจริตชนในสังคม เพื่อให้เกิดแรงต้านอาชญากรรมภายใต้กรอบของกฎหมาย

(5) หลักทฤษฎี ค.อ.ส. กำหนดนิยามของกฎหมายไว้เฉพาะกฎหมาย ซึ่งตราขึ้นเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนเป็นส่วนรวม กล่าวคือ เพื่อให้ประชาชนจำนวนมากที่สุดได้รับประโยชน์สูงสุดจากการบัญญัติกฎหมายนั้น

อนึ่งภายใต้ทฤษฎี ค.อ.ส. มาตรการซึ่งได้เสนอไว้ประกอบด้วยสภาพแวดล้อมรูปธรรม และสภาพแวดล้อมนามธรรม โดยสภาพแวดล้อมรูปธรรม คือสภาพแวดล้อมที่มีรูปร่างตัวตนสัมผัสได้ และห้อมล้อมรอบบุคคล โดยสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการลดช่องโอกาสของการประกอบอาชญากรรม ส่วนสภาพแวดล้อมนามธรรม คือสภาพแวดล้อมที่ไม่มีรูปร่างตัวตน แต่สามารถรับรู้ได้โดยบุคคลทั้งทางตรงและทางอ้อม ตัวอย่างของสภาพแวดล้อมนามธรรมที่มุ่งเน้นความสำคัญตามหลักทฤษฎี ค.อ.ส. ได้แก่ ความสัมพันธ์อันดีของสมาชิกในชุมชน ความรับผิดชอบร่วมกันต่อชุมชนและบรรยากาศที่อบอุ่นเป็นกันเองภายในชุมชน ซึ่งแต่ละมาตรการที่กล่าวมาดูเหมือนว่ามีลักษณะเป็นเอกเทศที่ไม่เชื่อมโยงกัน แต่อันที่จริงแล้วทุกมาตรการต่างมีลักษณะเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน รวมทั้งกำหนดบทบาทของเจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชนไว้โดยชัดเจน โดยมีเป้าประสงค์ร่วมกันในการควบคุมอาชญากรรม

สำหรับในส่วนต่อไปนี้จะเป็นการกล่าวถึงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางกายภาพที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมมนุษย์ เพื่อนำมาปรับใช้กับแนวทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม โดยมุ่งเน้นที่การออกแบบทางกายภาพของชุมชน และที่อยู่อาศัยให้มีความเหมาะสมในการลดช่องโอกาสของการประกอบอาชญากรรม และเสริมสร้างความเป็นเพื่อนบ้านระหว่างผู้อยู่อาศัยในชุมชน ซึ่งจะทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันในการป้องกันอาชญากรรม

2.4 ลักษณะทางกายภาพที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมมนุษย์

สภาพแวดล้อมกายภาพที่มีอิทธิพลสำคัญต่อพฤติกรรมของมนุษย์ในด้านต่างๆ เช่น สภาพจิตใจ ปฏิสัมพันธ์ภายในชุมชน บุคลิกภาพ ทักษะคิด เป็นต้น ด้วยเหตุที่สภาพแวดล้อมต่างๆ จะให้ข่าวสารต่อการรับรู้ของมนุษย์ ด้วยการสื่อความหมายทางสัญลักษณ์ในลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันออกไป สภาพแวดล้อมหนึ่งจะกำหนดลักษณะของพฤติกรรมบุคคล หรือกลุ่มบุคคลในสภาพแวดล้อมนั้น พฤติกรรมของมนุษย์ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันจะมีความแตกต่างกันไป และมีระดับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายในชุมชนแตกต่างกัน จากการสำรวจคุณภาพชีวิตของคนในประเทศต่างๆ ในแถบเอเชีย (มานพ พงศทัต 2537 : 5) พบว่า คนญี่ปุ่นมีความสุขน้อยที่สุดเนื่องจากคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะทางด้านที่อยู่อาศัยแย่ที่สุด แม้ว่าคนญี่ปุ่นเองจะมีฐานะทางเศรษฐกิจดีก็ตาม จากสภาพแวดล้อมที่เลวลงนี้เองที่ทำให้คนญี่ปุ่นมีพฤติกรรมเปลี่ยนไป เช่น มีการฆ่าตัวตายเพิ่มมากขึ้น

ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 กรุง Glass glow ได้รับความเสียหายจากสงครามจึงสร้างแฟลตสูงๆ ให้ประชาชนอยู่อาศัย เมื่อคนที่เคยอยู่กันทางระนาบต้องเปลี่ยนสภาพแวดล้อมมาอยู่อาศัยในแฟลตที่มีความแออัดมีความหนาแน่นสูง จึงเกิดความดุร้าย ข่มขืน ชีตเขียนทางเดิน ทูบลิฟท์ ซึ่งเป็นอาการที่เรียกว่า "Vandalism" คืออาการของความเหี้ยมโหดที่เกิดจากการอยู่อาศัยกันอย่างหนาแน่น ความดุร้ายเยี่ยงสัตว์ที่มีอยู่ในสันดานมนุษย์ก็จะแผลงฤทธิ์ออกมา ได้มีนักวิจัยหลายท่านพยายามอธิบาย ถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางกายภาพ กับพฤติกรรมของมนุษย์ และสภาพแวดล้อมทางกายภาพกับสัมพันธ์ภาพของบุคคลในชุมชน ดังนี้

2.4.1 ลักษณะทางกายภาพที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างผู้อยู่อาศัย

จากการศึกษาของ คาน (Angela W.S. Kan 1978 : 167-168) พบว่า ลักษณะทางกายภาพที่มีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างผู้อยู่อาศัย ได้แก่

1. ความใกล้ชิด (Proximity)
2. การมองเห็นกัน (Visibility)
3. ขนาดของกลุ่มที่จะสามารถรู้จักกันได้ (Compositional)

1. ความใกล้ชิด (Proximity)

เฟสทิงเกอร์ (Festinger) สเคทเทอร์ (Schacter) และแบ็ค (Back) ได้ทำการวิจัย พบว่า ความใกล้ชิดของอาคารมีผลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนนั้น อิทธิพลนี้นับเป็นส่วนหนึ่งของอิทธิพล ซึ่งบรอดดี้ (Broady) เรียกว่า "อิทธิพลแห่งการออกแบบ" (Architectural Determinism) กล่าวคือ การออกแบบงานสถาปัตยกรรมจะมีอิทธิพลและเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ ความคิดนี้เข้ากับความคิดต้นตัวของสถาปนิกรุ่นต่อๆ มาซึ่งเริ่มมองเห็นว่าตนเองสามารถ

มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมโดยผ่านการออกแบบทางกายภาพ เฟสทิงเกอร์ และคณะ ได้สรุปความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางกายภาพและพฤติกรรมมนุษย์ ดังนี้

ก. สถาปนิก ซึ่งเป็นผู้กำหนดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น ทิศทางการวางอาคาร ถนน ระยะห่างระหว่างอาคาร ในชุมชนใดก็ตามหากมองให้กว้างขึ้น สถาปนิกนั้นจะมีส่วนเป็นผู้กำหนด รูปแบบของชีวิตในสังคม (Pattern of Social Life) ของคนในชุมชนนั้นด้วย

ข. หากมีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางกายภาพในชุมชน ก็จะคาดได้ว่ารูปแบบการติดต่อทางสังคม (Social Pattern of Interaction) ของคนในชุมชนจะเปลี่ยนแปลงด้วย

ค. ในชุมชนที่มีลักษณะทางสังคมของผู้อยู่อาศัยแตกต่างกัน องค์ประกอบของสิ่งแวดล้อม จะมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ทางสังคม ระหว่างผู้อยู่อาศัยน้อยกว่าในชุมชนที่มีลักษณะทางสังคมของผู้อยู่อาศัยเหมือนกัน

เฟสทิงเกอร์ และคณะ ได้ทำการศึกษาอิทธิพลของสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มีต่อรูปแบบความเป็นเพื่อนบ้าน (Friendship Pattern) และบทบาทของกลุ่มสังคม (ซึ่งสมาชิกในกลุ่มจะมีความเห็นทำนองเดียวกันต่อเรื่องหนึ่งๆ) โดยเลือกศึกษาในหมู่บ้านที่ผู้อยู่อาศัยมีลักษณะทางสังคมเหมือนกันแต่อาศัยอยู่ในที่พักที่ต่างชนิดกัน กล่าวคือ ได้เลือกหมู่บ้านซึ่งเป็นที่พักของนักศึกษาสถาบัน M.I.T. อายุระหว่าง 20-35 ปี ทุกคนแต่งงานแล้วและต่างก็เป็นนักศึกษาในสาขาวิศวกรรมศาสตร์หรือไม่ก็วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ลักษณะทางกายภาพของหมู่บ้านโดดเด่นแยกตัวจากชุมชนอื่นมีขอบเขตบริเวณที่แน่นอน ในหมู่บ้านดังกล่าวมีที่พักนักศึกษาอยู่ 2 แบบ คือ

ก. แฟลตสูง 2 ชั้น อยู่รวม 10 ครอบครัว ตัวอาคารมีบันไดขึ้นลง 5 บันได ที่พักอาศัยส่วนนี้ เรียกว่า “เวสเกต เวส” (Westgate West) อาคารนี้ดัดแปลงจากโรงทหารเรือเดิมมีทั้งสิ้น 17 หลัง (ภาพที่ 2.6)

ข. บ้านแฝด 2 ชั้น จัดเป็น Court รูปตัว U เรียกว่า “เวสเกต” (Westgate) มี 9 หลัง (ภาพที่ 2.6) เฟสทิงเกอร์ เลือกสัมภาษณ์แต่เฉพาะภรรยาของนักศึกษาเท่านั้น เพราะเห็นว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในชีวิตสังคม การสัมภาษณ์ของ เฟสทิงเกอร์ จะให้ภรรยาของนักศึกษาทั้งที่อยู่ ใน เวสเกต เวส และใน เวสเกต ระบุเพื่อนบ้านที่น่าคบที่สุด 3 คน ซึ่งพบว่าแม่บ้านจะเลือกเพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้ตัวเป็นส่วนใหญ่ และเมื่อนำตำแหน่งเพื่อนบ้านที่ถูกระบุมาวิเคราะห์กับระยะทางระหว่างที่พัก พบว่า

ก. เพื่อนบ้านในแฟลต เวสเกต เวส ที่ถูกระบุส่วนใหญ่ จะอยู่ในระยะทางระหว่างประตู 19 ฟุต

ข. เพื่อนบ้านใน คอร์ท เวสเกต จะอยู่ในระยะทางระหว่าง 45 ฟุต

เฟสทิงเกอร์ ให้ความเห็นว่าความใกล้ชิดทางกายภาพ (Physical Closeness) จะเป็นสาเหตุให้เกิดการติดต่อ เนื่องจากพบกันโดยบังเอิญ (Passive Contact) ซึ่งเป็นรากฐานให้เริ่มเกิดมีมิตรภาพระหว่างเพื่อนบ้านขึ้น ด้วยสาเหตุนี้ เฟสทิงเกอร์ ได้ตั้งสมมติฐานว่าในอาคาร เวสเกต เวส นักศึกษาที่อยู่ห้องชั้นล่างตรงใกล้บันไดขึ้นชั้นสองมากที่สุด (ห้อง 1 และ 5 ในภาพประกอบ) มีโอกาสเลือกเพื่อนที่อยู่ชั้นบนมากกว่าผู้อยู่อาศัยคนอื่นๆ ที่อยู่ชั้นล่าง ผลการสัมภาษณ์ได้สนับสนุนสมมติฐานนี้ นอกจากนี้ยังได้อธิบายว่ามิตรภาพที่เกิดขึ้นจะเป็นตัวกำหนดกลุ่มต่างๆ ขึ้น

กลุ่มในที่นี้เป็นกลุ่มที่สมาชิกในกลุ่มมีความเห็นและพฤติกรรมในทำนองเดียวกัน ซึ่ง เฟสทิงเกอร์ พบว่า มีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มสังคมของผู้อยู่อาศัยในแฟลตกับที่อยู่อาศัยในคอร์ท

โดยสรุป จากการสอบถามความเห็นแม่บ้านว่า มีความพอใจหรือไม่เพียงใดต่อบทบาทของ "ชมรมผู้อยู่อาศัย" (Tenant Organization) พบว่า ผู้อยู่อาศัยในคอร์ทเดียวกันจะมีทำที่ต่อชมรมเหมือนกัน แต่จะแตกต่างกันออกไปในแต่ละคอร์ท ส่วนผู้อยู่อาศัยในแฟลตไม่มีลักษณะของ "กลุ่ม" เกิดขึ้นเพราะผู้อยู่อาศัยในแฟลตต่างมีความเห็นเหมือนกันหมด นอกจากนี้ยังพบว่า การตัดสินใจของสมาชิกแต่ละคนในคอร์ทขึ้นอยู่กับความคิดเห็นส่วนใหญ่ แต่ในแฟลตความคิดเห็นของแต่ละคนเป็นอิสระไม่ขึ้นแก่กันมากกว่า เฟสทิงเกอร์ ได้สรุปผลการศึกษาไว้ ดังนี้

ก. การจัดผังบริเวณ (Physical Layout) เป็นตัวกำหนดการพบโดยบังเอิญ (Passive Contact)

ข. การพบโดยบังเอิญเป็นรากฐานของการเกิดมิตรภาพ

ค. มิตรภาพกำหนดกลุ่มต่างๆ ขึ้น

ง. มิตรภาพในกลุ่มทำให้เกิดการสื่อสารในกลุ่ม

จ. การสื่อสารในกลุ่ม จะกำหนดทัศนคติและความคิดเห็นของกลุ่ม

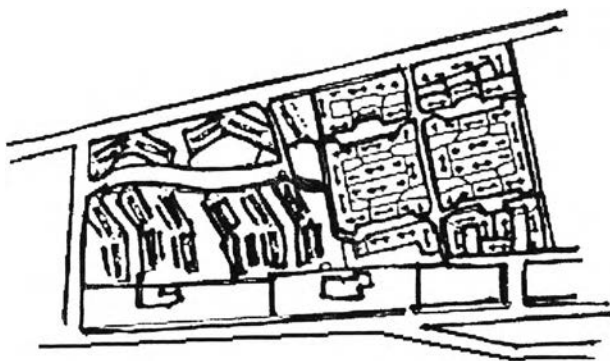
ทั้งหมดนี้เป็นความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมทางกายภาพในชุมชนกับความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนนั้น อีกทั้งยังเป็นตัวกำหนดทัศนคติและความคิดเห็นของกลุ่ม ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นผลของอิทธิพลของการออกแบบ นอกจากนี้ยังมีผู้ที่ได้ทำการศึกษาในเรื่องอิทธิพลความใกล้ชิด เช่น ยู-แมม (Yue-mam) และ สตีเฟน เย (Stephen H.K. Yeh) ซึ่งได้ทำการศึกษาแฟลตในสิงคโปร์ พบว่า ผู้อยู่อาศัยจะมีความถี่ของการติดต่อกับเพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้มากกว่าเพื่อนบ้านที่อยู่ห่างออกไป โดยสอบถามความถี่ของการเยี่ยมเยียนเพื่อนบ้านซึ่งอยู่ห้องติดกัน อยู่ห่างออกไปแต่อยู่ในชั้นเดียวกัน อยู่คนละชั้นแต่ในอาคารเดียวกันและอยู่คนละอาคาร พบว่า ยิ่งระยะห่างมากขึ้นการติดต่อเยี่ยมเยียนจะยิ่งลดลงโดยลำดับ ซึ่งแสดงว่าความถี่ของการติดต่อระหว่างผู้อยู่อาศัยสัมพันธ์กับความใกล้ชิด

2. การมองเห็นกัน (Visibility)

เป็นตัวแปรที่มักจะมีความสัมพันธ์กับความใกล้ชิดกัน (Proximity) เพราะมักจะเป็นลักษณะที่เกิดควบคู่กัน เช่น ผู้อยู่อาศัยที่อยู่ใกล้ชิดกันจะมีโอกาสได้พบเห็นกันมากกว่าผู้อยู่อาศัยที่อยู่ห่างไกลออกไป แต่ในบางกรณีอาจมีลักษณะของความใกล้ชิดทางกายภาพเพียงอย่างเดียวโดยขาดการมองเห็นระหว่างกันก็ได้ เช่น มีกำแพงสูงทึบกัน หรือใช้ทางเข้า-ออกที่แยกจากกันโดยเด็ดขาด หรือในบางกรณีอาจจะมีลักษณะของการมองเห็นกันโดยไม่มี ความใกล้ชิดทางกายภาพ เช่น ผู้ที่พักอาศัยอยู่ห่างกัน แต่มีความจำเป็นต้องใช้บริการบางอย่างร่วมกันทำให้พบเห็นกันอยู่เสมอ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยบางท่านจึงอาจกล่าวถึงลักษณะความใกล้ชิดเพียงอย่างเดียว โดยมีได้แยกลักษณะการมองเห็นกันออกเป็นตัวแปรต่างหาก แต่บางท่านก็จะแยกตัวแปรทั้งสองชนิดนี้ออกจากกัน

ภาพที่ 2.6

แสดงผังบริเวณอาคารเวสเกตและเวสเกต เวส

อาคาร Westgate West

อาคาร Westgate

อลิสเบท วูด (Elizabeth Wood) ให้ความเห็นว่า การออกแบบชุมชนใดๆ ก็ตามให้สมาชิกในชุมชนมีการมองเห็นกันได้โดยง่าย จะทำให้ผู้อยู่อาศัยเกิดความจดจำเพื่อนบ้านได้หรือมีความรู้สึกคุ้นหน้ากันก่อนเป็นอันดับแรก จากนั้นผู้อยู่อาศัยจะประเมินลักษณะอื่นๆ ของเพื่อนบ้านที่พบเห็นประกอบ ถ้าเป็นที่พอใจก็จะเริ่มทำความรู้จักทักทายติดต่อกันจนมีความสนิทสนมถึงขั้นให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตามถ้าหากพบว่าไม่พอใจลักษณะเพื่อนบ้านที่พบเห็น การติดต่อกันก็จะไม่เกิดขึ้น วูด ได้กล่าวว่า การออกแบบผังบริเวณเพื่อให้เกิดการมองเห็นกันได้ง่าย อาจทำได้โดยการจัดวางกลุ่มบ้านให้หันหน้าเข้าหากัน 3 ด้าน (Three-Sided Rectangular) (ภาพที่ 2.7) หรือแบบปลายตัน (Cul-de-sac) (ภาพที่ 2.7) หรืออาจจะโดยการนำหลักของการใช้โดยทั่วไป (Common use) มาใช้โดยจัดให้มีบริการชุมชน เพื่อให้ผู้อยู่อาศัยมีโอกาสใช้สถานที่หรือบริการร่วมกัน เพื่อให้เป็นจุดที่มีการติดต่อบปะระหว่างเพื่อนบ้าน แองเจเลลา คาน ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยในแฟลตแบบต่างๆ ในฮ่องกง ซึ่งพบว่า ผู้อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์ระหว่างกันแตกต่างกัน ดังเช่นในแฟลตที่แปลนอาคารเป็นรูปตัว H และมีส่วนบริการที่ผู้อยู่อาศัยในแฟลตใช้ร่วมกันไว้ตรงกลาง จะเป็นแฟลตที่ผู้อยู่อาศัยมีการติดต่อกันระหว่างเพื่อนบ้านสูงสุด อันพอจะมองสาเหตุนี้ได้จากลักษณะของแฟลตดังกล่าว ซึ่งผู้อยู่อาศัยต้องพบปะกับเพื่อนบ้านอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น ดังนั้น การมองเห็นกัน (Visibility) เป็นลักษณะสำคัญของสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่มีส่วนทำให้เกิดการติดต่อกันระหว่างผู้อยู่อาศัยได้ง่ายขึ้น

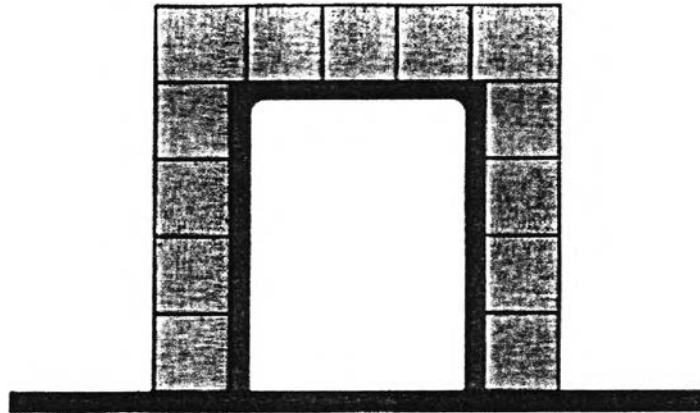
3. ขนาดของกลุ่มที่จะสามารถรู้จักกันได้ (Compositional)

ขนาดของกลุ่มที่ผู้อยู่อาศัยจะสามารถรู้จักได้นี้ มีผู้ศึกษาถึงความเห็นที่ว่าตัวแปรที่สัมพันธ์กับตัวแปรอื่น เช่น ลักษณะการจัดผังบริเวณ ความหนาแน่น ความใกล้ชิด การมองเห็นกัน เป็นต้น ดังนั้น ขนาดของกลุ่มที่จะรู้จักได้ ที่ซึ่งมีสภาพแวดล้อมกายภาพต่างกัน ก็อาจมีความแตกต่างกันไป แต่อย่างไรก็ตามได้มีผู้ศึกษาในด้านขนาดของกลุ่มที่จะสามารถรู้จักกันได้ไว้ เช่น มอริส (Morris) และมอเกรย์ (Morgrey) ทำการศึกษาที่ เบอริรินฟิลด์ (Berinsfield) ในอังกฤษได้สรุปว่า ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อยู่อาศัยจะสามารถพัฒนาได้ในกลุ่มผู้อยู่อาศัยประมาณ 10-15 ครอบครัว นอกจากนั้นในการวางผังแบบปลายตัน ครอบครัวสมาชิกจะมีความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างเห็นได้ชัดเจน ถ้าจำนวนสมาชิกมีไม่มากกว่า 12 ครอบครัว

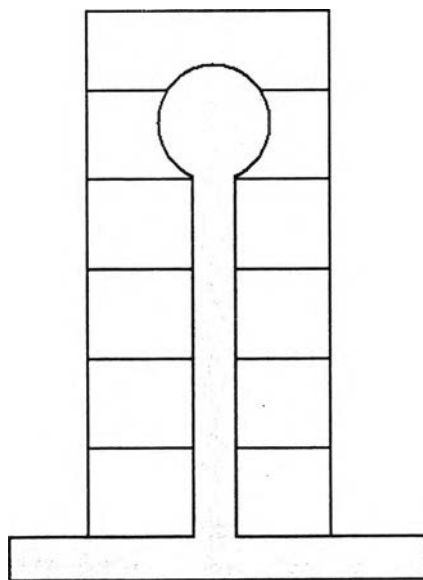
เควิน ลินช์ (Kevin Lynch 1973 : 131) ได้กล่าวถึงลักษณะการจัดวางกลุ่มอาคารบางลักษณะว่ามีผลต่อการติดต่อทางสังคม (Social Relationship) ของคนที่อยู่อาศัยในกลุ่มนั้น เช่น การจัดกลุ่มอาคารแบบส่วนกลาง (Court Arrangement) หรือถนนแบบปลายตัน (Cul-de-sac) หรือระบบทางเดินเท้ากับการติดต่อทางสังคม (Pathis and Social Contact) ซึ่ง ลินช์ กล่าวว่าระบบการจัดวางทางเดินในชุมชน เป็นแนวทางที่กระตุ้นให้เกิดการติดต่อกันระหว่างเพื่อนบ้าน ประกอบกับการจัดวางที่พักอาศัยให้เปิดเข้าหากัน และมีทางเท้าใช้ร่วมกันทำให้เพื่อนบ้านมีการติดต่อกัน แต่ระดับความสนิทสนมจะมากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับลักษณะพื้นฐานทางสังคมของคนในกลุ่มนั้นๆ ด้วยว่ามีลักษณะพื้นฐานทางสังคมที่เหมือนกัน (Homogeneity) หรือแตกต่างกัน (Heterogeneity)

ภาพที่ 2.7

แสดงการจัดกลุ่มบ้านเข้าหากัน 3 ด้าน และการจัดกลุ่มแบบปลายตัน

การจัดกลุ่มเข้าหากัน 3 ด้าน (Three-sided Rectangular)

การจัดกลุ่มแบบปลายตัน (Cul-de-sac)

ที่มา : Elizabeth Wood (อ้างถึงใน Angela W.S. Kan : 1978)

สำหรับอิทธิพลของสภาพแวดล้อมกายภาพที่มีผลต่อการเกิดอาชญากรรมนั้น ได้มีนักวิชาการสาขาต่างๆ หลายสาขาที่สนใจจะศึกษาความสัมพันธ์ดังกล่าว และได้พยายามศึกษาถึงสาเหตุของอาชญากรรมอันเกิดจากสภาพแวดล้อมกายภาพ ตลอดจนลักษณะพฤติกรรมของอาชญากรรมที่เกิดขึ้นว่า ลักษณะทางกายภาพลักษณะไหนที่เอื้ออำนวยต่อพฤติกรรมของอาชญากรรมประเภทใด เพราะพฤติกรรมบางประเภทนั้นจะเกิดขึ้นเฉพาะในสภาพแวดล้อมบางลักษณะเท่านั้น ซึ่งลินซ์ ก็ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้เช่นกันว่าเหตุหนึ่งซึ่งทำให้เกิดโอกาสอันตรายเหล่านี้ก็คือ “การจัดผังบริเวณของพื้นที่ภายนอกอาคาร” (The Layout of Exterior space) ซึ่งสามารถจะทำให้สถานที่นั้นปลอดภัยหรือไม่ปลอดภัยก็ได้ จุดสำคัญก็คือต้องพยายามกระตุ้นให้คนที่อยู่ในพื้นที่นั้นเกิดการควบคุมและตื่นตัวโดยอัตโนมัติ ในการดูแลพื้นที่ในชุมชนของเขาโดยทางเดินและลาน (Pedestrian) ควรเปิดโล่งให้เห็นชัดไม่ให้มีมุมหรือที่ซุกซ่อน ตลอดจนสามารถมองเห็นได้จากหน้าต่างบ้านและจากถนน ควรจะมีแสงสว่างเพื่อให้ง่ายต่อการตรวจตราของตำรวจด้วย ตลอดจนเครื่อง กีดขวางหรือเครื่องหมายแสดงขอบเขตอื่นๆ ที่ชัดเจนพอจะสามารถเตือนผู้ลวงล้าเข้ามาว่าได้ละเมิดสิทธิ์เข้ามาในขอบเขตที่มีเจ้าของ ซึ่งลักษณะของพื้นที่ดังกล่าวจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการป้องกันความปลอดภัยในชุมชนไม่น้อยและสามารถจะปรับปรุงให้ดีขึ้นได้

เดอว์ลอฟ (Dewolf) ได้กล่าวถึงวิธีการป้องกันชุมชนโดยอาศัยความร่วมมือกันของคนในชุมชนนั้นๆ เพื่อลดภาระของรัฐลงไปบ้าง เป็นการควบคุมโดยอาศัยสภาพแวดล้อมทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การบริหารชุมชน ตลอดจนสภาพแวดล้อมกายภาพ ซึ่งเลย์มอนท์ (Richard S. Laymont) ได้กล่าวถึงเครื่องมือทางกายภาพที่ช่วยลดปัญหา 2 ชนิดด้วยกันคือ (อ้างถึงในเจียมจิตร ดวงอุไร 2532 : 32)

1. อุปกรณ์ซึ่งประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่อช่วยป้องกัน เช่น กล้องถ่ายภาพยนต์ วิทยุ โทรทัศน์ ตลอดจนอุปกรณ์อื่นๆ
2. ใช้วิธีการออกแบบสภาพแวดล้อมรอบๆ จุดซึ่งเป็นเป้าหมายของคนร้าย ซึ่งการออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพจะกระตุ้นให้คนที่อยู่อาศัยในพื้นที่นั้นเกิดปฏิกิริยาต่อต้าน หรือระมัดระวังอาชญากรรมโดยธรรมชาติ

2.4.2 อิทธิพลของกิจกรรม (Activity) ที่มีผลต่อการป้องกันอาชญากรรม

นอกจากจะอาศัยความรู้สึกด้านความเป็นเจ้าของอาณาเขตของมนุษย์ ซึ่งอาศัยการกระตุ้นจากสภาพแวดล้อมทางกายภาพแล้ว ก็ยังอาศัยการป้องกันอาชญากรรมจากการจัดวางกลุ่มอาคารให้อยู่ในตำแหน่งที่หันหน้าสู่บริเวณที่คิดว่าปลอดภัย เช่น ที่ที่มีการตรวจตราอยู่เป็นประจำหรือมีคนใช้มาก เป็นต้น บริเวณดังกล่าว ได้แก่ ถนนที่มีการจราจรอยู่อย่างสม่ำเสมอ หนาแน่น บริเวณที่มีการประกอบกิจการค้าขาย บริเวณที่เป็นที่ตั้งหน่วยงานรัฐบาล เป็นต้น บริเวณพื้นที่เหล่านี้จะมีการเกิดอาชญากรรมน้อยมาก (Newman : 1973) ซึ่งเป็นวิธีการสร้างความรู้สึกปลอดภัยและเป็นการตัดปัจจัยในการกระทำผิด จากอบส์ ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของถนนที่ปลอดภัยว่า จะต้องประกอบไปด้วย

1. ต้องมีข้อกำหนดที่ชัดเจนว่าอะไรเป็นบริเวณสาธารณะ และอะไรเป็นบริเวณส่วนบุคคล ซึ่งทั้งสองส่วนนี้ไม่สามารถปะปนกันได้เหมือนในชนบท

2. จะต้องมี "ตา" (Eye) บนถนนเป็น "ตา" ของมนุษย์ที่เราอาจเรียกได้ว่าเป็นคุณสมบัติของถนนโดยทั่วไป อาคารริมฝั่งถนนจะเป็นที่รองรับคนแปลกหน้าต่างๆ และเพื่อความปลอดภัยของทั้งผู้อยู่อาศัยและคนเดินถนนจะต้องมีการจัดตำแหน่งให้ถูกที่บนถนน โดยการไม่หันหลังหรือด้านข้างให้ถนน เพราะจะทำให้ถนนมีลักษณะอับสายตา (Blind)

3. ทางเท้าหรือริมถนน จะต้องมีส่วนใช้อย่างต่อเนื่องกันมี คนอยู่บนถนนมากพอที่จะเพิ่มปริมาณ "ตา" บนถนน และต้องพยายามให้คนบนตึกมีโอกาส "มองดู" คอยเฝ้าดูคนบนถนนตามจุดต่างๆ ในปริมาณที่มากพอที่จะป้องกันอาชญากรรมต่างๆ บนถนนได้

การจะให้ผู้คนใช้บริเวณอย่างต่อเนื่อง อาจจะต้องพยายามสร้างกิจกรรม (Activity) ให้เกิดขึ้น ซึ่งจะทำให้คนมาใช้สอยกิจกรรมต่างๆ ที่ดึงคนมาใช้ร่วมกัน ได้แก่ ร้านค้า เป็นต้น ซึ่งอาจจะมีจำนวนที่เพียงพอสมควร นอกจากนี้คนดูแลร้านค้าหรือพ่อค้าย่อยอื่นๆ ก็เป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อความปลอดภัย เพราะเขาจะเป็นคนเฝ้ามองที่มีคุณภาพเพราะสามารถตัดโอกาสของคนร้ายที่จะลงมือกระทำผิดได้

2.4.3 ลักษณะและองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนที่มีต่ออาชญากรรม

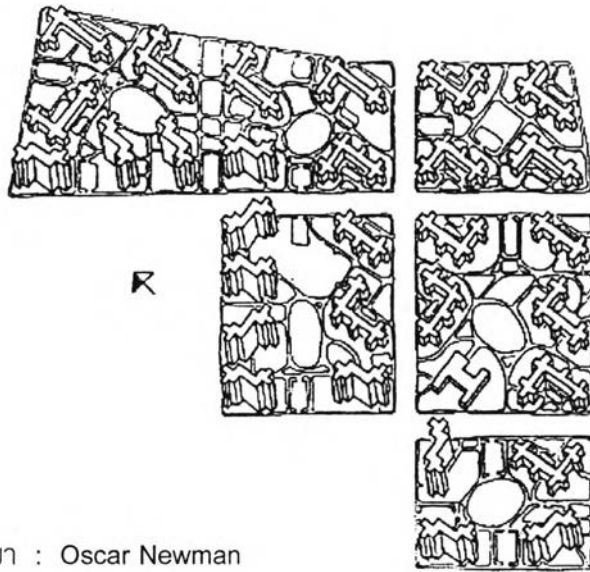
ลักษณะและองค์ประกอบทางด้านกายภาพดังกล่าว ได้แก่

1. การออกแบบผังบริเวณ (Site design) วางผังให้พื้นที่ว่างหรือสนามรอบอาคารมีส่วนสัมพันธ์เฉพาะกับอาคารหรือกลุ่มอาคาร โดยสามารถแสดงอาณาเขตครอบครองที่แน่นอนของอาคารหรือกลุ่มอาคารต่อพื้นที่ว่างนั้น อันจะทำให้ผู้อยู่อาศัยและคนแปลกหน้าเข้าใจได้ทันทีว่าพื้นที่ว่างหรือสนาม รวมทั้งอาคารนั้นเป็นบริเวณส่วนบุคคลสำหรับผู้อยู่อาศัย ซึ่ง นิวแมน (Newman 1973 : 53-54) กล่าวว่าคุณสมบัติดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้โดยธรรมชาติ หากอาคารตั้งอยู่บนพื้นที่ขนาดเล็ก (Vest-Pocket site) ประกอบไปด้วยกลุ่มอาคารจำนวนไม่มาก อาคารเป็นรูปตัว L จะมีลักษณะโอบล้อมพื้นที่ว่าง และให้คุณสมบัติที่ดีในการแสดงอาณาเขตครอบครองและการสอดส่องดูแลบริเวณพื้นที่ว่างนั้น (ภาพที่ 2.8 และภาพที่ 2.9) นอกจากนี้ในชุมชนหรือโครงการที่มีทางเข้าออกหลายทาง จะก่อปัญหาการควบคุมเพราะคนภายนอกจะเข้ามาใช้พื้นที่ภายใน ทำให้ควบคุมยากและเป็นสาเหตุให้เกิดอาชญากรรมประเภทต่างๆ ได้ ลักษณะการจัดกลุ่มอาคารควรจะมีพื้นที่ทางเข้าออกที่ใช้ร่วมกันในกลุ่มของตนเพียงทางเดียว เช่น ถนน ซอยตัน เป็นต้น

2. การใช้เครื่องหมายแสดงขอบเขต (Symbolic Versus Real barriers) ในการแบ่งหรือกำหนดขอบเขต (Boundaries) เพื่อแสดงอาณาเขตครอบครอง (Territory) ทำให้ผู้อยู่อาศัยในบริเวณนั้นสามารถแบ่งแยกได้ว่าใครเป็นคนแปลกหน้า และทำให้คนแปลกหน้าสามารถอ่าน หรือเข้าใจได้ว่ากำลังเข้าไปในเขตที่มีเจ้าของ หรือเข้าไปในอาณาเขตกึ่งส่วนตัว (Semi-private

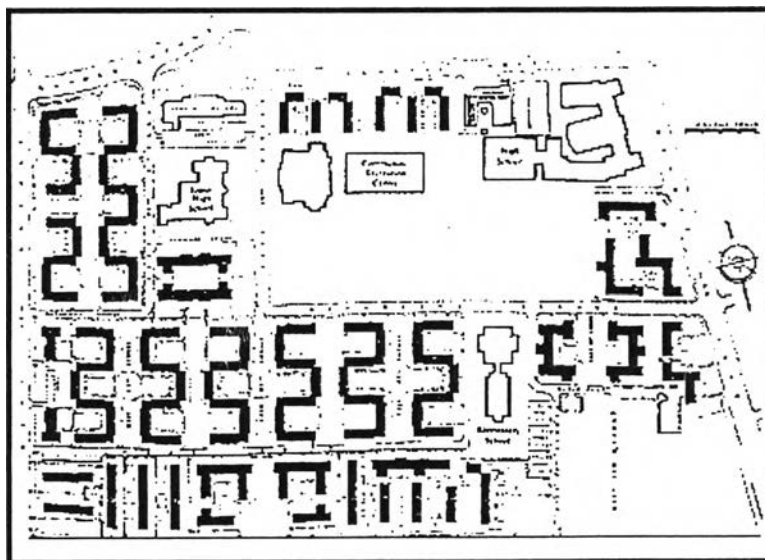
domain) ทำให้พฤติกรรมบางอย่างถูกจำกัด ผู้บุกรุกจะเกิดความสงสัยในกฎเกณฑ์ของสังคมในชุมชนนั้น ทำให้เกิดความลังเลในการแสดงออกและจะถูกจับตามองโดยผู้อยู่อาศัยในบริเวณ

ภาพที่ 2.8 แสดงผังบริเวณของ Breuklen Houses , New York

ที่มา : Oscar Newman

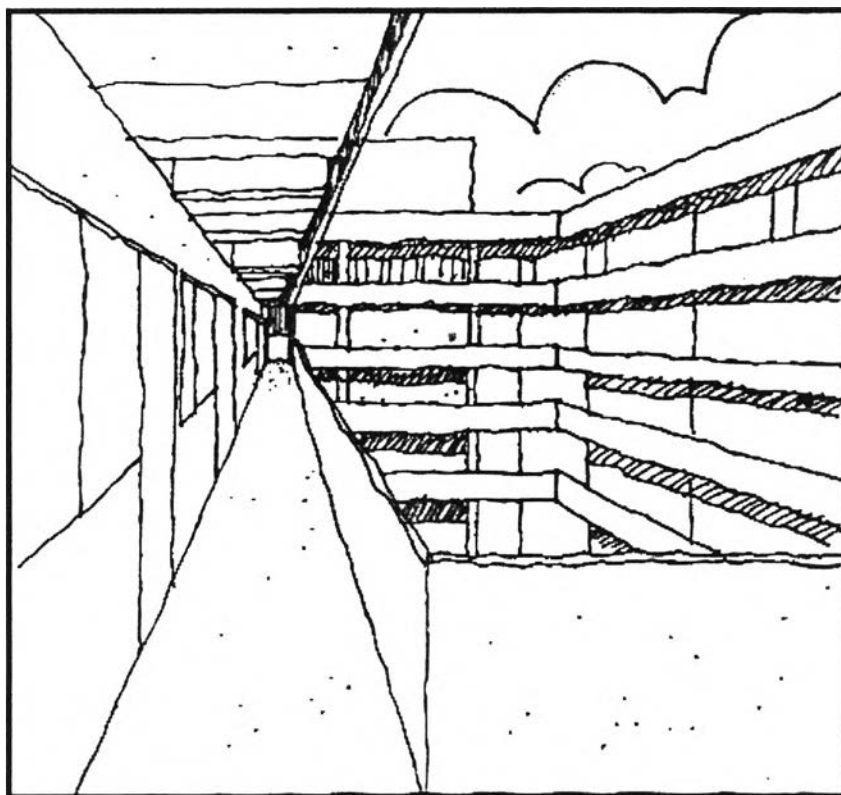
ภาพที่ 2.9 แสดงผังบริเวณของ Outhwaite Houses, Cleveland

ที่มา : Oscar Newman

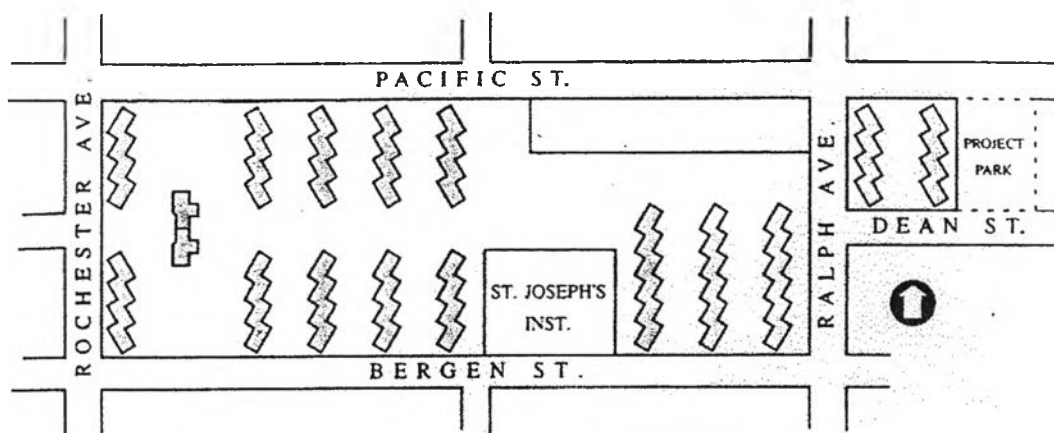
ต้นฉบับ หน้าขาดหาย

ภาพที่ 2.10 แสดงทางเดินร่วมที่ยาวไม่ได้สัดส่วนต่อพฤติกรรมการอยู่อาศัยของมนุษย์

ทางเดินหน้าห้องแถวตามถนนทั่วไปในเมืองมีลักษณะที่ง่ายต่อการสอดส่องดูแล บ้านที่หันหน้าเข้าสู่ถนนที่มีคนและรถสัญจรไปมาเกือบตลอดเวลาหรือมีกิจกรรมบางอย่าง เช่น ป้อมยามหรือป้อมตำรวจ ร้านค้า ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งมีคนประจำตลอดเวลา มักจะปลอดภัย เพราะคนมักจะสนใจคนอื่นอยู่เสมอ การได้เห็นได้ยินกิจกรรมของคนเป็นการผ่อนคลายอย่างหนึ่ง ซึ่งเราสามารถจะใช้ความรู้สีก่อนนี้มาช่วยในการจัดพื้นที่ซึ่งสามารถมองเห็นได้ชัดเจน เช่น ที่โล่งใต้ถนนพลัด สนามเด็กเล่น ที่จอดรถ ฯลฯ โดยให้มีกิจกรรมบางประเภทเข้าไปเพื่อจะกระตุ้นให้เกิดความสนใจที่จะมอง และการมองดังกล่าวจะต้องไม่มีอุปสรรคในการมอง เพราะการแสดงออกนั้นจะต้องแสดงออกให้เห็นจึงจะให้ความรู้สึก รวมทั้งแสงสว่างที่เอื้ออำนวยต่อการมองเห็น นอกจากนั้นการปลูกต้นไม้ก็เป็นสิ่งที่ต้องนำมาพิจารณา ควรปลูกต้นไม้ที่สูงโปร่ง พุ่มไม้บางชนิดอาจเป็นอุปสรรคต่อการมองเห็นและเป็นที่หลบซ่อนตัวของคนร้ายได้

ภาพที่ 2.11 ผังบริเวณของ Kingsborough Houses , Brooklyn , New York

ที่มา : Oscar Newman

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมกับการเกิดอาชญากรรมในละแวกบ้าน มีดังนี้

2.5.1 รูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อาศัย

ลักษณะต่างๆ ของการติดต่อกันระหว่างเพื่อนบ้าน ซึ่งมีผู้ทำการศึกษารูปแบบของความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อาศัย ดังนี้ (อ้างถึงในเจียมจิตระย : 2532)

ปีเตอร์ มาน (Peter H. Mann) ทำการศึกษาในอังกฤษ และได้แบ่งลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างเพื่อนบ้านออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

ก. Manifest Neighbourliness

เป็นลักษณะการติดต่อที่แสดงออกในรูปกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เช่น การเยี่ยมเยียนระหว่างเพื่อนบ้าน การออกไปนอกบ้านด้วยกัน เป็นต้น

ข. Latent Neighbourliness

เป็นทัศนคติที่ผู้อาศัยมีต่อเพื่อนบ้าน เป็นลักษณะของทัศนคติที่ดีและแสดงออกถึงความพึงพอใจที่จะเป็นมิตรกับเพื่อนบ้าน

ตามความเห็นของ มาน แรงยึดเหนี่ยวระหว่างผู้อาศัยในชุมชนจะถูกกำหนดและจะมีขึ้นได้ต้องมีทั้งลักษณะของทัศนคติที่ผู้อาศัยมีต่อเพื่อนบ้าน และลักษณะการติดต่อที่แสดงออกในรูปกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน

นอกจากนี้ คาน (Angela W.S. Kan) ได้ศึกษาและทำการแบ่งรูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านออกเป็น 2 ประเภท โดยดัดแปลงมาจากการแบ่งของ มาน ได้แก่

ก. การติดต่อรหว่างเพื่อนบ้าน (Casual Neighbourliness)

เป็นลักษณะการติดต่ที่เห็นได้ชัดเจน ซึ่งผู้อยู่อาศัยมักจะกระทำเป็นปกติวิสัย เช่น การไปเยี่ยมเยียนที่บ้าน การทักทายพูดคุยซึ่งกันและกัน เป็นต้น ในการศึกษา คาน ได้ทำการวัดลักษณะการติดต่อรหว่างเพื่อนบ้าน ในรูปกิจกรรมต่างๆ ที่ติดต่อกันรหว่างเพื่อนบ้าน เช่น การยืมของ การพูดคุย การติดต่อรหว่างเด็กๆ เป็นต้น โดยวัดประเภทของกิจกรรมที่ได้มีการติดต่อรหว่างที่อยู่อาศัยและความถี่ของการติดต่ที่เกิดขึ้น

ข. ทศนคติรหว่างเพื่อนบ้าน (Crisis - Related Neighbourliness)

เป็นลักษณะที่มีทศนคติที่ดีและพอใจเป็นมิตรกับเพื่อนบ้าน ซึ่งจะแสดงในรูปการแสดงออกที่เป็นมิตร (Positive Action) เมื่อเพื่อนบ้านต้องการความช่วยเหลือโดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีฉุกเฉิน ในการวิจัยของ คาน ได้ใช้วิธีวัดความสัมพันธ์ประเภทนี้ในงานวิจัยของเขาจาก

1. ความช่วยเหลือที่ได้รับจากเพื่อนบ้าน เมื่อเกิดเรื่องยุ่งยากขึ้นในครอบครัว เช่น เมื่อต้องการคนช่วยเหลือดูแลเด็กเล็กๆ หรือคนป่วย

2. การให้ความร่วมมือรหว่างผู้อยู่อาศัยในการแก้ปัญหาส่วนรวม เช่น ปัญหาเกี่ยวกับการบำรุงรักษาชุมชน ปัญหาเกี่ยวกับสาธารณสุขโรคต่างๆ เป็นต้น

คาน ได้ให้ความเห็นทำนองเดียวกันกับ มาน ว่าความสัมพันธ์รหว่างเพื่อนบ้าน (Casual Interaction) อย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะได้วัดการรวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียว (Integration) ของชุมชนได้

2.5.2 อิทธิพลของความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ (Territoriality)

จากการศึกษาของนักวิชาการหลายท่าน เกี่ยวกับอิทธิพลของสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มีต่อพฤติกรรมมนุษย์ ต่างก็ได้ข้อสรุปว่า การมีอาณาเขต การรักษาอาณาเขต และการขยายอาณาเขต เป็นลักษณะพฤติกรรมของสิ่งมีชีวิตรวมทั้งมนุษย์ด้วย ความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่หรืออาณาเขต (Territoriality) เป็นความต้องการของบุคคลและกลุ่มบุคคลที่ต้องการครอบครอง หรือมีสิทธิบนพื้นที่ส่วนหนึ่งที่คิดว่าเป็นเจ้าของ ซึ่งเป็นความต้องการอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่จะทำให้ตัวเองรู้สึกพอใจที่มีสภาพแวดล้อมซึ่งเขาสามารถควบคุมได้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นสัญชาตญาณอย่างหนึ่งของมนุษย์ เลย์แมน (Layman) และสก๊อต (Scott) (อ้างถึงในเจียมจิตระย : 2532) ได้ทำการศึกษาในเรื่องความต้องการอาณาเขต โดยแบ่งอาณาเขตการครอบครองนี้เป็น 4 ประเภทคือ

1. พื้นที่สาธารณะ (Public Territories) คือบริเวณที่บุคคลมีความอิสระในการไปมาในฐานะความเป็นประชากรของที่นั้น เป็นสถานที่เปิดสำหรับทุกคนแต่มีการกำหนดและคาดหวังเกี่ยวกับพฤติกรรมและกลุ่ม เช่น การปฏิบัติตามข้อกฎหมายและบรรทัดฐานทางสังคมอีกอันหนึ่งก็คือการกำหนดกลุ่มหรือพวก เช่น การแบ่งแยกผิวหรือฐานะทางชนชั้น

2. อาณาเขตบ้าน (Home Territories) คือ บริเวณที่บุคคลหรือผู้มีส่วนร่วม (Regular Participants) มีความสัมพันธ์และความรู้สึกใกล้ชิดและควบคุมบริเวณนั้นทั้งหมดมีลักษณะเป็นกิ่ง

ต้นฉบับ หน้าขาดหาย

จากคุณสมบัติดังกล่าว นิวแมน จึงแบ่งพื้นที่ป้องกันตนเองหรืออาณาเขตทางกายภาพ ออกเป็นระดับต่างๆ อย่างชัดเจน 4 ระดับ ด้วยกันคือ

1. อาณาเขตส่วนตัว (Private)
2. อาณาเขตกึ่งส่วนตัว (Semi-Private)
3. อาณาเขตกึ่งสาธารณะ (Semi-Public)
4. อาณาเขตสาธารณะ (Public)

การแบ่งเขตสาธารณะที่ชัดเจนดังกล่าว จะทำให้คุณสมบัติด้านการป้องกันตนเองหรือกลุ่ม ชุมชนดีขึ้น อาคารและลักษณะการจัดวางกลุ่มอาคารบางลักษณะ ได้ส่งเสริมให้เกิดอาณาเขตปฏิ สัมพันธ์และอาณาเขตบ้าน (Home Territories) ทำให้คนในกลุ่มรู้สึกว่าร่วมาอาศัยในพื้นที่เดียวกัน และทำให้เกิดความระมัดระวังตัวได้ก่อนที่จะมีภัยเข้ามาถึง ถ้าการแบ่งแยกอาณาเขตห้ามบุกรุกนี้ ไม่ชัดเจน จะทำให้การป้องกันพื้นที่ดังกล่าวลดคุณภาพลง

2.5.3 แนวทางการออกแบบทางกายภาพในการป้องกันอาชญากรรม

เป็นการนำผลการศึกษานักวิชาการท่านอื่นๆ ที่ได้ศึกษาไว้มาประมวลสรุปเข้าด้วยกัน กับผลที่ได้จากการศึกษานี้ เพื่อเป็นแนวทางการออกแบบทางกายภาพในการป้องกันอาชญากรรม ดังนี้

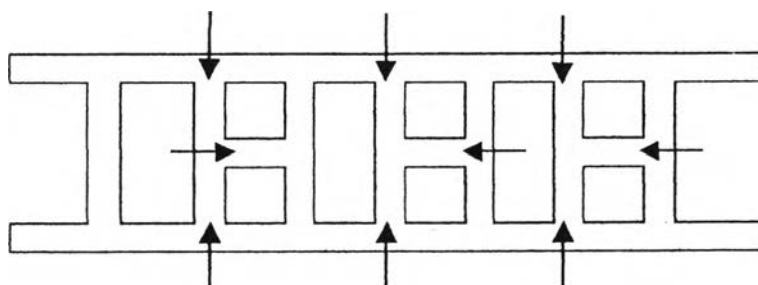
ก. ลักษณะและองค์ประกอบของถนนในชุมชน

ถนนเป็นองค์ประกอบหนึ่งของลักษณะทางกายภาพในชุมชน ที่มีผลต่อการเกิดอาชญา กรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งสามารถแยกลักษณะกายภาพของถนนและองค์ประกอบทาง กายภาพอื่นๆ ที่มีผลต่อการเกิดอาชญากรรมได้ ดังนี้

ก-1. ทางเข้าออกของชุมชน

ถนนส่วนที่สัมพันธ์กับพื้นที่ภายนอกชุมชน ถ้ามีทางเข้าออกหลายทางจะก่อให้เกิดปัญหา ด้านการควบคุม เพราะคนภายนอกจะเข้ามาใช้พื้นที่ภายในเป็นการเสียพื้นที่ทุติยภูมิของละแวกบ้าน ทำให้การควบคุมเป็นไปได้ยากซึ่งเป็นสาเหตุให้เกิดอาชญากรรมได้ (Newman 1973 : 60-61)

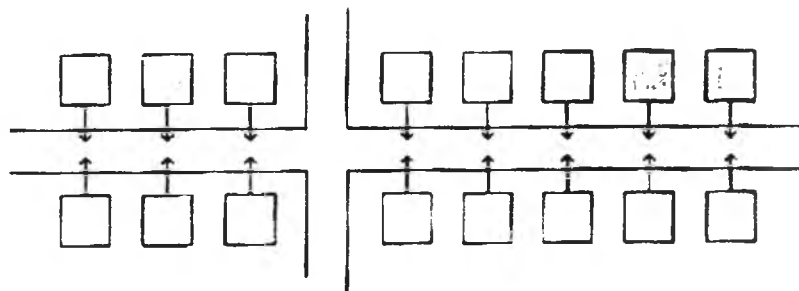
ภาพที่ 2.12 การออกแบบผังบริเวณ

ก-2. ถนนกับการจัดกลุ่มอาคาร

ลักษณะการจัดกลุ่มอาคารที่มีผลต่อการป้องกันอาชญากรรมนั้น ควรจะมีพื้นที่ทางเข้าบ้านใช้ร่วมกัน หมายถึงมีทางเข้าสู่กลุ่มของตนเพียงทางเดียวที่ทำให้คนในกลุ่มใช้ร่วมกัน เพื่อป้องกันการสูญเสียพื้นที่ที่ยุติภูมิ เช่น ถนน ซอยตัน เป็นต้น (ปุระชัย 2526 : 31-34)

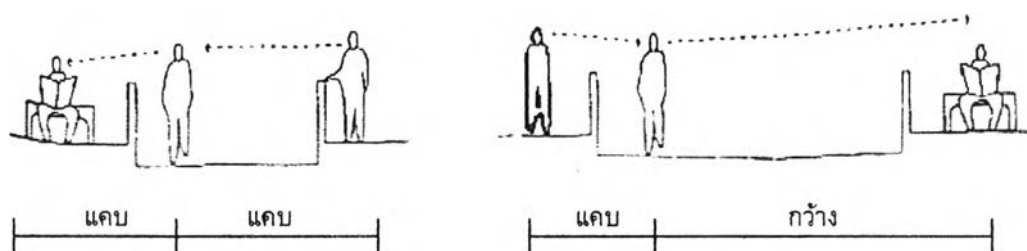
ภาพที่ 2.13 การจัดกลุ่มอาคาร

ก-3. ความกว้าง-แคบของพื้นที่ทางเดิน

อาชญากรรมที่เกิดขึ้นตามทางเดินที่มีเนื้อที่แคบ จะมีสถิติต่ำกว่าทางเดินที่มีพื้นที่กว้าง ทั้งนี้สามารถอธิบายจากทฤษฎีของ ฮอลล์ (Hall) ได้ว่าเกิดจากความชัดเจนในการมองเห็น กล่าวคือ ถ้าระยะใกล้ความชัดเจนในการมองจะมากขึ้น ซึ่งจะเป็นข้อขัดแย้งกับพฤติกรรมของอาชญากร รวมทั้งเป็นระยะที่คนจะมีความระมัดระวังตัวมากกว่า (Newman 1973 : 69)

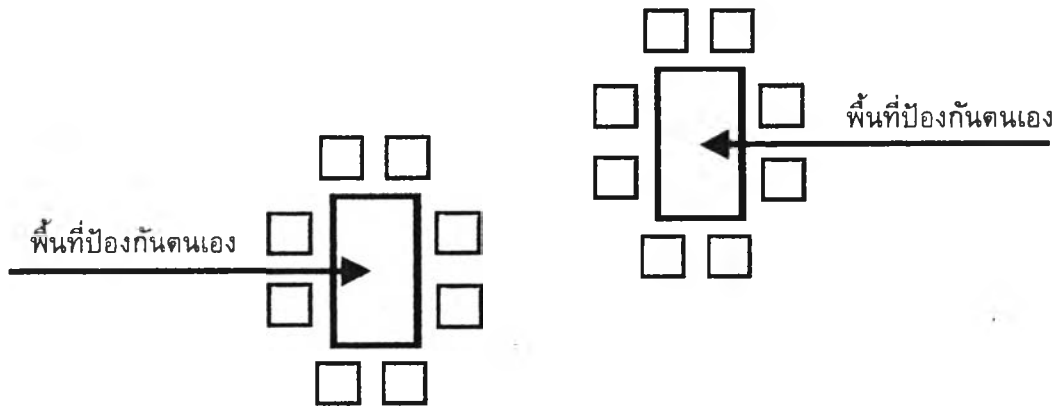
ภาพที่ 2.14 ความกว้าง-แคบของพื้นที่ทางเดิน

ก-4. การแบ่งแยกพื้นที่

ในบริเวณที่อยู่อาศัยแต่ละกลุ่มชัดเจน จัดเป็นการสร้างพื้นที่ป้องกันคนร้าย ทำให้เกิดความรู้สึกของความเป็นกลุ่มร่วมกัน โดยการจัดสร้างเครื่องกีดขวางหรือเครื่องหมายแสดงขอบเขตของกลุ่มให้ชัดเจน (Newman 1973 : 63)

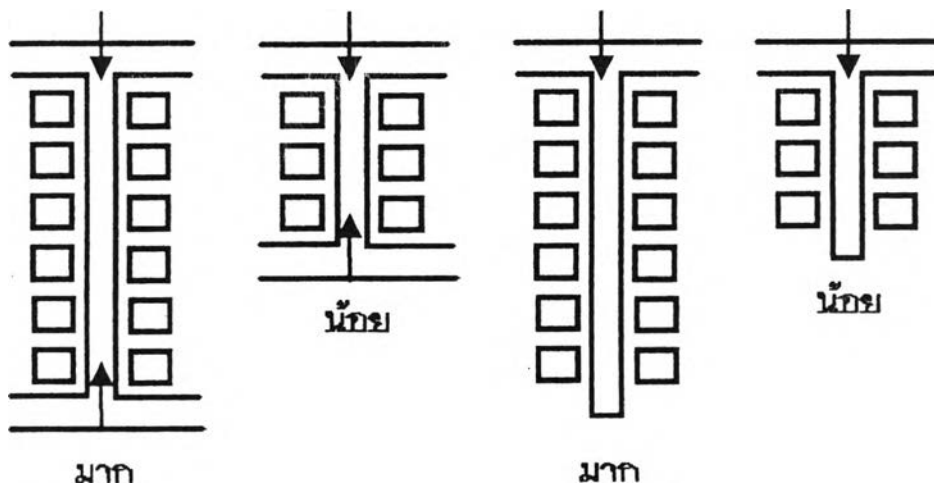
ภาพที่ 2.15 การแบ่งแยกพื้นที่

ก-5. จำนวนอาคารในกลุ่ม

การลดจำนวนครอบครัวหรืออาคารที่ประกอบกันเป็นกลุ่มให้น้อยเท่าไร จะทำให้เกิดความรู้สึกในความเป็นเจ้าของต่อพื้นที่ที่กลุ่มใช้ร่วมกัน (Newman 1973 : 63) และจะยังทำให้สามารถจดจำสมาชิกในกลุ่มเดียวกันได้แม่นยำยิ่งขึ้น ทั้งนี้ควรมีพื้นที่ที่ต้องให้ใช้ร่วมกันด้วย เช่น ทางเข้าร่วมกัน

ภาพที่ 2.16 จำนวนอาคารในกลุ่ม

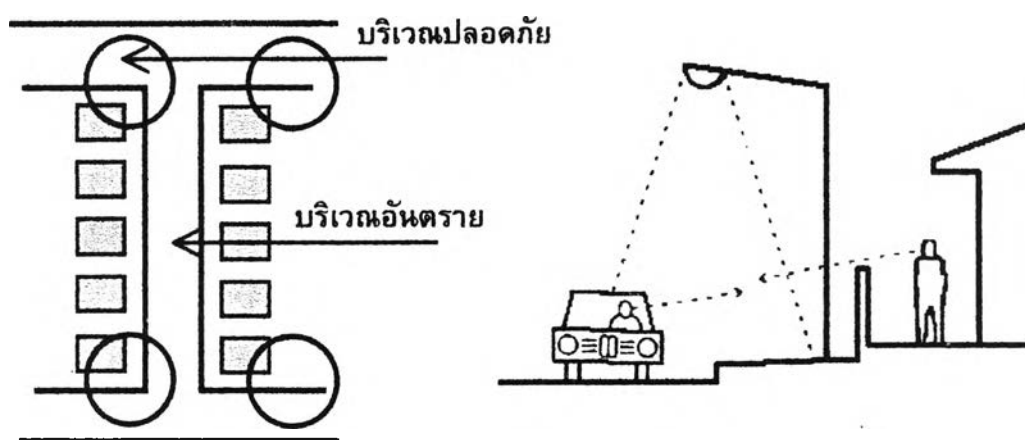
ก-6. ความชัดเจนของส่วนต่างๆ เนื่องจากความยาวของพื้นที่

เป็นการเสนอการวางตำแหน่งให้พื้นที่ส่วนตัว พื้นที่สาธารณะ และทางเดินภายในชุมชนมีความชัดเจน ทั้งนี้ถ้าลักษณะพื้นที่ถนนหรือกลุ่มบ้านอยู่ในพื้นที่ยาวๆ (Long Block) แล้วอาจจะนำไปสู่สภาพทางกายภาพที่โดดเดี่ยว ทำให้ความชัดเจนของพื้นที่กลุ่มเสียไป จึงควรที่จะต้องระวังเกี่ยวกับการวางผังในพื้นที่ยาวๆ ให้มาก

ก-8. องค์ประกอบของการมองที่ชัดเจน

จากลักษณะต่างๆ ทางกายภาพของถนนที่กล่าวมา สามารถชี้ให้เห็นว่าการที่จะกระตุ้นสัญชาตญาณของมนุษย์ให้มีความหวงแหนพื้นที่ของตน โดยทำให้มีการคอยเฝ้ามองดูคนนอกกลุ่มที่รุกล้ำเข้ามานั้น การมองจำเป็นจะต้องเป็นการมองที่มีคุณภาพดีพอที่จะทำให้พื้นที่ป้องกันนั้นมีคุณสมบัติที่ดีที่สุดได้ โดยการมองที่ดีจะต้องประกอบด้วย การมองเห็นและเห็นได้อย่างชัดเจน โดยไม่มีอุปสรรคใดๆ มาขัดขวาง (Kevin Lynch 1973 : 200)

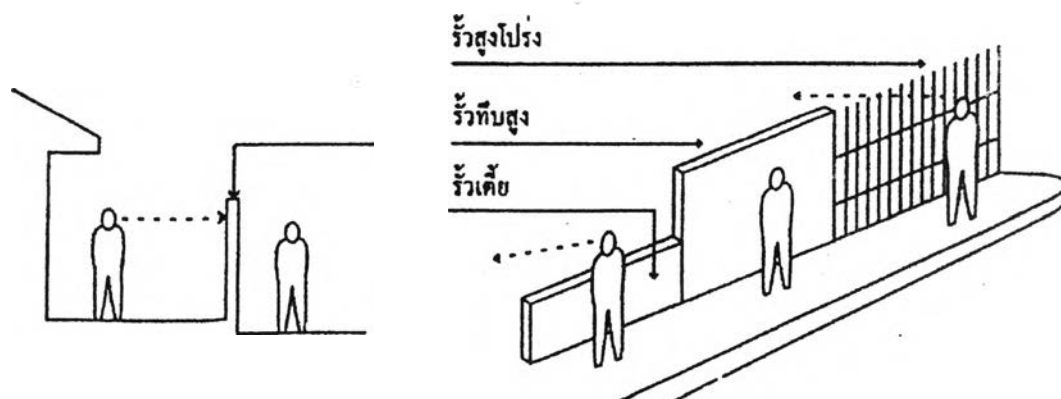
ภาพที่ 2.19 องค์ประกอบการมองที่ชัดเจน

สิ่งที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการมองเห็นจากบ้านมาสู่ริมถนน ได้แก่

- 1) แสงสว่างตอนกลางคืน : ว่าเอื้ออำนวยต่อความชัดเจนในการมองแค่ไหน
- 2) ความโปร่ง โปร่งของรั้ว : เป็นอุปสรรคต่อการมองหรือไม่

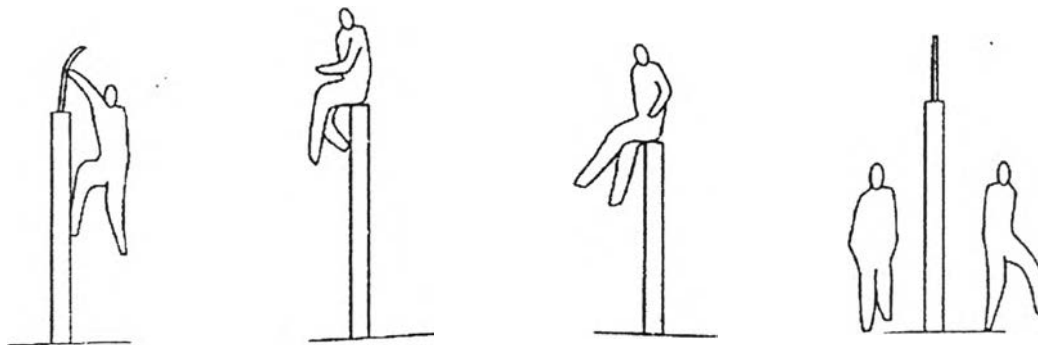
ภาพที่ 2.20 ความโปร่ง-ทึบของรั้วบ้านจากการมองเห็น

ก-9. ความยากง่ายในการรुक้าจากถนนสู่ตัวอาคาร

รั้วเป็นขอบเขตจากพื้นที่สาธารณะเข้าสู่พื้นที่ส่วนตัว ดังนั้นลักษณะความยากหรือง่ายในการผ่านย่อมมีผลต่อการเกิดอาชญากรรม ลักษณะรั้วที่เข้ายากย่อมทำให้คนร้ายเข้าประกอบอาชญากรรมได้ยากกว่ารั้วที่เข้าง่าย

ภาพที่ 2.21 ความยากง่ายในการรุก้าจากถนนสู่ตัวอาคาร

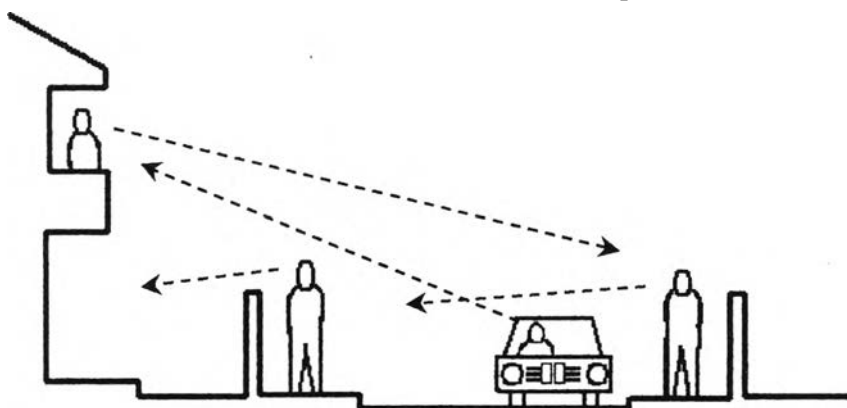
ก-10. ลักษณะและจำนวนความถี่ของคนที่ยัญจรหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นบนถนน

เป็นลักษณะที่เรียกว่าจะทำให้เกิด "ตา" ซึ่งจับจ้องบนถนนโดยเกิดจากการมองเห็นมี 2 ลักษณะ คือ

1) แบบที่มองจากถนนสู่ตัวบ้าน เกิดจากการกำหนดจำนวนคน รถ ซึ่งจะสัญจรไปมาบนถนน ถ้าเป็นถนนสายประธานมักจะมีคนสัญจรอยู่เกือบตลอดเวลาทำให้คนร้ายไม่มีโอกาสที่จะดำเนินการได้ หรืออาจจะเกิดจากกิจกรรมบางอย่างที่จัดให้มีขึ้นริมถนน เช่น ร้านค้าตามมุมซอย ป้ายรถประจำทางหรือป้อมตำรวจ ฯลฯ ซึ่งมีคนประจำอยู่ตลอดเวลา ทำให้เขาเป็นยามดูแลชุมชนไปโดยไม่รู้ตัว บ้านที่อยู่หันหน้าเข้าสู่ถนนสายนี้ มักจะปลอดภัย

2) มองจากตัวบ้านมาสู่ถนน เพราะคนมักจะสนใจคนอื่นอยู่เสมอ การได้เห็นได้ยินกิจกรรม (Activity) ของคนเป็นการผ่อนคลายอย่างหนึ่ง ซึ่งเราสามารถจะให้ความรู้สึกอันนี้มาช่วยในการจัดพื้นที่ซึ่งสามารถมองเห็นได้ชัด เช่น ถนนหน้าบ้าน และผสมกับการมีกิจกรรมบางประเภทเข้าไปเพื่อจะได้กระตุ้นให้เกิดความสนใจที่จะมอง และการมองดังกล่าวจะต้องไม่มีอุปสรรคในการมอง เพราะการแสดงออก (Action) นั้น จะต้องแสดงออกให้เห็นจึงจะให้ความรู้สึกและกิจกรรมดังกล่าวควรเกิดขึ้นในระยะที่ไม่ห่างนัก รวมทั้งแสงสว่างที่เอื้ออำนวยต่อการมองเห็นก็ควรจะต้องชัดเจนพอสมควร ซึ่งจากเหตุผลนี้จะก่อให้เกิดผลดีต่อคนเดินถนนด้วย เนื่องจากการตัดปัจจัยในการกระทำความคิดประเภทอื่นๆ ลงไปด้วย เช่น ฉกชิง วิ่งราว ปล้น จี้ ฯลฯ

ภาพที่ 2.22 การมองจากตัวบ้านสู่ถนน

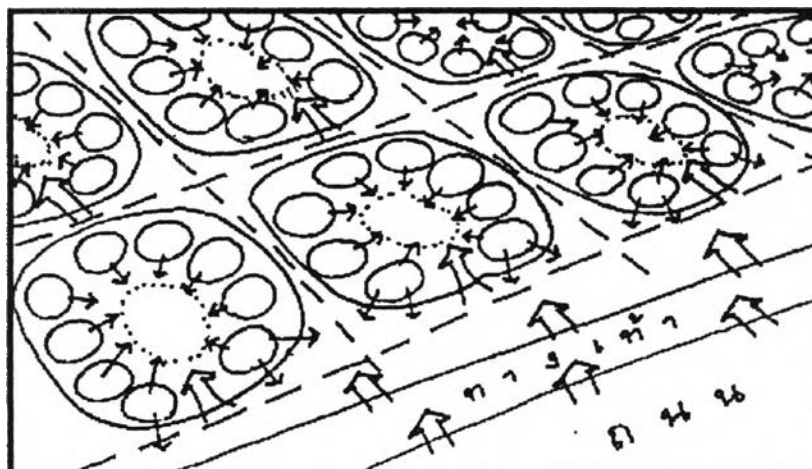

ข. หลักการออกแบบทางกายภาพในการป้องกันอาชญากรรม

หลักการสำคัญในการออกแบบลักษณะทางกายภาพของชุมชนเพื่อการป้องกันอาชญากรรม คือการกำหนดให้พื้นที่ของชุมชนมีลักษณะที่ป้องกันตนเองได้ ซึ่งพื้นที่ป้องกันตนเอง (Defensible space) จะประกอบไปด้วยคุณลักษณะที่สำคัญ 3 ประการคือ

ข-1. จะต้องเป็นพื้นที่ที่มีโอกาสในการสอดส่องดูแล (Surveillance) ซึ่งสามารถจัดให้มีได้ใน 2 ลักษณะคือ ลักษณะที่หนึ่ง โดยการออกแบบทางกายภาพ เช่น การจัดวางตำแหน่งหน้าต่างของที่อยู่อาศัยให้หันไปสู่บริเวณดังกล่าว หรือออกแบบให้เป็นบริเวณที่สามารถมองเห็นกันได้ง่ายทั้งจากภายในและภายนอก ลักษณะที่สอง โดยการจัดให้มีกิจกรรมต่างๆ เข้าช่วย เช่น การให้มีร้านค้า หรือจัดให้เป็นบริเวณที่พบปะพูดคุย นั่งพักผ่อน เป็นที่เล่นของเด็กๆ รวมทั้งบริเวณที่มีการจราจรทั้งทางเท้าและรถยนต์ที่คับคั่งก็ถือเป็นกิจกรรมที่จะช่วยให้เกิดการสอดส่องดูแลได้ (ภาพที่ ก.12)

ภาพที่ 2.23 แสดงพื้นที่ป้องกันตนเองโดยการสอดส่องดูแล

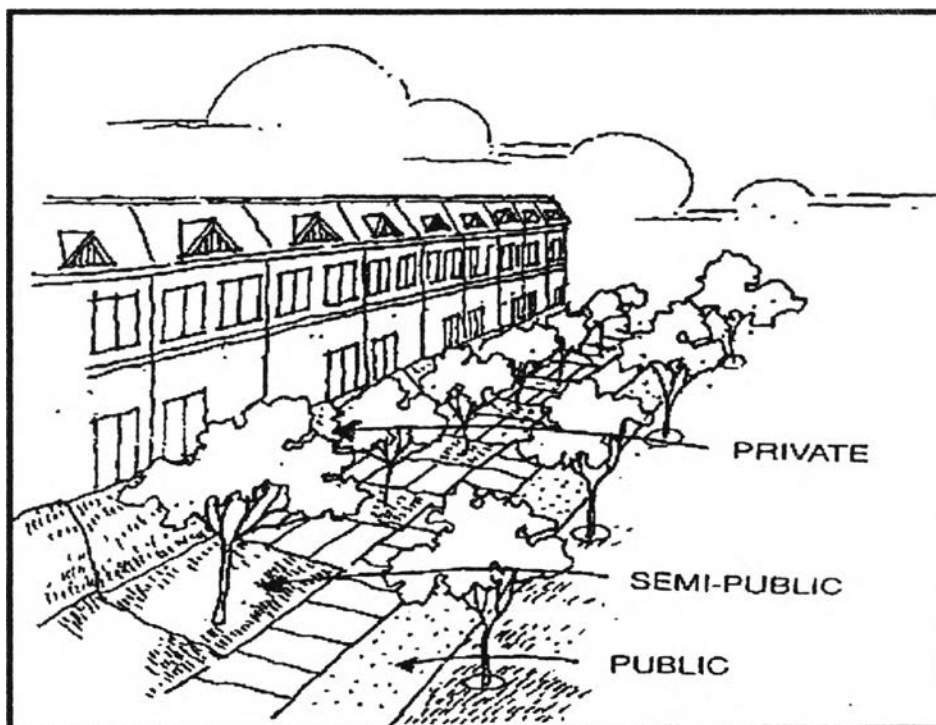
ข-2. จะต้องเป็นพื้นที่ที่มีอาณาเขตการครอบครองเป็นเจ้าของพื้นที่ (Territoriality) โดยการ จัดให้มีระดับต่างๆ ของอาณาเขตการครอบครองที่แน่นอนชัดเจนตามลำดับ ตั้งแต่ระดับอาณาเขต สาธารณะ (Public) ไปจนถึงอาณาเขตส่วนตัว (Private) ตัวอย่างเช่น การออกแบบหรือวางผัง อาคารให้มีลักษณะโอบล้อมพื้นที่ว่าง เช่น สนาม คอร์ททางเข้า (Entrance court) การแบ่งอาณา เขตโดยใช้เครื่องกั้น (Barriers) ต่างๆ หรือการใช้พื้นผิว (Texture) ช่วยในการแบ่งอาณา เขตหรือการเปลี่ยนระดับ รวมทั้งกำแพงต่างๆ

ข-3. การจัดให้กลุ่มชุมชนที่อยู่อาศัยมีลักษณะเป็นสังคมรวม (Sociopetality) โดยการ กำหนดหรือจำกัด "จำนวน" ต่างๆ ของหน่วยห้องพักอาศัยต่อชั้น ต่ออาคาร ต่อกลุ่มย่อย (Cluster) รวมทั้งขนาดของโครงการให้น้อยที่สุด ที่จะสามารถทำให้กลุ่มสามารถพัฒนาความ สัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้าน (Freindship pattern) รวมทั้งการออกแบบลักษณะทางกายภาพที่จะส่งเสริมความสัมพันธ์ทางสังคม (Social relationship) เช่น ลักษณะอาคารรูปตัว L หรือ H ทำให้ผู้อยู่อาศัยมองเห็นกันได้หรือจำเป็นต้องใช้บริเวณส่วนรวมร่วมกัน

จากคุณลักษณะที่สำคัญ 3 ประการดังกล่าว สามารถแสดงเป็นตัวอย่างการออกแบบทาง กายภาพหรือการวางผังบริเวณได้ ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2.24

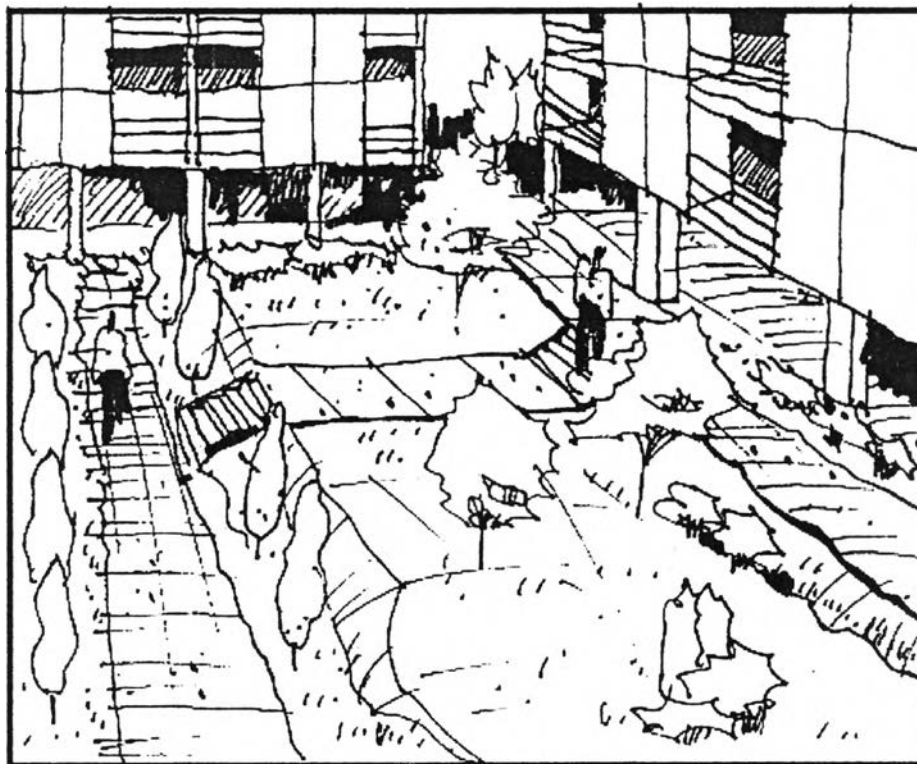
การออกแบบการแบ่งลำดับของอาณาเขตครอบครองโดยใช้พื้นผิว (Texture)

การแสดงอาณาเขตครอบครอง โดยการใช้พื้นผิวที่แตกต่างกันระหว่างพื้นที่ เป็นสื่อที่ใช้ในการเตือนผู้บุกรุก

ภาพที่ 2.25

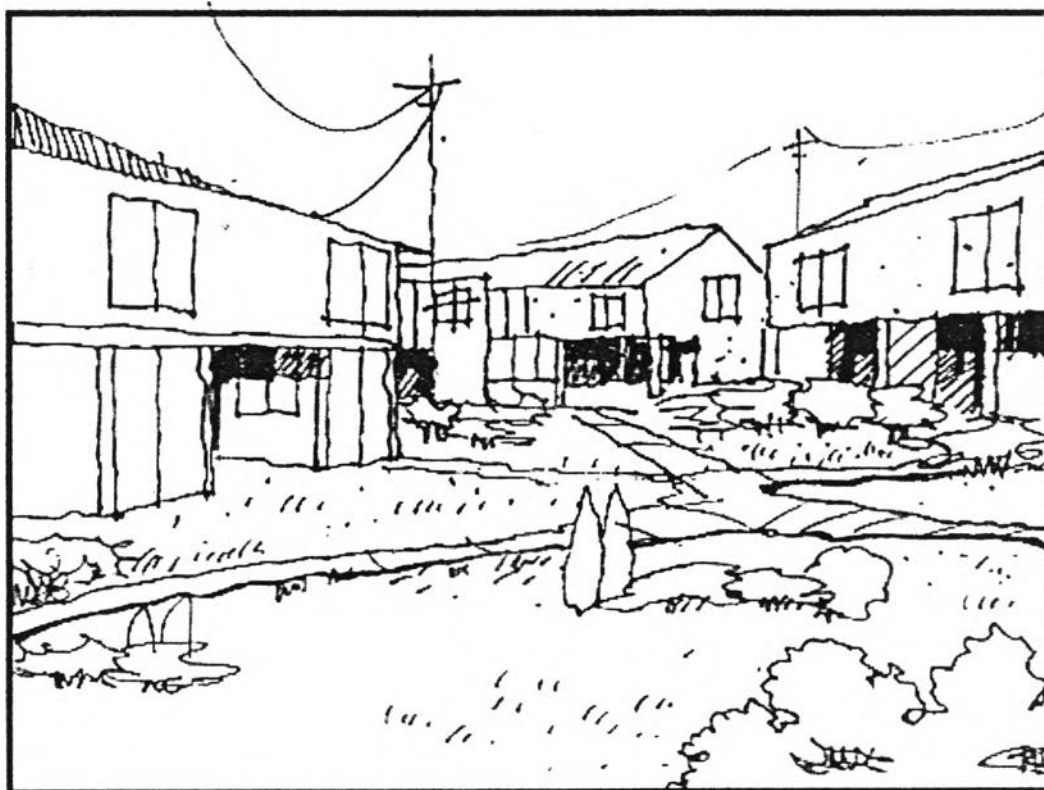
การออกแบบการแบ่งลำดับของอาณาเขตครอบครองโดยการเปลี่ยนระดับ

การแสดงอาณาเขตครอบครอง โดยการแบ่งแยกระดับอย่างชัดเจนระหว่างพื้นที่สาธารณะ (Public) และพื้นที่กึ่งสาธารณะ (Semi-public) เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อได้อย่างชัดเจนในการเตือนผู้บุกรุก

ภาพที่ 2.26

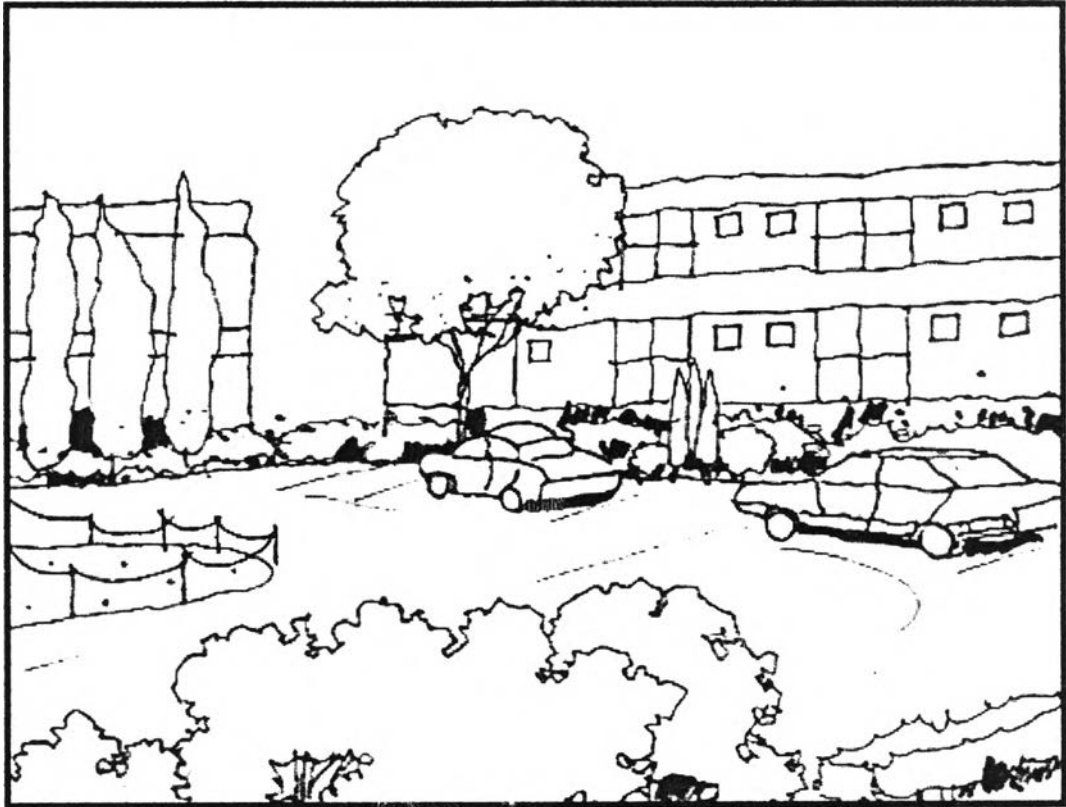
การออกแบบที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านและเพิ่มอำนาจการสอดส่องดูแล

การออกแบบให้อาคารมีลักษณะที่หันหน้าเข้าหากัน และโอบล้อมพื้นที่ทางเดินร่วม เป็นการส่งเสริมให้เกิดการรวมตัวของความเป็นละแวกบ้าน และเพิ่มอำนาจการสอดส่องดูแล ผู้บุกรุกจะเกิดความรู้สึกถูกจับตามอง ซึ่งเป็นการตัดช่องโอกาสในการประกอบอาชญากรรม

ภาพที่ 2.27

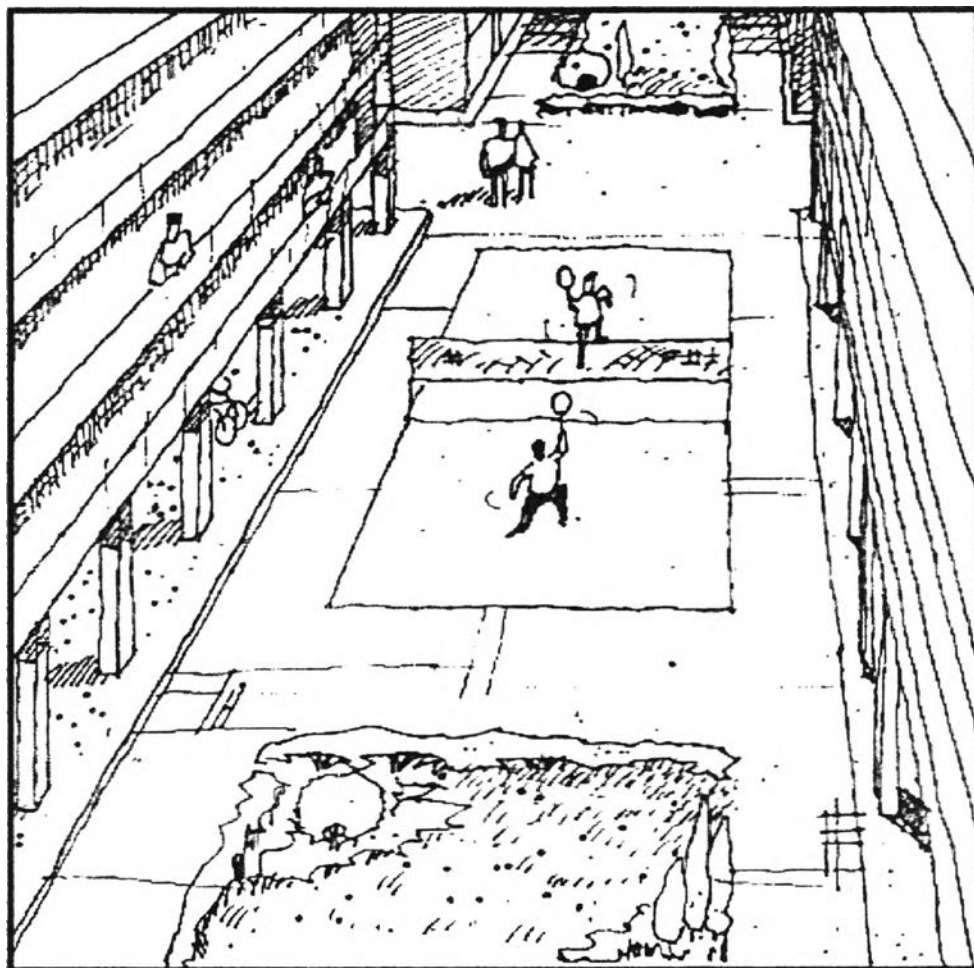
การใช้การจัดกลุ่มอาคารเพื่อเพิ่มอำนาจการสอดส่องดูแล และสร้างความรู้สึกปลอดภัย

การจัดกลุ่มอาคารให้มีลักษณะโอบล้อมพื้นที่ทุติยภูมิ (Semi-public) และการออกแบบให้ช่องเปิดของอาคารหันเข้าสู่บริเวณดังกล่าว จะทำให้การสอดส่องดูแลเป็นไปตามธรรมชาติ ซึ่งผู้อยู่อาศัยจะเกิดความรู้สึกปลอดภัย

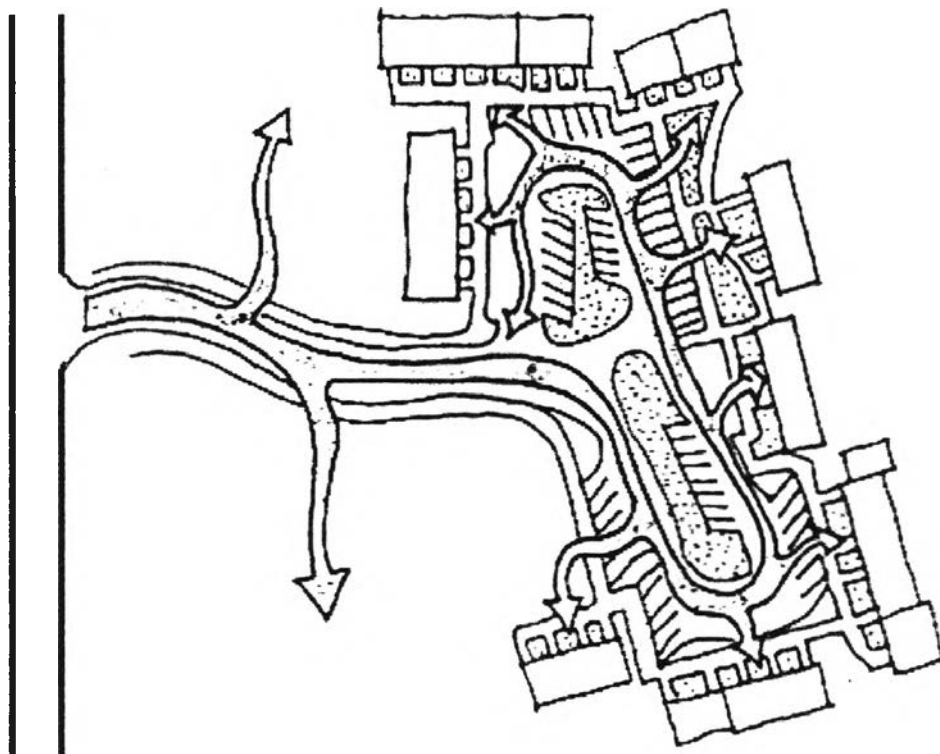
ภาพที่ 2.28

การจัดกลุ่มอาคารเพื่อเพิ่มอำนาจการสอดส่องดูแล และกิจกรรมเพื่อการนัดนาการ

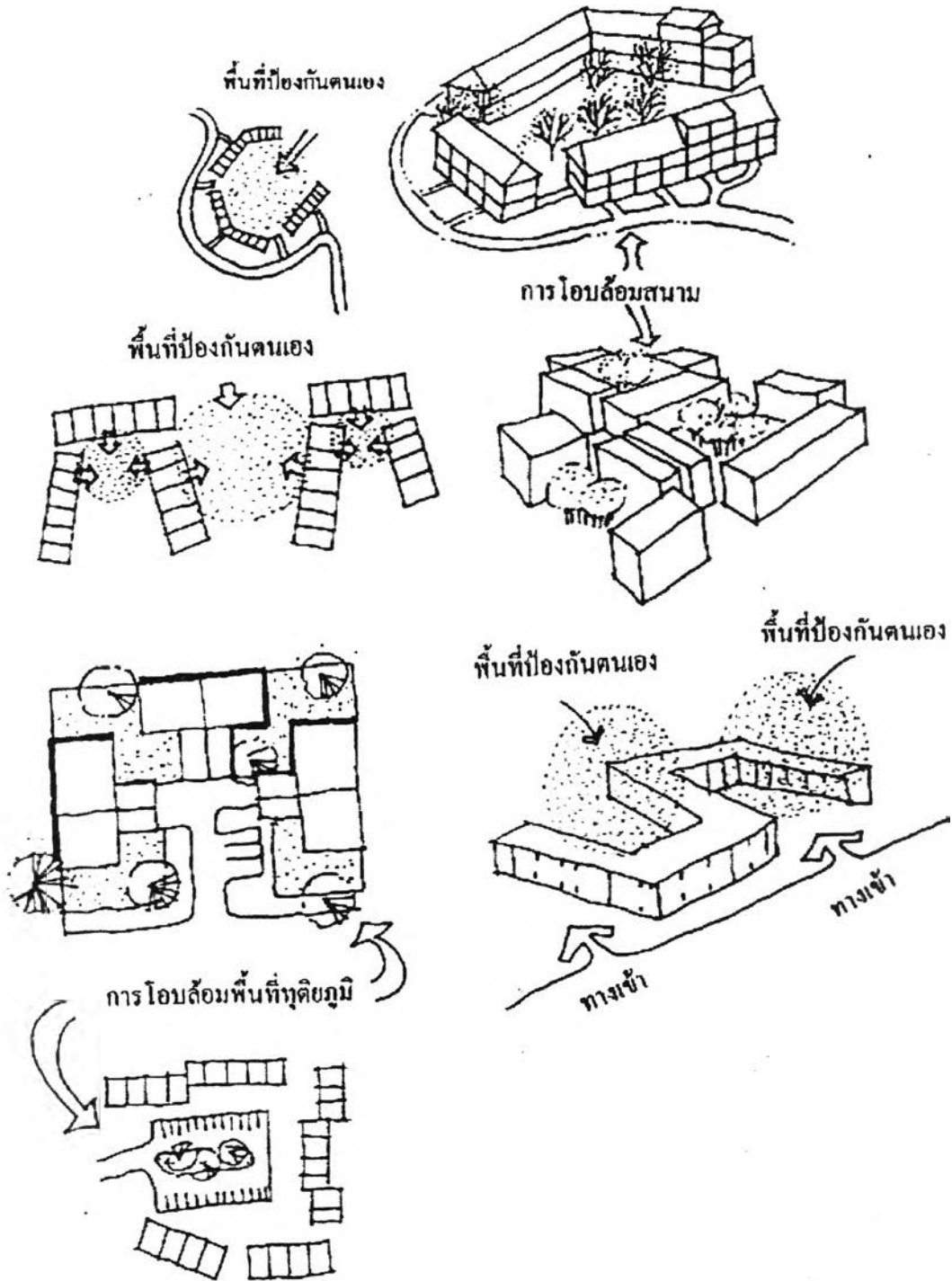
อาคารที่ออกแบบให้หันหน้าเข้าหากันโอบล้อมพื้นที่ตรงกลาง นอกจากจะเป็นการเพิ่มอำนาจการสอดส่องดูแลระหว่างกันแล้ว ยังสามารถนำพื้นที่ว่างตรงกลางมาใช้ประโยชน์เพื่อการนัดนาการได้อีกด้วย

ภาพที่ 2.29 การจัดกลุ่มอาคารหลายอาคารเข้าด้วยกัน

การจัดกลุ่มอาคารหลายอาคารเข้าด้วยกัน โดยการโอบล้อมพื้นที่ทำให้เกิดพื้นที่ว่างตรงกลางเป็นพื้นที่ทุติยภูมิ (Semi-public) สามารถใช้เป็นที่จอดรถ สวนหย่อม ฯลฯ ซึ่งทำให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างอาคาร

ภาพที่ 2.30 การจัดกลุ่มอาคารล้อมรอบทางเข้าและพื้นที่ว่าง

สรุปแนวความคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

สิ่งที่กล่าวแล้วว่าอาชญากรรมเป็นความชั่วร้ายที่ทำลายความสงบสุขของสังคม สร้างความหวาดกลัวให้แก่สุจริตชนโดยทั่วไป ดังนั้น สังคมจึงคิดหาวิธีการที่จะป้องกันอาชญากรรม เช่น การลงโทษ ในสมัยโบราณการลงโทษผู้กระทำผิดเป็นไปในลักษณะรุนแรงแบบ "ตาต่อตา ฟันต่อฟัน" เพื่อเป็นการแก้แค้นและปรามเพื่อมิให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่ผู้อื่น ต่อมาในยุคปัจจุบันเห็นว่าการลงโทษโดยใช้ความรุนแรงเพื่อแก้แค้นนั้นไม่มีประโยชน์ ทำให้ผู้กระทำผิดไม่อาจปรับตัวเข้าสู่สังคมได้ เมื่อพ้นโทษและอาจก่ออาชญากรรมที่รุนแรงขึ้นกว่าเดิม การลงโทษแนวใหม่ในยุคปัจจุบันจึงมุ่งไปสู่การอบรมนิสัยให้เป็นคนดี มีการฝึกอาชีพ และมีการบำบัดทางจิต เพื่อให้ผู้กระทำผิดสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข นอกจากนี้ยังมีวิธีการอื่นๆ ในการป้องกันอาชญากรรมอีก เช่น การจัดตั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจขึ้นมาดูแลความสงบสุขของสังคม มีการสร้างบ้านเรือนให้มีความแข็งแรง มีรั้วรอบขอบชิด จ้างเวรยามเพื่อดูแลความปลอดภัยในชุมชนของตนเอง ถึงแม้ว่าจะมีมาตรการในการป้องกันอาชญากรรมต่างๆ มากมาย แต่ก็มิได้ทำให้การเกิดคดีอาชญากรรมลดลงแต่อย่างใด ในทางตรงกันข้ามอาชญากรรมกลับเพิ่มขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมเมือง ยิ่งมีความเป็นเมืองมากขึ้นเท่าใดอาชญากรรมก็จะเพิ่มมากขึ้นไปด้วย

นักวิชาการหลายท่านได้พยายามหาสาเหตุของการเกิดอาชญากรรม เพื่อนำมาแก้ไข ปัญหาที่ต้นเหตุ แต่พบว่า การเกิดอาชญากรรมเป็นผลร่วมกันของปัจจัยหลายประการ ซึ่งการแก้ไข ปัญหาอาชญากรรมให้ได้ผลจริงๆ นั้น ต้องได้รับการแก้ไขในหลายๆ ส่วนของสถาบันต่างๆ และต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายเริ่มตั้งแต่สถาบันครอบครัว สื่อมวลชน ฯลฯ ตลอดจนถึงรัฐบาล ซึ่งต้องใช้ระยะเวลายาวนาน ดังนั้น การศึกษาแนวทางในการป้องกันอาชญากรรม โดยการตัดช่อง โอกาสของการเกิดอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม จึงเป็นวิถีทางหนึ่งในการป้องกันอาชญากรรม เป็นการเฉพาะหน้าที่น่าสนใจ จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาสามารถจำแนกสาระสำคัญของ กลุ่มวรรณกรรมออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. กลุ่มวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุการเกิดอาชญากรรม
2. กลุ่มวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวทฤษฎีว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรม
3. กลุ่มวรรณกรรมที่สนับสนุนแนวทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม

1. กลุ่มวรรณกรรมแรก พบว่า การเกิดอาชญากรรมเกี่ยวข้องกับปัจจัย 2 ประการ คือ ปัจจัยภายในตัวบุคคลและปัจจัยภายนอกตัวบุคคลหรือปัจจัยจากสภาพแวดล้อม ซึ่งทั้งสองปัจจัยนี้ มีความเกี่ยวข้องกันอย่างมากภายใต้ระบบพลวัตรของสังคมเมือง โดยปัจจัยจากสภาพแวดล้อม รอบตัวบุคคล นั้นมีอิทธิพลต่อปัจจัยทางจิตวิทยาภายในตัวบุคคลให้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน รวมทั้ง การตัดสินใจกระทำผิด

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ฯลฯ จะส่งผลต่ออุปนิสัยใจคอและพฤติกรรมของ บุคคลโดยตรง บุคคลที่อยู่ในสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ไม่ดีมีความยากจน ย่อมก่อให้เกิดพฤติกรรม

เบี่ยงเบนได้ง่ายกว่าบุคคลที่อยู่ในสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ดี สำหรับปัจจัยทางกายภาพเป็นช่องทางโอกาสที่เอื้ออำนวยให้คนร้ายประกอบอาชญากรรมได้ง่ายขึ้น ซึ่งลักษณะทางกายภาพที่เหมาะสมในการประกอบอาชญากรรม จะไปกระตุ้นปัจจัยทางจิตวิทยาของคนร้ายให้ตัดสินใจกระทำผิด

2. กลุ่มวรรณกรรมที่สอง เนื้อหาของวรรณกรรมเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมให้มีความเหมาะสมในการลดช่องโอกาสของการประกอบอาชญากรรม และส่งเสริมความร่วมมือกันของสุจริตชน ในอันที่จะช่วยกันต่อต้านอาชญากรรมภายในขอบเขตของกฎหมาย ซึ่งมาตรการที่จะนำไปสู่เป้าหมายของการควบคุมอาชญากรรมแยกพิจารณาได้เป็น 2 มิติคือ สภาพแวดล้อมรูปธรรมและสภาพแวดล้อมนามธรรม

ลักษณะสำคัญของการจัดสภาพแวดล้อมรูปธรรมในการป้องกันอาชญากรรม คือการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้สามารถส่งเสริมและรักษาความเป็นละแวกบ้าน (Neighborhood) ของชุมชนนั้นๆ เพื่อให้คนในชุมชนพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การร่วมมือกันในการป้องกันอาชญากรรมโดยอาศัยมาตรการทางผังเมือง เพื่อให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนเกิดความรู้สึกอบอุ่นปลอดภัยมากขึ้น ทั้งนี้เพราะผังเมืองและชุมชนย่อมมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและพฤติกรรมของประชาชนในชุมชนที่มีการใช้ที่ดินเป็นสัดส่วนการควบคุมพื้นที่ทุติยภูมิ (Semi-public space) หรือพื้นที่ป้องกันตนเอง (Defensible space) ย่อมสามารถกระทำได้ง่าย เมื่อมีบุคคลแปลกหน้าเข้ามาก็สามารถสังเกตเห็นได้ง่าย ส่วนในชุมชนที่มีการใช้ที่ดินสับสนปะปนไร้ระเบียบ ทำให้มีการเคลื่อนไหวทางสังคมสูงและการควบคุมพื้นที่ทุติยภูมิเป็นไปได้ยาก เมื่อมีบุคคลแปลกหน้าผ่านเข้ามาในชุมชนจึงทำให้ยากในการแยกแยะคนดี-คนร้าย ซึ่งถ้าหากเป็นเช่นนี้แล้ว คนร้ายอาจแฝงตัวเข้ามาหาช่องโอกาสในการประกอบอาชญากรรมได้ง่ายขึ้น สำหรับประเด็นสำคัญอื่นๆ ของการจัดสภาพแวดล้อมรูปธรรม คือ การให้แสงสว่างในบริเวณที่ล่อแหลมต่อการเกิดอาชญากรรมเพื่อเพิ่มอำนาจการสอดส่องดูแล นอกจากนี้การออกแบบอาคารบ้านเรือนควรมีลักษณะมั่นคงแข็งแรงส่งเสริมความเป็นละแวกบ้าน และให้ง่ายต่อการสังเกตตรวจตราซึ่งกันและกัน จะเห็นว่า การจัดสภาพแวดล้อมรูปธรรมให้มีความเหมาะสม ย่อมช่วยลดช่องโอกาสของการประกอบอาชญากรรมได้ในระดับหนึ่ง

ส่วนมาตรการทางด้านสภาพแวดล้อมนามธรรม เป็นแนวทางที่ใช้ดำเนินการควบคู่กับสภาพแวดล้อมรูปธรรม เพื่อให้การป้องกันอาชญากรรมเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งมุ่งเน้นให้ประชาชนในชุมชนหรือละแวกบ้านนั้นๆ เข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม โดยการช่วยสอดส่องดูแลความปลอดภัยในชุมชนที่อยู่อาศัยของตน ตลอดจนแจ้งเหตุด่วน-เหตุร้ายแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งมาตรการจากสภาพแวดล้อมนามธรรมแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

- 1) มาตรการเพื่อนบ้านเตือนภัย
- 2) มาตรการสายตรวจประชาชน
- 3) มาตรการตรวจตราบ้านเรือน

จะเห็นว่าสภาพแวดล้อมรูปธรรมและสภาพแวดล้อมนามธรรม มีรูปแบบที่สัมพันธ์กันในการป้องกันอาชญากรรม โดยรูปแบบของสภาพแวดล้อมรูปธรรมจะมีอิทธิพลต่อมาตรการของ

สภาพแวดล้อมนามธรรมเชิงระยะเวลา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ อิทธิพลของรูปแบบทางกายภาพ มีผลต่อระยะเวลาของความสำเร็จของสภาพแวดล้อมนามธรรม ถ้าการออกแบบทางกายภาพส่งเสริมให้เกิดมิตรภาพในชุมชนได้ง่ายขึ้น ก็จะทำให้มาตรการในการป้องกันอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อมนามธรรมสัมฤทธิ์ผลได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

3. กลุ่มวรรณกรรมสุดท้าย เป็นกลุ่มวรรณกรรมที่สนับสนุนแนวทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม เนื้อหาของวรรณกรรมส่วนใหญ่เป็นการศึกษาลักษณะของสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมมนุษย์ เพื่อนำมาปรับใช้กับแนวทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม ซึ่งการกำหนดลักษณะทางกายภาพของชุมชนควรมีลักษณะ ดังนี้

- 1) ความใกล้ชิด (Proximity)
- 2) การมองเห็นกัน (Visibility)
- 3) ขนาดของกลุ่มที่เหมาะสม (Compositional)

ทั้งนี้การออกแบบชุมชนให้เป็นไปตามลักษณะดังกล่าว จะทำให้เกิดความคุ้นเคยกันระหว่างผู้อยู่อาศัยในชุมชนง่ายขึ้น อันจะนำไปสู่ความเป็นเพื่อนบ้านและเกิดกิจกรรม (Activity) ในการป้องกันอาชญากรรมในที่สุด นอกจากนี้การกำหนดลักษณะทางกายภาพของชุมชนที่เหมาะสมยังช่วยเสริมสร้างความปลอดภัยในชุมชนมากยิ่งขึ้น เช่น ขจัดจุดอับสายตา ที่มีดเปื้อย ป้องกันการรुक้าจากบุคคลภายนอก เพิ่มอำนาจการสอดส่องดูแลซึ่งกันและกัน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นการลดช่องโอกาสของการประกอบอาชญากรรม ทำให้คนร้ายไม่กล้ากระทำความผิด ซึ่งการออกแบบสถาปัตยกรรมที่สอดคล้องกับแนวทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม ย่อมทำให้การป้องกันอาชญากรรมสัมฤทธิ์ผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนยิ่งขึ้น